

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

F. Y. B. A. मराठी

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०१९ पासून

Choice Based Credit System [CBCS]

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

सत्र	विषयाचे नाव
नियमित अभ्यासक्रम	
पहिले	मराठी साहित्य : कथा आणि भाषिक कौशल्यविकास [CC-1 A]
दुसरे	मराठी साहित्य : एकांकिका आणि भाषिक कौशल्यविकास [CC-1 A]
पर्यायी अभ्यासक्रम	
पहिले	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग १ [CC-1 A]
दुसरे	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग २ [CC-1 A]

F. Y. B. A. मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०१९ पासून

१. Title of the course: B.A. (मराठी)

२. Preamble of the syllabus:

उच्च शिक्षणासाठी प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक पार्श्वभूमी ही ज्ञानरचनावादाची आहे. या विद्यार्थ्यांचे पूर्वानुभव, पूर्वज्ञान हे जिज्ञासा, निरीक्षण, प्रयोग, सर्जनशीलता, उपाययोजना व समस्या निराकरण अशा अध्ययन – अध्यापन सूत्रांतून निर्माण झाले आहे.

हा अभ्यासक्रम तयार करित असताना काही आधारभूत तत्त्वे स्वीकारली आहेत. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची उद्दिष्टे प्रत्यक्षात आणताना, विद्यार्थीकेंद्री, आंतर्विद्याशाखीय, रोजगाराभिमुख, कौशल्याधिष्ठीत असे भाषा व साहित्याचे अभ्यासक्रम अनुसरणे, निर्माण करणे आवश्यक आहे. तसेच जीवन कौशल्य विकासासाठी भाषा, साहित्य, कला ही माध्यमे अधिक परिणामकारकतेने समजावून घेणे आवश्यक झाले आहे. साहित्यिक क्षमता, भाषिक क्षमता वाढीसाठी, जीवनाच्या आकलनासाठी आणि प्रगल्भतेसाठी विद्यार्थी सिद्ध करणे; ही आजची गरज बनली आहे.

उद्दिष्टे :

१. मराठी भाषा, मराठी साहित्य आणि मराठी संस्कृती यांचे अध्ययन करणे.
२. साहित्यविषयक आकलन, आस्वाद आणि मूल्यमापन क्षमता विकसित करणे.
३. साहित्याभ्यासातून जीवनविषयक समज विकसित करणे.
४. मराठी भाषेची उपयोजनात्मक कौशल्ये विकसित करणे.

मराठी विषयाचा अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना खालील क्रमाने करण्यात येणार आहे.

१. First Year B.A. 2019-20.
२. Second Year B.A. 2020-21.
३. Third Year B.A. 2021-22.

B. A. (मराठी) हा पुनर्रचित अभ्यासक्रम तीन वर्षांचा आणि सहा सत्रांत विभागलेला निवड आधारित श्रेयांक पद्धतीचा (Choice Based Credit System) [CBCS] आहे. हा अभ्यासक्रम F. Y. B. A. (सत्र १ आणि सत्र २), S. Y. B. A. (सत्र ३ आणि सत्र ४), T. Y. B. A. (सत्र ५ आणि सत्र ६) अशा १३२ श्रेयांकांचा आहे.

३. Pattern: निवड आधारित श्रेयांक पद्धत (Choice Based Credit System) [CBCS]

४. Eligibility : (Circular No. 100 of 2017)

Faculty of Humanities

(1) Arts & Fine Arts Bachelor's Degree

1. First Year B.A.

- (a) Higher Secondary School Certificate (10+2) or its equivalent Examination with English as a passing subject.
- (b) Three Years Diploma Course (after S.S.C. i.e. 10th Standard), of Board of Technical Education conducted by Government of Maharashtra or its equivalent.
- (c) Three Years Diploma in Pharmacy Course (after S.S.C. i.e. 10th), of Board of Technical Education conducted by Government of Maharashtra or its equivalent.
- (d) S.S.C. of 10 years or 11 years with English and Indian Air Force Educational Test for promotion to the rank of Corporal.
- (e) Trained Teachers Certificate Course, of Inter-State Board of Anglo Indian Education, New Delhi.
- (f) Intermediate Commerce/Arts examination from the Recognized Board of Secondary Education, M.P. Bhopal with 4 subjects including General English.
- (g) Diploma in Education with English, of Bureau of Government of Maharashtra.
- (h) MCVV (minimum competency Vocational Course Government of Maharashtra)

५. Examination:

१. Pattern of examination:

१. Semester

२. Pattern of the question paper:

विद्यापीठ सत्र परीक्षा	७० गुण
अंतर्गत मूल्यमापन	३० गुण
एकूण	१०० गुण

२. Standard of passing: उत्तीर्ण होण्यासाठी विद्यापीठ सत्र परीक्षेत ७० पैकी २८ गुण अनिवार्य, अंतर्गत मूल्यमापनामध्ये ३० पैकी १२ गुण अनिवार्य.

३. Award of class:

1. Percentage to Grades and Grade Points

The following formula may be used to convert marks (%) into letter grades.

Let $\bar{X}$ = mean of % age marks of all student appeared in the paper.

σ = Standard deviation

m = % of marks obtained

Letter grade	Numerical grade	Formula
O (outstanding)	10	$m \geq \bar{X} + 2.5 \sigma$
A+ (Excellent)	9	$\bar{X} + 2.0 \sigma \leq m < \bar{X} + 2.5 \sigma$
A (Very Good)	8	$\bar{X} + 1.5 \sigma \leq m < \bar{X} + 2.0 \sigma$
B+ (Good)	7	$\bar{X} + 1.0 \sigma \leq m < \bar{X} + 1.5 \sigma$
B (Above average)	6	$\bar{X} \leq m < \bar{X} + \sigma$
C (Average)	5	$\bar{X} - 0.5 \sigma \leq m < \bar{X}$
D (Pass)	4	$\bar{X} - \sigma \leq m < \bar{X} - 0.5 \sigma$
F (Fail)	0	$m < \bar{X} - \sigma$
Ab (Absent)	0	

* Minor variations may be adjusted by the individual institution.

६ Structure of Course:

Year	Semester	Core Courses (CC)	Discipline Specific Elective Courses (DSE)	Generic Elective(GE)
F.Y.B.A.	1	CC – 1 A (3)		
	2	CC – 1 B (3)		
S.Y.B.A.	3	CC – 1 C (2)	DSE 1 A (3) DSE 2 A (3)	
	4	CC – 1 D (2) CC – 3 D (1)	DSE 1 B (3) DSE 2 B (3)	
T.Y.B.A.	5	CC – 1 E (2)	DSE 1 C (3) DSE 2 C (3)	
	6	CC – 1 F (2)	DSE1 D (3) DSE 2 D (3)	GE 2 B (2)

७ Work Load:

१. १ श्रेयांक : १५ तास
२. १ तास : ६० मिनिट
३. १ सत्र : ३ श्रेयांक

८ Subject wise Detail Syllabus & Recommended books:

F.Y.B.A. (प्रथम वर्ष कला)

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत (Choice Based Credit System)

पहिले सत्र

विषयाचे नाव : मराठी साहित्य : कथा आणि भाषिक कौशल्यविकास [CC-1 A]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. कथा या साहित्यप्रकाराची ओळख करून देणे.
२. कथा या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, घटक आणि प्रकार यांची ओळख करून देणे.
३. विविध साहित्यप्रवाहांमधील कथा या साहित्यप्रकारातील निवडक कथांचे अध्ययन करणे.
४. भाषिक कौशल्यविकास करणे.

पहिले सत्र :

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	कथा : स्वरूप आणि वाटचाल कथा : घटक कथा : प्रकार (रचनाप्रकार आणि प्रवाह)	१	१५
२	अभ्यासपुस्तक : समकालीन मराठी कथा अक्षरबंध प्रकाशन, पुणे संपादक : प्रा. डॉ. शिरीष लांडगे, प्रा. डॉ. दिलीप पवार, प्रा. डॉ. संदीप सांगळे	१	१५
३	भाषिक कौशल्यविकास नैसर्गिक : आकलनासह श्रवण अर्जित : संभाषण, वाचन, लेखन, इ-संवाद कौशल्य प्रगत : सारग्रहण, सारांशलेखन	१	१५

संदर्भ ग्रंथ

१. मराठी साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप, संपादक डॉ. गो. मा. पवार, डॉ. म. द. हातकणंगलेकर
२. साहित्यमूल्य आणि अभिरुची, डॉ. गो. मा. पवार
३. काही साहित्यिक : काही साहित्यकृती, डॉ. भीमराव कुलकर्णी
४. साहित्य अध्यापन आणि प्रकार, वा. ल. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ, संपादक श्री. पु. भागवत, डॉ. सुधीर रसाळ
५. कथा : संकल्पना आणि समीक्षा, सुधा जोशी, मौज प्रकाशन
६. मराठी कथा : विसावे शतक, संपादक के. ज. पुरोहित, सुधा जोशी

७. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
८. व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
९. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१०. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकेशी, प्रा. रंजना नेमाडे
११. व्यावहारिक, उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक डॉ. संदीप सांगळे, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे.
१२. मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये (पुस्तक क्र.१ ते ८) य. च. म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१३. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
१४. नवभारत, व्यावहारिक मराठी विशेषांक, ऑगस्ट – सप्टेंबर, १९८२, प्राज्ञ पाठशाला, वाई.
१५. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये, य. च. म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१६. कहाणी वर्तमानपत्राची, चंचल सरकार, अनुवाद, दिनकर गांगल, नॅशनल बुक ट्रस्ट.
१७. वैखरी, भाषा आणि भाषा व्यवहार, अशोक केळकर
१८. प्रसारमाध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक डॉ. भास्कर शेळके.
१९. व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
२०. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
२१. व्यासपीठ, डॉ. महादेव वाळुंज, अक्षरमानव प्रकाशन, पुणे.
२२. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे
२३. पारिभाषिक संज्ञा कोश (इंग्लिश - मराठी) डॉ. स्नेहल तावरे.
२४. भाषांतर मीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
२५. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
२६. उपयोजित मराठी, डॉ. केतकी मोडक, प्रा. सुजाता शेणई, संतोष शेणई
२७. व्यावहारिक मराठी, प्रकाश परब, मिथुन प्रकाशन, १८८९,डोंबिवली (पूर्व)
२८. भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासनाने प्रकाशित केलेले विविध कोश
२९. साहित्यिक गौरी देशपांडे, महादेव वाळुंज.
३०. बाबुराव बागुलांच्या कथेतील दलित स्त्री, राजाभाऊ भैलुमे.
३१. दलित व दलितेतरांची कथा : एक अभ्यास, श्रीराम गडकर
३२. <https://www.maayboli.com/node/62738>

३३. https://m.maharashtratimes.com/editorial/samwad/predictive-reviews-of-rural-problems/amp_articles/68120291.cms
३४. <https://marathi.pratilipi.com/>
३५. <https://www.youtube.com/watch?v=uMMRRXj-54Q&feature=youtu.be>
३६. https://mr.m.wikipedia.org/wiki/%E0%A4%97%E0%A5%8C%E0%A4%B0%E0%A5%80_%E0%A4%A6%E0%A5%87%E0%A4%B6%E0%A4%AA%E0%A4%BE%E0%A4%82%E0%A4%A1%E0%A5%87
३७. <https://www.bbc.com/marathi/india-43021905>
३८. <https://www.loksatta.com/lekh-news/indian-women-authors-gauri-deshpande-chaturang-anniversary-issue-1761601/>
३९. https://mr.m.wikipedia.org/wiki/%E0%A4%AD%E0%A4%BE%E0%A4%B8%E0%A5%8D%E0%A4%95%E0%A4%B0_%E0%A4%9A%E0%A4%82%E0%A4%A6%E0%A4%A8%E0%A4%B6%E0%A4%BF%E0%A4%B5

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : मराठी साहित्य : एकांकिका आणि भाषिक कौशल्यविकास [CC-1 A]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. एकांकिका या साहित्यप्रकाराची ओळख करून देणे.
२. एकांकिका या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, घटक आणि प्रकार यांची ओळख करून देणे.
३. मराठी साहित्यातील निवडक एकांकिकांचे अध्ययन करणे.
४. भाषिक कौशल्यविकास करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	एकांकिका : स्वरूप एकांकिका : घटक एकांकिका : संहितामूल्य व प्रयोगमूल्य	१	१५
२	अभ्यासपुस्तक : मराठी एकांकिका (विठ्ठल तो आला आला – पु. ल. देशपांडे, हंडाभर चांदण्या – दत्ता पाटील) पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे संपादक : प्रा. डॉ. शिरीष लांडगे, प्रा. डॉ. बाळकृष्ण लळीत, प्रा. डॉ. भास्कर ढोके	१	१५
३	भाषा उपयोजनाची विविध आविष्कार रूपे संवादलेखन कल्पनाविस्तार घोषवाक्य लेखन भाषांतर	१	१५

संदर्भ ग्रंथ

१. एकांकिका वाटचाल, संपादक श्री. रं. भिडे व इतर, सोमय्या पब्लिकेशन, मुंबई, १९६९.
२. निवडक मराठी एकांकिका, संपादक सुधा जोशी, साहित्य अकादमी, दिल्ली, १९८३.
३. निवडक एकांकिका, वि.भा. देशपांडे, १९७७.
४. सर्वोत्कृष्ट मराठी एकांकिका, प्रभाकर नारायण परांजपे, सुपर्ण प्रकाशन, पुणे, १९४८.
५. मराठी एकांकिका तंत्र व विकास, श्री. रं. भिडे, सुपर्ण प्रकाशन, पुणे.
६. एकांकिका विचार आणि सर्वोत्तम एकांकिका, जयंत पवार व इतर, नेहरू सेंटर प्रकाशन, मुंबई १९९३.
७. टॅक्स फ्री आणि इतर एकांकिका (प्रस्तावना), चंद्रशेखर फणसळकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे १९९५.
८. समग्र एकांकिका भाग १ व २, विजय तेंडुलकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००४.
९. चतुरंग सवाई एकांकिका, संपादक चतुरंग परिवार, १९८८-२०१२ रौप्यमहोत्सवी वाटचाल विशेषांक.
१०. <https://www.youtube.com/watch?v=0fnZMG8zdpk>

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप : पहिले आणि दुसरे सत्र

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत (घटक १)	१०
प्रश्न २ रा	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत (घटक २)	२०
प्रश्न ३ रा	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी ३०० शब्दांपर्यंत (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत (घटक ३)	२०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा (घटक २)		२०
प्रकल्प / गटचर्चा / गृहपाठ / चर्चासत्र / उपक्रम सहभाग / अभ्यासभेट (घटक ३)		१०
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		३०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे.		
विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे.		

F.Y.B.A. (प्रथम वर्ष कला)

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत (Choice Based Credit System)

पहिले सत्र

पर्यायी अभ्यासक्रम

विषयाचे नाव : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग १ [CC-1 A]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- संज्ञापनातील भाषेची भूमिका, विविध भाषिक आविष्कारांचे स्वरूप समजावून घेणे. भाषिक कौशल्यांची क्षमता विकसित करणे.
- भाषिक कौशल्यांचे विविध आविष्कार आणि संपर्कमाध्यमे यांचा परस्परसंबंध समजावून घेणे व उपयोजन करणे.
- मराठीचा कार्यालयीन, व्यावसायिक कामकाजात भाषेचे उपयोजन, गरज व स्वरूप या विशेषांची माहिती करून घेणे.
- कार्यालयीन, व्यावसायिक भाषाव्यवहारासाठी आवश्यक लेखनकौशल्याचे संपादन व उपयोजन करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	१. जीवन व्यवहारातील भाषेचे स्थान : भाषा स्वरूप व व्याख्या, आविष्करणाचे प्रकार, मौखिक व लिखित.जीवनक्षेत्रे व भाषा उपयोजन २. भाषिक कौशल्ये : १. नैसर्गिक - आकलनसह श्रवण, २. अर्जित - संभाषण, वाचन व लेखन	१	१५
२	१. अर्जलेखन- विनंती अर्ज, नोकरीसाठी अर्ज, तक्रार अर्ज, माहितीच्या अधिकारातील अर्ज. २. निबंध लेखन - वर्णनात्मक, चर्चात्मक आणि ललित (प्रत्यक्ष निबंधलेखन करणे अपेक्षित)	१	१५
३	प्रगत भाषिक कौशल्ये : १. सारांश लेखन २. सारग्रहण ३. भाषांतर (प्रत्यक्ष लेखन करणे अपेक्षित)	१	१५

दुसरे सत्र
पर्यायी अभ्यासक्रम

विषयाचे नाव : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग १ [CC-1 A]

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	संवाद लेखन : १. विविध माध्यमांसाठी होणारे संवाद. २. सुचविलेल्या प्रसंगावर आधारित संवाद लेखन ३. ई-संवाद (ई-मेल)	१	१५
२	भाषांतर : १. भाषांतर म्हणजे काय ? भाषांतर शास्त्र की कला ? २. भाषांतराची आवश्यकता, भाषांतर करताना येणाऱ्या अडचणी. ३. भाषांतर आणि रूपांतर, लक्ष्यनिष्ठ आणि मूलनिष्ठ भाषांतर. ४. इंग्लिश उताऱ्याचे मराठी अथवा हिंदी भाषांतर.	१	१५
३	उपयोजित मराठीची आविष्कार रूपे : १. टिप्पणी लेखन २. इतिवृत्त लेखन ३. घोषणा पत्रक ४. हस्तपत्रक ५. घडीपत्रक ६. स्मरणपत्र ७. स्मरणिका निर्मितीचा आराखडा ८. आशयलेखन (Content Writing) ९. जाहिरात लेखन.	१	१५

संदर्भ ग्रंथ

१. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
२. व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
३. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
४. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, प्रा. रंजना नेमाडे
५. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
६. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
७. कहाणी वर्तमानपत्राची, चंचल सरकार अनुवाद, दिनकर गांगल, नॅशनल बुक ट्रस्ट
८. द्विभाषी व्यावहारिक शब्दकोश (इंग्लिश - मराठी) गणेश ओतुरकर
९. प्रसारमाध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक डॉ. भास्कर शेळके.

१०. व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
११. भाषांतर मीमांसा, डॉ. कल्याण काळे
१२. व्यावहारिक, उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमे, संपादक डॉ. संदीप सांगळे
१३. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
१४. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे
१५. उपयोजित मराठी, डॉ. केतकी मोडक, प्रा. सुजाता शेणई, संतोष शेणई
१६. व्यावहारिक मराठी, प्रकाश परब
१७. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१८. निबंध : शास्त्र व कला, डॉ. प्र. न. जोशी
१९. निबंध व लेखन, निर्मला किराणे.
२०. भाषांतरमीमांसा, संपादक डॉ. रमेश वरखेडे, य. च. म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप : पहिले आणि दुसरे सत्र

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे लिहिणे. (घटक १)	२०
प्रश्न २ रा	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे लिहिणे. (घटक २)	२०
प्रश्न ३ रा	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे लिहिणे. (घटक ३)	३०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा		२०
प्रकल्प / गटचर्चा / गृहपाठ / चर्चासत्र / उपक्रम सहभाग / अभ्यासभेट		१०
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		३०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे.		
विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे.		

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

प्रथम वर्ष वाणिज्य (मराठी)

F. Y. B. Com. (मराठी)

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०१९ पासून

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

Choice Based Credit System [CBCS]

सत्र	विषयाचे नाव
पहिले	भाषा, साहित्य आणि कौशल्यविकास [११७] (Ability Enhancement Course)
दुसरे	भाषा आणि कौशल्यविकास [११७] (Ability Enhancement Course)

पहिले सत्र

विषयाचे नाव – भाषा, साहित्य आणि कौशल्यविकास [११७] (Ability Enhancement Course)

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे -

१. विविध क्षेत्रातील भाषा व्यवहाराचे स्वरूप व गरज समजावून देणे.
२. या व्यवहार क्षेत्रातील मराठी भाषेचे स्थान स्पष्ट करणे व त्यातील मराठीच्या प्रत्यक्ष वापराचा अभ्यास करणे.
३. विविध क्षेत्रीय मराठी भाषेच्या वापराची कौशल्ये विकसित करणे.
४. विविध लेखनप्रकारांचा अभ्यास व प्रत्यक्ष लेखनाची कौशल्ये वापरण्यास सक्षम करणे.
५. विविध क्षेत्रातील कर्तृत्ववान व्यक्तींच्या कार्याची व विचारांची ओळख करून देणे.
६. विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक, व्यावसायिक व वैचारिक मूल्यांची जोपासना करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	निबंध लेखन- वैचारिक, ललित आणि वाणिज्य विषयक	१	१५
२	अभ्यासपुस्तक : उत्कर्षवाटा शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर संपादक : प्रा. डॉ. शिरीष लांडगे, प्रा. डॉ. तुकाराम रोंगटे, प्रा. डॉ. राजेंद्र सांगळे	२	३०

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव – भाषा आणि कौशल्यविकास [११७]
(Ability Enhancement Course)

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	<p>अर्जलेखन व पत्रलेखन :</p> <p>१. अर्जलेखन : अर्जाचे विविध नमुने - विनंती अर्ज, नोकरीसाठी अर्ज, माहितीच्या अधिकारातील अर्ज, संगणकीय अर्जलेखन-युनिकोडमधून मायक्रोसॉफ्ट वर्डमध्ये अर्ज.</p> <p>२. पत्रलेखन : खासगी पत्रव्यवहार, प्रशासनिक पत्रव्यवहार, व्यावसायिक पत्रव्यवहार, इ-मेल.</p>	१	१५
२	<p>प्रशासनिक मराठी :</p> <p>१. इतिवृत्त लेखन</p> <p>२. माहितीपत्रक</p> <p>३. जाहीर निवेदन</p> <p>४. वाणिज्य व माहिती तंत्रज्ञानविषयक पारिभाषिक संज्ञा</p>	१	१५
३	<p>प्रगत भाषिक कौशल्ये :</p> <p>१. सारांशलेखन</p> <p>२. भाषांतर- (इंग्लिश - मराठी)</p> <p>जाहिरातलेखन :</p> <p>१. आकाशवाणी</p> <p>२. वृत्तपत्र</p> <p>३. दूरचित्रवाणी</p>	१	१५

संदर्भ ग्रंथ -

१. व्यावहारिक मराठी - पुणे विद्यापीठ प्रकाशन.
२. व्यावहारिक मराठी - डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
३. व्यावहारिक मराठी - संपा. डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
४. व्यावहारिक मराठी - डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन
५. व्यावहारिक मराठी - डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, प्रा. रंजना नेमाडे
६. व्यावहारिक मराठी - डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
७. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये - य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
८. कहाणी वर्तमानपत्राची-चंचल सरकार, अनुवाद - दिनकर गांगल, नॅशनल बुक ट्रस्ट.
९. द्विभाषी व्यावहारिक शब्दकोश (इंग्लिश - मराठी) - गणेश ओतुरकर
१०. प्रसारमाध्यमे आणि मराठी भाषा - संपादक डॉ. भास्कर शेळके.
११. व्यावहारिक मराठी भाषा - शरदिनी मोहिते
१२. भाषांतर मीमांसा - डॉ. कल्याण काळे
१३. भाषांतर चिकित्सा - डॉ. मधुकर मोकाशी
१४. व्यावहारिक , उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमे - संपा. डॉ. संदीप सांगळे
१५. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी - डॉ. मनोहर रोकडे
१६. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन - प्रा. सुहासकुमार बोबडे
१७. पारिभाषिक संज्ञा कोश (इंग्लिश -मराठी)- डॉ. स्नेहल तावरे.
१८. उपयोजित मराठी- डॉ. केतकी मोडक, प्रा. सुजाता शेणई ,संतोष शेणई
१९. व्यावहारिक मराठी - प्रकाश परब
२०. जाहिरातशास्त्र - डॉ. वंदना खेडीकर
२१. निबंध : शास्त्र व कला - डॉ. प्र. न. जोशी
२२. निबंध व लेखन - निर्मला किराणे.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप : पहिले आणि दुसरे सत्र

पहिले सत्र		
विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास		गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण
प्रश्न १ ला	निबंध लेखन- वैचारिक, ललित आणि वाणिज्य विषयक (३०० शब्दांपर्यंत) (घटक १)	१५
प्रश्न २ रा	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत (घटक २)	१५
प्रश्न ३ रा	४ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी ३०० शब्दांपर्यंत (घटक २)	२०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा (घटक २)		१५
प्रश्नमंजुषा / सादरीकरण / प्रकल्प / गृहपाठ (घटक २)		१५
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
दुसरे सत्र		
विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास		गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण
प्रश्न १ ला	अ. २ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर लिहिणे. (घटक १)	२०
	ब. २ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर लिहिणे. (घटक १)	
प्रश्न २ रा	अ. २ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर लिहिणे. (घटक २)	२०
	ब. २ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर लिहिणे. (घटक २)	
प्रश्न ३ रा	अ. २ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर लिहिणे. (घटक ३)	३०
	ब. २ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर लिहिणे. (घटक ३)	
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
प्रश्नमंजुषा / सादरीकरण / प्रकल्प / गृहपाठ (घटक १)		१५
लेखी परीक्षा (घटक २ आणि ३)		१५
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०२० पासून

S. Y. B. Sc. मराठी

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

Choice Based Credit System [CBCS]

सत्र	विषयाचे नाव
पहिले	उपयोजित मराठी (AECC - 2 A)
दुसरे	मराठी साहित्य (AECC – 2 B)

S. Y. B. Sc. (द्वितीय वर्ष विज्ञान)

विषयाचे नाव

उपयोजित मराठी (AECC – 2 A)

पहिले सत्र

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १ मराठी भाषा आणि साहित्य यांच्या परस्परसंबंधाची जाणीव करून देणे.
- २ मराठी भाषेचा परिभाषासापेक्ष आणि शैलीसापेक्ष विकास विद्यार्थ्यांच्या लक्षात आणून देणे.
- ३ मराठी भाषेची उपयोजनात्मक कौशल्ये विकसित करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	१ भाषा आणि जीवनव्यवहार : भाषा म्हणजे काय? शास्त्रीय – व्यवहार – साहित्य - कार्यालयीन भाषा, प्रसारमाध्यमे आणि समाजमाध्यमे भाषा. २ अर्जलेखन : विनंती अर्ज, नोकरीसाठी अर्ज ३ संगणकीय अर्जलेखन : युनिकोडमधून मायक्रोसॉफ्ट वर्डमध्ये अर्ज. ४ स्व- परिचय	१	१५
२	१ प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : (कृषि, विज्ञान, तंत्रज्ञान, क्रीडाविषयक) १.१ वृत्तपत्रे : लेख लेखन १.२ नभोवाणी : भाषण लेखन १.३ चित्रवाणी : माहितीपटासाठी संहिता लेखन १.४ महाजाल : ब्लॉग लेखन १.५ नवसमाजमाध्यमांसाठी लेखन : फेसबुक, ट्विटर.	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

- १ व्यावहारिक मराठी पाठ्यपुस्तक, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
- २ व्यावहारिक मराठी- डॉ. कल्याण काळे व डॉ. द.दि.पुंडे.
- ३ व्यावहारिक मराठी- ल.रा.नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.

- ४ नवभारत, व्यावहारिक मराठी विशेषांक, ऑगस्ट-सप्टें, १९८२, प्राज्ञ पाठशाला, वाई.
- ५ उपयोजित अभ्यासक्रम, मराठी भाषेची संवादकौशल्ये, यशवंतराव महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
- ६ शासनाव्यवहारात मराठी (समस्या : स्वरूप: प्रक्रिया), भाषा संचालनालय, शासकीय फोटो झिंको मुद्रणालय, पुणे १९९७.
- ७ व्यावहारिक मराठी- प्रकाश परब
- ८ व्यावहारिक मराठी, डॉ.स्नेहल तावरे
- ९ व्यावहारिक मराठी, डॉ. गोविलकर , डॉ. पाटणकर
- १० व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
- ११ बातमीची कार्यक्षेत्रे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
- १२ दूरदर्शनसाठी लेखन, केशव केळकर
- १३ जाहिरातीचे युग, केशव केळकर
- १४ सृजनात्मक लेखन, आनंद पाटील
- १५ मराठी लेखन मार्गदर्शिका, यास्मिन शेख
- १६ भयंकर सुंदर मराठी भाषा, डॉ. द. दि. पुंडे
- १७ पत्रकारितेचा स्वभाव, ल. न. गोखले
- १८ फीचर रायटिंग, प्रसन्नकुमार अकलूजकर
- १९ भाषांतर मीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण
- २० पत्रकारिता : स्वरूप आणि चिकित्सा, महावीर जोंधळे
- २१ व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
- २२ जाहिरात शास्त्र, डॉ. वंदना खेडीकर

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

उपयोजित मराठी (AECC – 2 A) (सत्र १)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : २ तास	प्रश्नांचा तपशील	गुण : ५०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	अ) ७ पैकी ५ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १.१)	०५
	ब) ३ पैकी २ प्रश्नांचे उत्तर (घटक १.२, १.३, १.४)	१०
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांचे उत्तर (घटक २.१, २.२, २.३)	१५
प्रश्न ३ रा	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर (घटक २.४, २.५)	०५
सत्र परीक्षा एकूण गुण		३५
अंतर्गत मूल्यमापन		
चाचणी		१०
चर्चासत्र / सादरीकरण / गृहपाठ / गटचर्चा / तोंडी परीक्षा / प्रकल्प लेखन		५
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१५
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		५०
अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे.		
विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे.		

S. Y. B. Sc. (द्वितीय वर्ष विज्ञान)

विषयाचे नाव

मराठी साहित्य (AECC – 2 B)

दुसरे सत्र

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. साहित्यविषयक अभिरूची विकसित करणे.
२. मराठी भाषा, साहित्य आणि यांच्या परस्परसंबंधाची जाणीव करून देणे.
३. साहित्यविषयक अभ्यासातून जीवनविषयक समज विकसित करणे.
४. विज्ञानसाहित्यविषयक आकलनक्षमता वाढविणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	१ निबंध लेखन (वैचारिक, सामाजिक, विज्ञानविषयक) २ अभ्यासपुस्तक : मराठी कथा दर्शन संपादक प्रा. डॉ. शिरीष लांडगे, सुनिताराजे पवार, प्रा. डॉ. शांताराम चौधरी रुद्र प्रकाशन, पुणे	२	३०

संदर्भ ग्रंथ :

- १ साहित्य अध्यापन आणि प्रकार, वा. ल. कुलकर्णी गौरव ग्रंथ, संपादक श्री. पु. भागवत, डॉ. सुधीर रसाळ.
- २ कथा : संकल्पना आणि समीक्षा, सुधा जोशी, मौज प्रकाशन.
- ३ मराठी कथा : विसावे शतक, संपादक के. ज. पुरोहित, सुधा जोशी.
- ४ निबंध : शास्त्र व कला - डॉ. प्र. न. जोशी
- ५ निबंधलेखन - निर्मला किराणे.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

मराठी साहित्य (AECC - 2 B) (सत्र २)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : २ तास	प्रश्नांचा तपशील	गुण : ५०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	निबंध लेखन (वैचारिक, सामाजिक आणि विज्ञानविषयक) ३ पैकी १ विषयावर ३०० शब्दांपर्यंत	१०
प्रश्न २ रा	५ पैकी ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांपर्यंत (अभ्यासपुस्तक)	१५
प्रश्न ३ रा	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी ३०० शब्दांपर्यंत (अभ्यासपुस्तक)	१०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		३५
अंतर्गत मूल्यमापन		
चाचणी		१०
चर्चासत्र / सादरीकरण / गृहपाठ / गटचर्चा / तोंडी परीक्षा / प्रकल्प लेखन		५
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१५
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		५०
अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे.		
विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे.		

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०२० पासून

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.) मराठी

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

Choice Based Credit System [CBCS]

सत्र	विषयाचे नाव	संकेतांक	पूर्वीचे नाव
पहिले	भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कादंबरी	[CC - 1 C (3)]	नियमित अभ्यासक्रम G2
दुसरे	भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : ललितगद्य	[CC - 1 D (3)]	
पहिले	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ३	[CC - 1 C (3)]	पर्यायी अभ्यासक्रम G2
दुसरे	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ४	[CC - 1 D (3)]	
पहिले	आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा	[DSE 1 A (3)]	S1
दुसरे	मध्ययुगीन मराठी साहित्य : निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य	[DSE 1 B (3)]	
पहिले	साहित्यविचार	[DSE 2 A (3)]	S2
दुसरे	साहित्य समीक्षा	[DSE 2 B (3)]	
पहिले	प्रकाशनव्यवहार आणि संपादन	SEC 2 A (2)	DSE विषयांशी निगडित अनिवार्य
दुसरे	उपयोजित लेखनकौशल्ये	SEC 2 B (2)	

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

नियमित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कादंबरी [CC – 1 C (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. कादंबरी या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, घटक, प्रकार आणि वाटचाल समजून घेणे.
२. नेमेलेल्या कादंबरीचे आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषण करणे.
३. भाषिक कौशल्यविकास करणे.

घटक		तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	अ	१ संगणक आणि मोबाईलवर युनिकोडमधून मराठी मुद्रण. २ कळफलक प्रकार : इनस्क्रिप्ट, फोनेटिक ३ मराठी टंकलेखन आणि युनिकोडचा वापर : गुगल इनपुट, मायक्रोसॉफ्ट इनपुट व इतर साधने	१	१५
	ब	१ कादंबरी : स्वरूप आणि घटक २ कादंबरी : प्रकार आणि वाटचाल		
२		अभ्यासपुस्तक रारंग ढांग – प्रभाकर पेंढारकर मौज प्रकाशन गृह, मुंबई	२	३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. साहित्य अध्यापन आणि प्रकार, संपादक श्री. पु. भागवत आणि इतर.
२. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ४, ५, ६, संपादक रा. श्री. जोग.
३. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, अ. ना. देशपांडे
४. मराठी कादंबरी : समाजशास्त्रीय समीक्षा, डॉ. रवींद्र ठाकूर
५. मराठी कादंबरीतील प्रादेशिकता, डॉ. भास्कर शेळके
६. मराठी ग्रामीण कादंबरी, डॉ. रवींद्र ठाकूर
७. मराठी कादंबरीचे पहिले शतक, कुसुमावती देशपांडे
८. कादंबरी आणि मराठी कादंबरी, उषा हस्तक
९. मराठी कादंबरी आस्वादयात्रा, संपादक विजया राजाध्यक्ष
१०. मराठी कादंबरी : तंत्र आणि विकास, प्रा. वा. बापट, ना. वा. गोडबोले
११. मराठी प्रादेशिक कादंबरी : तंत्र आणि स्वरूप, डॉ. मदन कुलकर्णी
१२. मराठी कादंबरी : चिंतन आणि समीक्षा, डॉ. चंद्रकांत बांदिवडेकर
१३. कादंबरी : सार आणि विस्तार, डॉ. महेंद्र कदम

१४. कादंबरीविषयी, हरिश्चंद्र थोरात
१५. मराठी कादंबरी : परंपरा आणि चिकित्सा, राजेंद्र सलालकर
१६. मराठी कादंबरी आशय आणि आविष्कार, दत्ता घोलप
१७. सायबर संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे
१८. उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
१९. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, टिमोथी जे. ओ लिअरी
२०. <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.mkcl.solar.itmarathi&hl>
२१. <http://www.youtube.com/watch?v=oXAWMH5PDxY>

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : ललितगद्य [CC – 1 D (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. ललितगद्य या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, घटक, प्रकार आणि वाटचाल समजून घेणे.
२. नेमलेल्या अभ्यासपुस्तकातील ललितगद्याचे आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषण करणे.
३. भाषिक कौशल्यविकास करणे.

घटक		तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	अ	गुगल साधनांचा अध्ययनातील वापर : गुगल फॉर्म, गुगल क्लासरूम, यु ट्यूब.	१	१५
	ब	१ ललितगद्य : स्वरूप आणि घटक २ ललितगद्य : प्रकार आणि वाटचाल		
२		अभ्यासपुस्तक साहित्यरंग संपादक प्रा. डॉ. शिरीष लांडगे, प्रा. डॉ. दिलीप पवार, प्रा. डॉ. जया कदम अक्षर वाङ्मय प्रकाशन, पुणे	२	३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. लघुनिबंध ते मुक्तछंद, वि. शं. चौगुले
२. ग्रंथ संवाद, वि. शं. चौगुले
३. मराठी लघुनिबंधाचा इतिहास, डॉ. आनंद यादव
४. निबंध : शास्त्र व कला, डॉ. प्र. न. जोशी
५. मराठी निबंध, प्रा. म. वि. फाटक
६. प्रतिभा साधन, ना. सी. फडके
७. प्रदक्षिणा खंड १ आणि २
८. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, म.सा.प.,पुणे.
९. मराठी प्रवासवर्णनाची वाटचाल, नीला पांढरे
१०. प्रवासवर्णन, वसंत सावंत
११. सायबर संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे
१२. उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
१३. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, टिमोथी जे. ओ लिअरी
१४. <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.mkcl.solar.itmarathi&hl>
१५. <http://www.youtube.com/watch?v=oXAWMH5PDxY>

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कादंबरी [CC – 1 C (3)] (सत्र १)
- भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : ललितगद्य [CC – 1 D (3)] (सत्र २)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	५ पैकी ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १ व २)	१५
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ उपप्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर ३०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	१५
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
(घटक १)		
१	अभ्यासेतर-अभ्यासपूरक उपक्रम : जिल्हा ते आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील यशस्वी सहभाग / साहित्यविषयक विशेष योगदान / अभ्याससहल / क्षेत्रभेट / अहवाल लेखन	१०
२	प्रकल्प कार्य / सादरीकरण / स्वाध्याय / चर्चासत्र / गटचर्चा / अभिवाचन	
चाचणी (घटक २)		२०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

पर्यायी अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ३ [CC – 1 C (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. उपयोजित व सर्जनशील लेखनाची क्षमता विकसित करणे.
२. मराठी भाषेची कार्यालयीन, व्यावसायिक कामकाजातील गरज, स्वरूप आणि उपयोजन यांची माहिती करून घेणे.
३. कार्यालयीन, व्यावसायिक भाषा व्यवहारासाठी आवश्यक लेखनकौशल्ये प्राप्त करणे.
४. नवसमाजमाध्यमांतील विविध भाषिक आविष्कारांचे स्वरूप समजून घेणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	भाषा आणि जीवनव्यवहार भाषा म्हणजे काय? परिभाषेची आवश्यकता, विविध शब्दकोशांची ओळख, शास्त्रीय, व्यवहार, साहित्य, कार्यालयीन भाषा.	१	१५
२	कार्यालयीन लेखन : औपचारिक : माहितीपत्रक, परिपत्रक, सूचना पत्रक इ. अनौपचारिक : ट्विटर, व्हाट्सअप, चित्रफिती इत्यादी	१	१५
३	स्वपरिचय, अर्ज लेखन, जाहिरात लेखन	१	१५

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ४ [CC – 1 D (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. उपयोजित व सर्जनशील लेखनाची क्षमता विकसित करणे.
२. संगणकाची भाषा आणि त्यातील विविध भाषिक आविष्कारांचे स्वरूप समजून घेणे.
३. विविध कोशांसाठी नोंदलेखन क्षमता विकसित करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	इतिवृत्त आणि टिप्पणी लेखन	१	१५
२	संगणक आणि मराठी : मुक्तस्रोत साधनांचा वापर, युनिकोड टंक ओळख, वर्ड एक्सेल, पॉवर पॉईंट.	१	१५
३	विश्वकोश, ज्ञानकोश, विकिपीडिया लेखन : नोंद म्हणजे काय? नोंदीची उदाहरणे, नोंदीची भाषांतरे, प्रत्यक्ष नोंदलेखन	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

१. संगणक, अच्युत गोडबोले, मौज प्रकाशन, मुंबई.
२. इंटरनेट, डॉ. प्रबोध चोबे, मनोरमा प्रकाशन, मुंबई.
३. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
४. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात, दीपक शिक्रापूरकर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे.
५. भाषांतरमीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण.
६. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
७. व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रेय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
८. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
९. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्य, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ नाशिक.
१०. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे
११. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
१२. प्रसार माध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक, डॉ. भास्कर शेळके
१३. व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक, डॉ. संदीप सांगळे
१४. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
१५. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे
१६. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१७. भाषांतरमीमांसा, संपादक डॉ. रमेश वरखेडे, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१८. सायबर संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे
१९. उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
२०. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, टिमोथी जे. ओ लिअरी
२१. <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.mkcl.solar.itmarathi&hl>

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ३ [CC – 1 C (3)] (सत्र १)
- व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ४ [CC – 1 D (3)] (सत्र २)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	६ पैकी ४ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (घटक २ व ३)	२०
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा. (घटक २ आणि ३)	२०
प्रश्न ४ था	२ पैकी १ उपप्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक २ आणि ३)	१०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
चाचणी (घटक २ आणि ३)		२०
(घटक-१)		
१	अभ्यासेतर - अभ्यासपूरक उपक्रम : जिल्हा ते आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील यशस्वी सहभाग / साहित्यविषयक विशेष योगदान / अभ्याससहल / क्षेत्रभेट / अहवाल लेखन	१०
२	प्रकल्प कार्य / सादरीकरण / स्वाध्याय / चर्चासत्र / गटचर्चा / अभिवाचन	
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा [DSE 1 A (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. आत्मचरित्र या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, संकल्पना समजावून घेणे.
२. आत्मचरित्र या साहित्यप्रकाराच्या प्रेरणा आणि वाटचाल यांची ओळख करून घेणे.
३. ललित गद्यातील अन्य साहित्यप्रकारांच्या तुलनेत आत्मचरित्राचे वेगळेपण समजावून घेणे.
४. नेमलेल्या या आत्मचरित्राचे आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषण करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	आत्मचरित्र : संकल्पना, स्वरूप; प्रेरणा आणि वाटचाल अन्य साहित्यप्रकारांच्या तुलनेत आत्मचरित्राचे वेगळेपण	१	१५
२	अभ्यासपुस्तक प्रकाशवाटा - डॉ. प्रकाश आमटे समकालीन प्रकाशन, पुणे	२	३०

संदर्भ ग्रंथ:

१. चरित्र - आत्मचरित्र, अ. म. जोशी
२. चरित्र - आत्मचरित्र, सदा कऱ्हाडे
३. आत्मचरित्र मीमांसा, आनंद यादव
४. मराठीतील आत्मचरित्रपर लेखन, ऊषा हस्तक
५. मराठी वाङ्मय कोश, खंड ४, संपादक, विजया राजाध्यक्ष
६. आत्मचरित्र, मराठी विश्वकोश, खंड २
७. २० व्या शतकातील मराठी आत्मचरित्र, उषा हस्तक

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

मध्ययुगीन मराठी साहित्य: निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य [DSE 1 B (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. मध्ययुगीन गद्य – पद्य साहित्यप्रकारांची ओळख करून घेणे.
२. नेमलेल्या अभ्यासपुस्तकातील मध्ययुगीन गद्य - पद्यांचे आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषण करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	मध्ययुगीन गद्य : महानुभावीय गद्य, बखर, ऐतिहासिक पत्रे; स्वरूप आणि विशेष मध्ययुगीन पद्य : अभंग, भारूड, गवळण, पोवाडा, लावणी; स्वरूप आणि विशेष	१	१५
२	अभ्यासपुस्तक निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य संपादक प्रा. डॉ. शिरीष लांडगे, प्रा. डॉ. प्रभाकर देसाई, प्रा. डॉ. प्रकाश शेवाळे प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव	२	३०

संदर्भ ग्रंथ

१. पाच संतकवी, शं.गो.तुळपुळे
२. महाराष्ट्र सारस्वत, वि.ल.भावे,शं.गो.तुळपुळे
३. संत कवी आणि कवयित्री : एक अनुबंध, सुहासिनी इर्लेकर
४. संत साहित्य दर्शन, उषा देशमुख
५. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, ल. रा. नासिराबादकर
६. संत वचनमृत, रा. द. रानडे
७. ज्ञानेश्वरांची जीवननिष्ठा, गं. बा. सरदार
८. संत नामदेव, हे. वि. इनामदार
९. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, अ. ना. देशपांडे
१०. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती, गं. बा. सरदार
११. श्री एकनाथ: वाङ्मय आणि कार्य, न. र. फाटक
१२. तुकाराम दर्शन, सदानंद मोरे
१३. संतसाहित्य आकलन आणि अध्यापन, संपादक वसंत आबाजी डहाके आणि इतर, महाराष्ट्र राज्य माध्य. व उच्च माध्य. शिक्षण मंडळ, पुणे.
१४. नामदेव गाथा, ह. श्री. शेणोलीकर, साहित्य अकादेमी
१५. महानुभाव आणि वारकरी साहित्य, सुग्राम पुल्ले
१६. महानुभाव आणि वारकरी साहित्याचे अंतरंग, सुग्राम पुल्ले
१७. साहित्याची सामाजिकता, डॉ.सतीश बडवे,शब्दालय प्रकाशन,श्रीरामपूर,अहमदनगर.
१८. मध्ययुगीन साहित्याविषयी, डॉ.सतीश बडवे, मीरा बुक्स व पब्लिकेशन,औरंगाबाद.
१९. संत साहित्य समीक्षेचे बीजप्रवाह, डॉ.सतीश बडवे, गुरुकुल प्रतिष्ठान,पुणे.

२०. मराठी संत कवयित्रींचा इतिहास, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
२१. वारकरी संप्रदाय : साहित्य व तत्त्वज्ञान, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
२२. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
२३. तुका झाला पांडुरंग, दीपक बिचे
२४. संत शिरोमणी बाबा नामदेव, दीपक बिचे

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा - डॉ. प्रकाश आमटे [DSE 1 A (3)] (सत्र १)
- मध्ययुगीन मराठी साहित्य : निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य [DSE 1 B (3)] (सत्र २)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	५ पैकी ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १ व २)	१५
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ उपप्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर ३०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	१५
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
(घटक-१)		
१. अभ्यासेतर-अभ्यासपूरक उपक्रम : जिल्हा ते आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील यशस्वी सहभाग / साहित्यविषयक विशेष योगदान / अभ्याससहल / क्षेत्रभेट / अहवाल लेखन		१०
२. प्रकल्प कार्य / सादरीकरण / स्वाध्याय / चर्चासत्र / गटचर्चा / अभिवाचन		
चाचणी (घटक २ आणि ३)		२०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

साहित्यविचार [DSE 2 A (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यविचाराच्या आधारे साहित्याची संकल्पना, स्वरूप आणि प्रयोजनविचार समजावून घेणे.
२. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया समजावून घेणे.
३. साहित्याची भाषा आणि शैली विषयक विचार समजावून घेणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	<ul style="list-style-type: none"> ● साहित्याचे स्वरूप आणि प्रयोजन १. साहित्याची संकल्पना (भारतीय, पाश्चात्यांच्या व्याख्या), साहित्यातील अनुभवाचे विशेष : वास्तव आणि कल्पित यांचा संबंध, संवेदनात्मकता, भावनात्मकता, वैचारिकता, सेन्द्रीयत्व, सूचकता, विशिष्ट आणि विश्वात्मकता २. प्रयोजन म्हणजे काय? मम्मटाची प्रयोजने; तसेच इच्छापूती, जिज्ञासातृप्ती, विरेचन, आत्माविष्कार, अनुभवविश्वाची समृद्धी, स्वप्नरंजन, उद्धोधन, प्रचार, मनोरंजन, आनंद या प्रयोजनांचा विचार.	१	१५
२	<ul style="list-style-type: none"> ● साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया १. प्रतिभा, स्फूर्ती, कल्पना, चमत्कृती यांचे स्वरूप, संकल्पना आणि कार्य; साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्त्व : संवेदनक्षमता, शैशववृत्ती, अनुभवसमृद्धी व विद्वत्ता, साहित्यिकाचा जीवनविषयक आणि साहित्य विषयक दृष्टिकोन.	१	१५
३	<ul style="list-style-type: none"> ● साहित्याची सामाजिकता व भाषा १. साहित्य आणि समाज, जीवनमूल्ये आणि साहित्य मूल्ये, साहित्यवाचनाची प्रक्रिया व आवश्यकता २. साहित्याची भाषा : शब्दार्थाचा वक्रव्यापार; वक्रोक्ती, अलंकार, प्रतिमा, प्रतीक, प्राक्कथा ३. शैली विषयक स्थूल चर्चा - लेखक, आशय, साहित्यप्रकार या अनुरोधाने चर्चा	१	१५

संदर्भ साहित्य :

१. साहित्यविचार, डॉ. अ. वा. कुलकर्णी
२. साहित्यविचार, (संपा.) डॉ. द.दि. पुंडे, डॉ. स्नेहल तावरे
३. साहित्यविचार, भालचंद्र खांडेकर
४. भारतीय साहित्यविचार, डॉ. लीला गोविलकर
५. काव्यशास्त्र प्रदीप, डॉ. स. रा. गाडगीळ
६. वाङ्मयीन शैली आणि तंत्र, म. द. हातकणंगलेकर
७. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ – रा. ग जाधव
८. साहित्य व सामाजिक संदर्भ – डॉ. अंजली सोमण
९. कविता आणि प्रतिमा - सुधीर रसाळ
१०. साहित्यशास्त्र स्वरूप व समस्या, डॉ. वसंत पाटणकर
११. साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा, वा. ल. कुलकर्णी
१२. पाश्चात्य साहित्यविचार, बालशंकर देशपांडे

द्वितीय सत्र

विषयाचे नाव

साहित्य समीक्षा [DSE 2 B(3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. साहित्य समीक्षेची संकल्पना, स्वरूप यांचा परिचय करून घेणे.
२. साहित्य आणि समीक्षा यांचे परस्पर संबंध समजावून घेणे व अभ्यासणे .
३. साहित्यप्रकारानुसार समीक्षेचे स्वरूप समजावून घेणे व अभ्यासणे .
४. ग्रंथ परिचय, परीक्षण व समीक्षण यातील फरक समजावून घेणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	<ul style="list-style-type: none"> ● समीक्षा : संकल्पना आणि स्वरूप १. समीक्षा : संकल्पना, स्वरूप आणि प्रयोजन २. समीक्षा : व्याप्ती आणि प्रकार ३. साहित्यविचार आणि समीक्षा यातील अनुबंध ४. साहित्यव्यवहारातील समीक्षेचे स्थान व कार्य	१	१५
२	<ul style="list-style-type: none"> ● साहित्य आणि समीक्षा यांचे परस्पर संबंध १. साहित्यकृती आणि वाचक २. साहित्यकृती आणि समीक्षक ३. समीक्षेतील साहित्याच्या आकलन, आस्वाद, विश्लेषण, अर्थनिर्णयन, मूल्यमापन आणि शब्दांकन यांचे स्थान व कार्य	१	१५
३	<ul style="list-style-type: none"> ● समीक्षकाचे गुण व पाळावयाची पथ्ये १. समीक्षकाचे गुण : रसिकता, प्रज्ञा, तुलनाक्षमता, चिकित्सकता, मूल्यविवेक, विश्लेषकता, व्युत्पन्नता, तुलनाक्षमता इ. २. समीक्षकाने पाळावयाची पथ्ये : समीक्षाविषयाचे अवधान व तारतम्य, निकषाचे तारतम्य, व्यक्तिनिष्ठता व वस्तुनिष्ठता यांचे तारतम्य, मांडणी व शैली यांचे तारतम्य, संगती व सुसूत्रता यांचे भान, नेमकेपणा व तार्किकता या संबंधीचा विवेक, वाङ्मयीन मूल्ये व जीवनमूल्ये यांचा परस्परसंबंध आणि त्यांच्या वापराबाबत करावयाचा विवेक. ३. भाषिक, साहित्यिक, सांस्कृतिक संकेत आणि मूल्यव्यवहार ४. उपयोजित समीक्षा : ग्रंथ परिचय, ग्रंथ परीक्षण, ग्रंथ समीक्षा	१	१५

संदर्भग्रंथ :

१. साहित्य : स्वरूप आणि समीक्षा, वा. ल. कुलकर्णी
२. समीक्षामीमांसा, गंगाधर पाटील
३. मराठीचे साहित्यशास्त्र, मा. गो. देशमुख
४. टीका आणि टीकाकार, वा. भा. पाठक
५. साहित्यविचार आणि सौंदर्यशास्त्र, रा. भा. पाटणकर

६. मराठी समीक्षेची वाटचाल, गो. म. कुलकर्णी
७. सौंदर्यानुभव, प्रभाकर पाध्ये
८. सौंदर्य आणि साहित्य, बा. सी. मर्ढेकर
९. साहित्यातील अधोरेखिते, म. द. हातकणंगलेकर
१०. अब्राह्मणी साहित्याचे सौंदर्यशास्त्र, शरद पाटील
११. मराठी समीक्षेची सद्यस्थिती, वसंत आबाजी डहाके
१२. मराठी समीक्षेची वाटचाल, नीला पांढरे
१३. साहित्याची भाषा, भालचंद्र नेमाडे
१४. टीकास्वयंवर, भालचंद्र नेमाडे
१५. आधुनिक समीक्षा सिद्धांत, मिलिंद मालशे, अशोक जोशी
१६. समीक्षेतील नव्या संकल्पना, संपा. मनोहर जाधव
१७. साहित्य समाज आणि संस्कृती, दिगंबर पाध्ये
१८. मराठी कादंबरीची उपयोजित समीक्षा, गोमटेश्वर पाटील, दर्या प्रकाशन, पुणे
१९. मराठी कादंबरी समाजशास्त्रीय समीक्षा, रवींद्र ठाकूर, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
२०. साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ. सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे.
२१. साहित्य संशोधन व समीक्षा, राजेंद्र सलालकर

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- साहित्यविचार [DSE 2 A (3)]
- साहित्य समीक्षा [DSE 2 B (3)]

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १, २, ३)	१०
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक ३)	२०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
(घटक-१)		
१	अभ्यासेतर - अभ्यासपूरक उपक्रम : जिल्हा ते आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील यशस्वी सहभाग / साहित्यविषयक विशेष योगदान / अभ्याससहल-क्षेत्रभेट अहवाल लेखन / प्रकल्प कार्य / सादरीकरण / स्वाध्याय / चर्चासत्र / गटचर्चा / अभिवाचन	१०
चाचणी (घटक २ आणि ३)		२०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> • अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. • विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. • विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

कौशल्याधिष्ठित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

प्रकाशनव्यवहार आणि संपादन [SEC 2 A (2)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. प्रकाशनव्यवहार आणि संपादन यासाठी आवश्यक कौशल्ये प्राप्त करणे.
२. प्रकाशनव्यवहार आणि संपादन यासाठी आवश्यक प्रशिक्षण घेणे.
३. प्रकाशनव्यवहार आणि संपादन यासाठी प्रात्यक्षिकासह उपयोजनाची कौशल्ये प्राप्त करणे.
४. प्रकाशन संस्था, जाहिरात संस्था, छापखाने, वृत्तपत्र कार्यालये, वितरण संस्था, ग्रंथ विक्री दुकाने, प्लेक्स निर्मिती केंद्र, वार्ताहर यांना भेटी देऊन प्रशिक्षण घेणे.

घटक		तपशील	श्रेयांक	तासिका
	१	प्रकाशन संस्था : स्वरूप, कार्यप्रणाली, कॉपीराईट कायद्याची तोंडओळख, ग्रंथविक्री, वितरण, जाहिरात, वाचकसंवाद.		
१	२	ग्रंथनिर्मिती प्रक्रिया, ग्रंथ प्रकार : ललित, माहितीपर, शास्त्रीय, संदर्भग्रंथ इ.; ग्रंथनिर्मिती : संहिता संपादन, संपादकीय संस्कार, लेखक संवाद, मुखपृष्ठ, मुद्रणप्रत, छपाई, ग्रंथ बांधणी.	१	१५
२	१	मुद्रितशोधन : लेखनविषयक नियम, मुद्रितशोधन खुणा, विरामचिन्हे, अवतरणे, संक्षेप, मजकुराची मांडणी, चित्र रेखाटन योजना, सूची, संदर्भग्रंथसूची, परिशिष्टे, दर्शनीय स्वरूप, आकार.	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

- १ पॉप्युलर रीतिपुस्तक, रामदास भटकळ, मृदुला जोशी
- २ सुगम मराठी व्याकरण व लेखन - मो.रा. वाळंबे
- ३ मराठीचे व्याकरण, डॉ. लीला गोविलकर
- ४ मराठी लेखन मार्गदर्शिका, यास्मिन शेख
- ५ मुद्रित-शोधन, य. ए. धायगुडे
- ६ शुद्ध शब्दकोश, डॉ. स्नेहल तावरे
- ७ मराठी शुद्धलेखन नियमावली, डॉ. स्नेहल तावरे
- ८ मराठी लेखन कोश, अरुण फडके
- ९ शुद्धलेखन मार्गप्रदीप, अरुण फडके
- १० उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई

- ११ मराठी व्याकरण स्वरूप आणि चिकित्सा, खंडेराव कुलकर्णी
- १२ लेखनमित्र, संपादक, संकलक, संतोष शिंत्रे आणि लौकिका रास्ते – गोखले
- १३ प्रकाशनविश्व, संपादक मोहन वैद्य
- १४ ए डिक्शनरी ऑफ मराठी अँड इंग्लिश – मोल्स्वर्थ
<https://dsal.uchicago.edu/dictionaries/molesworth/>
- १५ भाषा संचालनालयाने प्रकाशित केलेले विषयवार कोश www.marathibhasha.org
- १६ महाराष्ट्र शब्दकोश – संपादक य . रा . दाते आणि चिं. ग. कर्वे
<https://www.transliterate.org/dictionary/mr.kosh.maharashtra/source>

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

उपयोजित लेखनकौशल्ये [SEC 2 B (2)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. जाहिरात, मुलाखतलेखन आणि संपादन यासाठी आवश्यक कौशल्ये प्राप्त करणे.
२. जाहिरात, मुलाखतलेखन आणि संपादन यासाठी आवश्यक प्रशिक्षण घेणे.
३. जाहिरात, मुलाखतलेखन आणि संपादन यासाठी प्रात्यक्षिकासह उपयोजनाची कौशल्ये प्राप्त करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	जाहिरातलेखन : प्रयोजन, स्वरूप, प्रकार, विविध माध्यमांतील जाहिरातींचे स्थान, जाहिरात कल्पना आणि संहितालेखन, इंटरनेट (माहिती महाजाल) जाहिरात आणि संहितालेखन	१	१५
२	मुलाखतलेखन : वृत्तपत्रे, नियतकालिके, दृक्श्राव्य माध्यमांसाठी मुलाखतलेखन		
२	माहितीपर नोंदी : शास्त्रीय ज्ञानकोश, विविध प्रकारचे ज्ञानकोश (विकिपीडिया, विश्वकोश इ. साठी) नोंदलेखन, विविध माध्यमांसाठी नोंद लेखन, प्रात्यक्षिके इ.	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

१. संगणक, अच्युत गोडबोले, मौज प्रकाशन, मुंबई.
२. इंटरनेट, डॉ. प्रबोध चोबे, मनोरमा प्रकाशन, मुंबई.
३. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
४. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात, शिक्रापूरकर दीपक, मराठे उज्ज्वल, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे.
५. भाषांतरमीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण.
६. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
७. व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रेय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
८. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
९. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे
१०. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
११. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१२. प्रसार माध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक, डॉ. भास्कर शेळके
१३. व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक, डॉ. संदीप सांगळे
१४. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
१५. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे

१६. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१७. भाषांतरमीमांसा, संपादक डॉ. रमेश वरखेडे, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१८. उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
१९. साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ. सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे.
२०. जाहिरातविश्व, संपादक, नंदन दीक्षित, शब्द मल्हार प्रकाशन, प्रथम आवृत्ती, २०१९
२१. अक्षरनिष्ठांची मांदियाळी, (ग्रंथ-शोध आणि वाचन-बोध), अरुण टिकेकर, रोहन प्रकाशन, २०१२.
२२. विक्रत्यांचे अंतरंग, कि. मो. फडके, प्रथमावृत्ती, त्रिदल प्रकाशन, १९९७
२३. मुलाखतीचा मंत्र व नोकरीची हमी, भाऊसाहेब निमगिरीकर, श्रीविद्या प्रकाशन, २०१३.
२४. मुद्रणपर्व, दीपक घारे
२५. शब्दस्पर्श, दीपावली, २०१५
२६. पुस्तकांची मुखपृष्ठे आणि मांडणी, संपादक, अस्मिता मराठ
२७. शब्दस्पर्श, वार्षिक विशेषांक २०१७
२८. पुस्तकविक्रीच्या शटरमागे, संपादक, अस्मिता साठे
२९. मराठी ग्रंथप्रकाशनाची २०० वर्षे, शरद गोगटे, राजहंस प्रकाशन, २००८
३०. लेखनकला आणि लेखनव्यवसाय, वा. गो. आपटे, आनंद कार्यालय, पुणे, १९२६
३१. बखर एका प्रकाशकाची, कुलकर्णी पं. अ. , मेनका प्रकाशन, पुणे १९९२
३२. प्रकाशक रा. ज. देशमुख, प्रकाशक, सदानंद भटकळ, संपा. सदानंद भटकळ, मुकुंदराव किलोस्कर आणि जया दडकर
३३. जाहिरातीचं जग, यशोदा भागवत, मौज प्रकाशन, तिसरी आवृत्ती, २०१७
३४. दशक्रियेची चित्रकथा, संजय कृष्णाजी पाटील, साकेत प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१९
३५. अलका तू असं लिही, सौ. मालती दांडेकर, वरदा बुक्स, दुसरी आवृत्ती, १९९५
३६. प्रकाशनातील भावे प्रयोग आणि पतंगाची दोरी, ह. अ. भावे, मंदाकिनी भावे, वरदा बुक्स, पहिली आवृत्ती, २०१४
३७. डॉ. आनंदीबाई जोशी, एका लघुपटाची रोजनिशी, अंजली किर्तने, शब्द प्रकाशन, प्रथमावृत्ती मे २००९
३८. स्वातंत्र्यवीर सावरकर चित्रपटकथा व संवाद, भाग पहिला, विश्राम बेडेकर, पॉप्युलर प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, १९९१
३९. पत्रकारितेची मूलतत्त्वे, प्रभाकर पाध्ये, अनु. प्र. ना. परांजपे, वसुधा परांजपे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुनर्मुद्रण, २०१४
४०. वृत्तपत्र व्यवसाय काल आणि आज, डॉ. सुधाकर पवार, प्रकाशक, प्रमोद पवार, प्रथमावृत्ती, मार्च १९८६
४१. गाथा कर्नाटक प्रिंटिंग प्रेसची, सदानंद भटकळ, मूळ ग्रंथ: द कर्नाटक प्रेस सागा, अनु. उषा टाकळकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१०.
४२. ग्रंथालय संघटन, डॉ. रामेश्वर पवार, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि, प्रथमावृत्ती २०१५.
४३. ग्रंथ महोत्सव, दिनकर पाटील, संस्कृती प्रकाशन, प्रथमावृत्ती २०११.
४४. वाचन कौशल्य, कृती, गती, आणि प्रगती, मेघमाला राजगुरू, उन्मेष प्रकाश, तृतीय आवृत्ती, मार्च २०१०.

४५. वाटा आणि मुक्काम (आशा बगे, भारत सासणे, सानिया, मिलिंद बोकील), मौज प्रकाशन, पहिली आवृत्ती २००९.
४६. वाचनसमृद्धीचे संदर्भ, नीलिमा भावे, परम मित्र पब्लिकेशन्स, आवृत्ती पहिली जून २०१९.
४७. एका ग्रंथपालाची प्रयोगशाळा, नरेंद्र लांजेवार, साकेत प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१२.
४८. वाचन का व कसे? प्रा. वा. शि. आपटे, सरिता प्रकाशन, चर्तुर्थ आवृत्ती जाने. २००९.
४९. साहित्यसूची, स्तंभलेखन विशेषांक, संपा. मोरेश्वर द. नादुरकर, १९९६.
५०. जनसंवाद आणि जनमाध्यम : सैद्धांतिक संकल्पन, श्रीपाद भालचंद्र जोशी, श्रीमंगेश प्रकाशन, २०००.
५१. राजहंस ग्रंथवेध, निमित्त विस्ताराचा रौप्यमहोत्सव, , संपा. विनया खडपेकर, जून २०१८
५२. व्यक्तिमत्त्व विकास आणि भाषा, डॉ. मधुकर मोकाशी
५३. व्यावहारिक आणि व्यावसायिक लेखन प्रणाली, डॉ. मधुकर मोकाशी
५४. <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.mkcl.solar.itmarathi&hl>
५५. <http://www.youtube.com/watch?v=oXAWMH5PDxY>

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- प्रकाशनव्यवहार आणि संपादन [SEC 2 A (2)]
- उपयोजित लेखनकौशल्ये [SEC 2 B (2)]

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : २ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : २५
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक १.१)	१०
प्रश्न २ रा	दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक १.२)	१०
प्रश्न ३ रा	दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक २)	५
एकूण गुण		२५
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा, गृहपाठ, चर्चासत्र सादरीकरण, समूह चर्चा, प्रकल्प कार्य, अभ्यास भेट यापैकी कोणत्याही दोन प्रकारांतून अंतर्गत मूल्यमापन करावे. (१५+१०)		२५
एकूण गुण		५०
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

Modern Indian Languages Syllabus

Choice Based Credit System [CBCS]

(To be implemented from the Academic Year, 2020-21)

मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम- जून २०२० पासून

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

Choice Based Credit System [CBCS]

सत्र	विषयाचे नाव	संकेतांक
पहिले	मराठी भाषिक संज्ञापनकौशल्ये	MIL 2 (2)
दुसरे	नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांसाठी मराठी	MIL 2 (2)

द्वितीय वर्ष कला (S. Y. B. A.)

अनिवार्य अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

मराठी भाषिक संज्ञापनकौशल्ये [MIL 2 (2)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. प्रगत भाषिक कौशल्यांची क्षमता विकसित करणे.
२. प्रसारमाध्यमांतील संज्ञापनातील स्वरूप आणि स्थान स्पष्ट करणे.
३. व्यक्तिमत्त्व विकास आणि भाषा यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करणे.
४. लोकशाहीतील जीवनव्यवहार आणि प्रसारमाध्यमे यांचे परस्पर संबंध स्पष्ट करणे.
५. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनक्षमता विकसित करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	१. भाषा आणि व्यक्तिमत्त्व विकास : सहसंबंध २. लोकशाहीतील जीवनव्यवहार आणि प्रसारमाध्यमे	१	१५
२	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन १ वृत्तपत्रासाठी बातमीलेखन आणि मुद्रितशोधन २ नभोवाणीसाठी भाषणाची संहितालेखन ३ दूरचित्रवाणीसाठी माहितीपटासाठी संहितालेखन	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

१. भाषांतर मीमांसा, संपा. डॉ. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण
२. सायबर संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे
३. उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
४. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, टिमोथी जे. ओ लिअरी
५. संगणक, अच्युत गोडबोले, मौज प्रकाशन, मुंबई.
६. इंटरनेट, डॉ. प्रबोध चोबे, मनोरमा प्रकाशन, मुंबई.
७. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
८. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात शिकरापूर दीपक, मराठे उज्ज्वल, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे.
९. भाषांतरमीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण.
१०. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
११. व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रेय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
१२. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१३. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे

१४. व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
१५. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्य, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक.
१६. प्रसार माध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक, डॉ.भास्कर शेळके
१७. व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक, डॉ. संदीप सांगळे
१८. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
१९. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे
२०. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
२१. भाषांतरमीमांसा, संपादक डॉ. रमेश वरखेडे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
२२. <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.mkcl.solar.itmarathi&hl>
२३. <http://www.youtube.com/watch?v=oXAWMH5PDxY>

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांसाठी मराठी [MIL 2 (2)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. संज्ञापनातील नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांचे स्वरूप आणि स्थान स्पष्ट करणे.
२. भाषा, जीवनव्यवहार आणि नवमाध्यमे, समाजमाध्यमांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करणे.
३. नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांसाठी लेखनक्षमता विकसित करणे.
४. नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांविषयक साक्षरता निर्माण करणे.
५. नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांचा वापर आणि परिणाम याबद्दल चर्चा करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	१. भाषा, जीवन व्यवहार आणि नवमाध्यमे, समाजमाध्यमे २. नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांचे प्रकार : ब्लॉग, फेसबुक, ट्विटर. ३. नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांविषयक साक्षरता, दक्षता, वापर आणि परिणाम	१	१५
२	१. वेबसाईट आणि ब्लॉग, ट्विटरसाठी लेखन २. व्यावसायिक पत्रव्यवहार	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

- १ सायबर संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे
- २ उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
- ३ ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, टिमोथी जे. ओ लिअरी
- ४ संगणक, अच्युत गोडबोले, मौज प्रकाशन, मुंबई.
- ५ इंटरनेट, डॉ. प्रबोध चोबे, मनोरमा प्रकाशन, मुंबई.
- ६ व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- ७ आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात, शिक्रापूरकर दीपक, मराठे उज्ज्वल, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे.
- ८ भाषांतरमीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण.
- ९ व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
- १० व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रेय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
- ११ व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- १२ व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे
- १३ व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- १४ प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ नाशिक.

- १५ प्रसार माध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक, डॉ.भास्कर शेळके
- १६ व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक, डॉ. संदीप सांगळे
- १७ व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
- १८ मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे
- १९ व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- २० भाषांतरमीमांसा, संपादक डॉ. रमेश वरखेडे, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
- २१ <https://coe.maharashtra.gov.in/index.php?lang=mr>
- २२ https://coe.maharashtra.gov.in/index.php?option=com_content&view=article&id=116&Itemid=586&lang=mr
- २३ <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.mkcl.solar.itmarathi&hl>
- २४ <http://www.youtube.com/watch?v=oXAWMH5PDxY>

हिंदी पाठ्यक्रम Hindi Syllabus

अनुक्रम

बी. ए. द्वितीय वर्ष कला/बी. एस्सी. द्वितीय वर्ष विज्ञान
तृतीय एवं चतुर्थ अयन (Third & Fourth Semester)
शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ से

कोर्स नं.	तृतीय एवं चतुर्थ अयन	क्रेडिट	पृष्ठ क्रमांक
बी. ए. द्वितीय वर्ष कला			
MIL (Hindi)	हिंदी भाषा शिक्षण (तृतीय अयन)	२	०३
MIL (Hindi)	हिंदी भाषा शिक्षण (चतुर्थ अयन)	२	०५

***

बी. ए. द्वितीय वर्ष कला (शैक्षणिक वर्ष २०२०-२०२१ से)

तृतीय अयन (Third Semester)

पाठ्यचर्या : MIL (Hindi) हिंदी भाषा शिक्षण

२ कर्मांक (Credit)

उद्देश्य :

१. छात्रों में हिंदी भाषा श्रवण कौशल विकसित करना।
२. छात्रों में हिंदी भाषा संवाद कौशल विकसित करना।
३. छात्रों में हिंदी भाषा वाचन कौशल विकसित करना।
४. छात्रों में हिंदी भाषा लेखन कौशल विकसित करना।
५. हिंदी भाषा-विधि तथा भाषा-व्यवहार से अवगत करना।
६. लघुकथा सृजन कौशल विकसित करना।

इकाई	पाठ्यविषय	तासिकाएँ
इकाई— I	वर्ण विचार : १) हिंदी वर्णमाला — परिचय २) लिपि — परिचय ३) वर्णों का उच्चारण और वर्गीकरण ४) स्वराघात ५) संधि : स्वर संधि, व्यंजन संधि, विसर्ग संधि।	१५ तासिकाएँ
इकाई— II	भाषा कौशल शिक्षण : लघुकथाओं द्वारा भाषा कौशल शिक्षण (श्रवण, संवाद, वाचन, लेखन) १) शिक्षा — ज्योति जैन २) पानी के पेड़ — ज्योति जैन ३) पशुभाषा — ज्योति जैन ४) अपशगुन — ज्योति जैन	१५ तासिकाएँ

	ॡ) डडतल — डॉ. लतल अगुरवल	
	ॢ) गरीब कल लंऑ डॉक्स — डॉ. लतल अगुरवल	
	ॣ) डैं ही कृषुण हूँ — डॉ. लतल अगुरवल	
	।) सतुतु की अगुन डरीकुषल — डॉ. लतल अगुरवल	

संदर्भ ग्रंथ :

१. हिंदी डलषल शलकुषण — संडल. हिंदी अधुतुतुड डंडल, सलवलतुरीडलई डुले डुणे वलशुवलदुतुडलडुतु, डुणे, रलकुडडल डुरकलशन, नई दललुली।
२. हिंदी वुतुलकरण — डं. कलडतलडुरसलद गुरु, डुरकलशन संसुथलन, नई दललुली।
३. डुरडुऑनडुूलक हिंदी — डॉ. डलधव सुुनऑकुके, लुकडलरती डुरकलशन, नई दललुली।

***

बी. ए. द्वितीय वर्ष कला (शैक्षणिक वर्ष २०२०—२०२१ से)

चतुर्थ अयन (Fourth Semester)

पाठ्यचर्या : MIL (Hindi) हिंदी भाषा शिक्षण

२ कर्मांक (Credit)

उद्देश्य :

१. छात्रों में वाक्य के भेद से अवगत करना।
२. छात्रों में विशेष प्रकार के वाक्यों से परिचित करना।
३. छात्रों में हिंदी भाषा श्रवण कौशल विकसित करना।
४. छात्रों में हिंदी भाषा संवाद कौशल विकसित करना।
५. छात्रों में हिंदी भाषा वाचन कौशल विकसित करना।
६. छात्रों में हिंदी भाषा लेखन कौशल विकसित करना।
७. हिंदी भाषा—विधि तथा भाषा—व्यवहार से अवगत करना।
८. हिंदी काव्य—गीत सृजन कौशल विकसित करना।

इकाई	पाठ्यविषय	तासिकाएँ
इकाई— I	वाक्य विचार : वाक्य और वाक्य के भेद १) साधारण वाक्य २) मिश्र वाक्य ३) संयुक्त वाक्य ४) संक्षिप्त वाक्य ५) विशेष प्रकार के वाक्य (विधानार्थक, प्रश्नार्थक, निषेधवाचक, आज्ञार्थक, विस्मयादिबोधक, इच्छाबोधक, संदेशसूचक, संकेतार्थक) ६) विरामचिह्न।	१५ तासिकाएँ
इकाई— II	भाषा कौशल शिक्षण : गोपालदास : 'नीरज' के काव्य—गीत (०८ गीत) द्वारा श्रवण, संवाद, वाचन, लेखन कौशल शिक्षण। १) आदमी हूँ आदमी से प्यार करता हूँ २) राधा ने माला जपी श्याम की	१५ तासिकाएँ

	३) फूलों के रंग से ४) खिलते हैं गुल यहाँ ५) जीवन की बगिया महकेगी ६) लिखे जो खत तुझे ७) आज मदहोश हुआ जारे ८) कारवाँ गुजर गया, गुबार देखते रहे।	
--	--	--

संदर्भ ग्रंथ :

१. हिंदी भाषा शिक्षण — संपा. हिंदी अध्ययन मंडल, सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे, राजकमल प्रकाशन, नई दिल्ली।
२. हिंदी व्याकरण — पं. कामताप्रसाद गुरु, प्रकाशन संस्थान, नई दिल्ली।
३. प्रयोजनमूलक हिंदी — डॉ. माधव सोनटक्के, लोकभारती प्रकाशन, नई दिल्ली।

Urdu Language

Total Credit : 02

Total Teaching Hours: 30

AIMS & OBJECTIVES

1. To enhance the communication skill of Urdu language among the students.
2. To improve the writing and reading skill of Urdu Language among the students.
3. To provide the basic grammar knowledge to the students.
4. To develop the skill of demonstrate and convey the information in Urdu.

UNIT	واکائ	Description	تفصیل	Teaching Hours	اوقات تدریس
I		Recognition of alphabets, words and numeric حروف تہجی ، الفاظ اور اعداد کی شناخت	Grammar: Punctuation قواعد ، رموز اوقاف Making Sentences جملہ بندی	15	
II		Comprehension : Reading Paragraph and answering the question. دہنے گئے اردو پیراگراف کو پڑھ کر سوالات کے جوابات لکھنا۔		15	

Reference Books:

- Let's Study Urdu an Introductory Course
  - Urdu in 30 Days
  - Urdu ka Asan Qaida
  - Teach yourself Urdu
  - Learn Urdu Through English
  - Learn Urdu Through Marathi
- Ali S. Asani & Syed Akbar Hyder
Dr. Anwar Ali Khan
Maulvi Musa Sulaiman Karmadi
David Mathew & Kasim Dalvi
Dr. Madani Mohiuddin Ahmad
Ameen Hazeen

Urdu Language

Total Credit : 02

Total Teaching Hours: 30

..... AIMS & OBJECTIVES

1. To enhance the reading, writing, listening and speaking skills in Urdu among the students.
2. To enhance the communication skill of Urdu language among the students.
3. To improve the appropriate style of grammar and vocabulary.
4. To provide the basic grammar knowledge to the students.

UNIT	اکائی	Description	تفصیلاً	Teaching Hours
				اوقات تدریس
I		Making sentences Simple sentence Compound sentence & Complex sentence جملہ بندی ، مفرد ، مرکب ، مخلوط جملے Communication Skill مواصلاتی صلاحیت		15
II		Grammar Noun Verb Adjective Pronoun ترجمہ Urdu to English English to Urdu	فواہ اسم فعل صفت ضمیر	15

Reference Books:

- Let's Study Urdu an Introductory Course Ali S. Asani & Syed Akbar Hyder
- Urdu in 30 Days Dr. Anwar Ali Khan
- Urdu ka Asan Qaida Maulvi Musa Sulaiman Karmadi
- Teach yourself Urdu David Mathew & Kasim Dalvi
- Learn Urdu Through English Dr. Madani Mohiuddin Ahmad
- Learn Urdu Through Marathi Ameen Hazeen

--

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम - जून २०२१ पासून

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A.) मराठी

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

Choice Based Credit System [CBCS]

सत्र	विषयाचे नाव	संकेतांक	पूर्वीचे नाव
पहिले	भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : प्रवासवर्णन	[CC – 1 E (3)]	नियमित अभ्यासक्रम G3
दुसरे	भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कविता	[CC – 1 F (3)]	
पहिले	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी : भाग ५	[CC – 1 E (3)]	पर्यायी अभ्यासक्रम G3
दुसरे	व्यावहारिक व उपयोजित मराठी : भाग ६	[CC – 1 F (3)]	
पहिले	मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास : प्रारंभ ते इ.स. १६००	[DSE 1 C (3+1)]	S3
दुसरे	मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास : इ.स. १६०१ ते इ.स. १८१७	[DSE 1 D (3+1)]	
पहिले	वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग १	[DSE 2 C (3)+1]	S4
दुसरे	वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग २	[DSE 2 D (3)+1]	
पहिले	कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग १	[SEC 2 C (2)]	DSE विषयांशी निगडीत अनिवार्य
दुसरे	कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग २	[SEC 2 D (2)]	

तृतीय वर्ष कला (T. Y. B. A.)

नियमित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : प्रवासवर्णन [CC – 1 E (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १ मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये आत्मसात करणे.
- २ प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, प्रेरणा, प्रयोजने, वैशिष्ट्ये आणि वाटचाल समजून घेणे.
- ३ नेमलेल्या प्रवासवर्णनाचे आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषण करणे.

घटक		तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	अ	मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये : १ वृत्तलेख : स्वरूप व वैशिष्ट्ये २ अग्रलेख : स्वरूप व वैशिष्ट्ये ३ सदर लेखन : स्वरूप व वैशिष्ट्ये ४ परीक्षण : स्वरूप व वैशिष्ट्ये	१	१५
	ब	प्रवासवर्णन साहित्यप्रकार : स्वरूप, प्रेरणा, प्रयोजने, वाटचाल आणि वैशिष्ट्ये		
२		अभ्यासपुस्तक तीन मुलांचे चार दिवस आदर्श पाटील, विकास वाळके, श्रीकृष्ण शेळके साधना प्रकाशन, पुणे	२	३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. साहित्य अध्यापन आणि प्रकार, संपादक श्री. पु. भागवत आणि इतर
२. मराठी प्रवासवर्णनांची वाटचाल, डॉ. नीला पांढरे
३. मराठी वाङ्मय इतिहास, खंड ४, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
४. मराठी वाङ्मय इतिहास, खंड ७, भाग १, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
५. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १ आणि २, अ. ना. देशपांडे
६. प्रवासवर्णन एक वाङ्मयप्रकार, वसंत सावंत
७. प्रदक्षिणा खंड २, वि. ह. कुलकर्णी
८. अग्रलेख, गोविंद तळवलकर, प्रेस्टीज प्रकाशन, पुणे.
९. मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये : पुस्तक पहिले व दुसरे, य. च. म. मु. वि. नाशिक
१०. आधुनिक मराठी वाङ्मय : स्वरूप, आकलन आणि आस्वाद, सांगळे संदीप
११. <https://shabdakosh.marathi.gov.in/ananya-glossary>
१२. <https://shabdakosh.marathi.gov.in/>

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कविता [CC – 1 F (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्यविकास आणि शासनव्यवहार यांची माहिती घेणे.
२. कविता या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, वाटचाल, प्रेरणा, प्रवृत्ती आणि वैशिष्ट्ये, समजून घेणे.
३. नेमलेल्या अभ्यासपुस्तकातील निवडक कवितांचे आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषण करणे.
४. कविता या साहित्यप्रकारातील विविध आविष्कार व भाषा रूपांची अभ्यासपुस्तकातील कवितांच्या आधारे ओळख करून घेणे.

घटक		तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	अ	मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्यविकास आणि शासनव्यवहार १ राज्यघटनेतील भाषाविषयक तरतुदी २ मराठी राजभाषा अधिनियम ३ मराठीविषयक कार्य करणाऱ्या शासकीय संस्थांचा परिचय	१	१५
	ब	कविता : स्वरूप, वाटचाल, प्रेरणा आणि वैशिष्ट्ये		
२		संपादित अभ्यासपुस्तक रूप : कवितेचे संस्कृती प्रकाशन, पुणे	२	३०

संदर्भ ग्रंथ :

१. साहित्य अध्यापन आणि प्रकार, संपादक श्री. पु. भागवत आणि इतर
२. कवितेचा रूपशोध, म.सु. पाटील, शब्दालय प्रकाशन, पुणे.
३. कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन, मुंबई.
४. परंपरा आणि नवता, गो.वि.करंदीकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
५. सुहृदगाथा, प्रस्तावना, गंगाधर पाटील
६. विद्रोही कविता, संपादक, केशव मेश्राम, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
७. निळी पहाट, रा.ग.जाधव
८. साहित्य आणि अस्तित्वभान, दि.पु.चित्रे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
९. टीकास्वयंवर, भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.
१०. दलित कविता व दलित साहित्याचे सौंदर्यशास्त्र, म.सु.पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
११. काव्यार्थ चिंतन, जी.एस.शिवरुद्रप्पा, साहित्य अकादमी
१२. कवितेचा शोध, वसंत पाटणकर, मौज प्रकाशन, मुंबई
१३. सौंदर्य आणि साहित्य, बा.सी.मर्ढेकर
१४. वाङ्मयप्रकार संकल्पना व स्वरूप, संपादक, आनंद वास्कर

१५. कविता संदर्भ आणि दृष्टिकोन, आशुतोष पाटील, अक्षर वाङ्मय प्रकाशन, पुणे
१६. कामगार कवितेतील सामाजिक जाणिवा, डॉ.दिलीप पवार,सुगावा प्रकाशन, पुणे
१७. मराठी वाङ्मयाची वाटचाल: स्वरूप व संकल्पना, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर.
१८. कवितेचं अंतःस्वर, देवानंद सोनटक्के
१९. नव जग, नवी कविता, विश्राम गुप्ते ,संस्कृती प्रकाशन, पुणे
२०. <https://shabdakosh.marathi.gov.in/ananya-glossary>
२१. <https://shabdakosh.marathi.gov.in/>
२२. <https://director.marathi.gov.in/>
२३. <https://sahitya.marathi.gov.in/>
२४. <https://rmvs.marathi.gov.in/>
२५. <https://vishwakosh.marathi.gov.in/>
२६. <http://sahitya-akademi.gov.in/>

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : प्रवासवर्णन [CC – 1 E (3)] (सत्र १)
- भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कविता [CC – 1 F (3)] (सत्र २)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	५ पैकी ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १ व २)	१५
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	२ पैकी १ प्रश्नाचे उत्तर ३०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	१५
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
(घटक १)		१०
अभ्यासेतर-अभ्यासपूरक उपक्रम : महाविद्यालयातील विविध उपक्रमातील सहभाग / साहित्यविषयक विशेष योगदान / अभ्याससहल / क्षेत्रभेट / अहवाल लेखन / प्रकल्प कार्य / सादरीकरण / स्वाध्याय / चर्चासत्र / गटचर्चा /अभिवाचन (यापैकी कोणतेही एक)		
चाचणी (घटक २)		२०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

तृतीय वर्ष कला (T. Y. B. A.)

नियमित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ५ [CC – 1 E (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १ संभाषणविषयक भाषिक कौशल्ये आत्मसात करणे.
- २ वृत्तपत्रविषयक भाषिक कौशल्ये आत्मसात करणे.
- ३ मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्यविकास आणि शासनव्यवहार यांची माहिती घेणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	विविध कार्यक्रम, स्पर्धाविषयक भाषा कौशल्ये : १ गटचर्चा २ वादविवाद ३ वक्तृत्व ४ चर्चासत्र ५ परिसंवाद	१	१५
२	वृत्तपत्रासाठी लेखन : १ सदरलेखन २ अग्रलेख ३ समीक्षणात्मक लेखन ४ सांस्कृतिक वार्ताकन ५ वृत्तपत्रविषयक पारिभाषिक संज्ञा	१	१५
३	मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्यविकास आणि शासनव्यवहार १ राज्यघटनेतील भाषाविषयक तरतुदी २ मराठी राजभाषा अधिनियम ३ मराठीविषयक कार्य करणाऱ्या शासकीय संस्थांचा परिचय	१	१५

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ६ [CC – 1 F (3)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- भाषाविषयक उपयोजित लेखन क्षमता विकसित करणे.
- विविध माध्यमे आणि नवसमाजमाध्यमांतील विविध भाषिक आविष्कारांचे स्वरूप समजून घेणे.
- विविध माध्यमे आणि नवसमाजमाध्यमांसाठी लेखन क्षमता विकसित करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	निवडक लेखन प्रकारांसाठी परीक्षण : परीक्षण : स्वरूप १ एकांकिका २ मालिका ३ लघुपट ४ चित्रपट	१	१५
२	विविध माध्यमे आणि नवसमाजमाध्यमांतील माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये: विविध माध्यमे आणि नवसमाजमाध्यमांतील स्वरूप आणि लेखनप्रकार १ संकेतस्थळावरील लेखन २ फेसबुकवरील लेखन ३ अनुदानी लेखन ४ ई – वृत्तपत्रासाठी लेखन ५ न्यूज पोर्टलसाठी लेखन	१	१५
३	जाहिरातीसाठी लेखन १ जाहिरात : स्वरूप, प्रकार २ जाहिरातीची भाषा आणि माध्यमे ३ जाहिरात मसुदा लेखन : जाहिरात हेतू आणि उद्देश, मथळा, उपमथळा, तपशील लेखन, घोषवाक्य इत्यादी.	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

- संगणक, अच्युत गोडबोले, मौज प्रकाशन, मुंबई.
- व्यावहारिक मराठी, डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात, दीपक शिक्रापूरकर, उज्ज्वल मराठे, उत्कर्ष प्रकाशन, पुणे.
- भाषांतरमीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण.

५. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
६. व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रेय पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
७. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
८. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्य, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
९. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे
१०. कहाणी वर्तमानपत्राची, चंचल सरकार अनुवाद, दिनकर गांगल, नॅशनल बुक ट्रस्ट
११. द्विभाषी व्यावहारिक शब्दकोश (इंग्लिश - मराठी) गणेश ओतुरकर
१२. व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
१३. भाषांतरमीमांसा, संपादक डॉ. रमेश वरखेडे, यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१४. सायबर संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे
१५. प्रसार माध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक, डॉ.भास्कर शेळके
१६. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ. मनोहर रोकडे
१७. मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन, प्रा. सुहासकुमार बोबडे
१८. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१९. उपयोजित मराठी, संपादक डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई, सुजाता शेणई
२०. व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक, डॉ. संदीप सांगळे
२१. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची, टिमोथी जे. ओ लिअरी
२२. <https://shabdakosh.marathi.gov.in/ananya-glossary>
२३. <https://shabdakosh.marathi.gov.in/>
२४. <https://director.marathi.gov.in/>
२५. <https://sahitya.marathi.gov.in/>
२६. <https://rmvs.marathi.gov.in/>
२७. <https://vishwakosh.marathi.gov.in/>
२८. <http://sahitya-akademi.gov.in/>

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ५ [CC – 1 E (3)]
- व्यावहारिक व उपयोजित मराठी - भाग ६ [CC – 1 F (3)]

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ: ३ तास	घटकनिहाय प्रश्नतपशील	गुण: ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	६ पैकी ४ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (घटक २ व ३)	२०
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा. (घटक २ आणि ३)	२०
प्रश्न ४ था	२ पैकी १ उपप्रश्नाचे उत्तरे लिहा. (घटक २ आणि ३)	१०
	सत्र परीक्षा एकूण गुण	७०
	अंतर्गत मूल्यमापन	
	लेखी परीक्षा (घटक १ आणि २)	२०
	घटक ३	१०
	अभ्यासेतर - अभ्यासपूरक उपक्रम : अभ्याससहल / क्षेत्र भेट / अहवाल लेखन / प्रकल्प कार्य / सादरीकरण / गृहपाठ / चर्चासत्र (यापैकी कोणतेही एक)	
	अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण	३०
	सत्र परीक्षा व अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण	१००
<p>विशेष सूचना :</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ■ विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार , विहित कालावधीत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ■ विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

तृतीय वर्ष कला (T. Y. B. A.)

नियमित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास : प्रारंभ ते इ.स. १६०० [DSE 1 C (3+1)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १ वाङ्मयेतिहास संकल्पना, स्वरूप, प्रेरणा, प्रवृत्ती समजून घेणे.
- २ मध्ययुगीन कालखंडाची सामाजिक, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी समजून घेणे.
- ३ मराठी भाषा, साहित्याची कालखंडानुरूप इतिहास समजून घेणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	वाङ्मयेतिहास संकल्पना आणि मराठी भाषा, वाङ्मयाचा उगम १. वाङ्मयेतिहास : संकल्पना आणि स्वरूप २. मराठी वाङ्मयेतिहासाचे कालखंड : स्वरूपचर्चा मराठी भाषा व वाङ्मयाचा उगम (कोरीव लेख आणि ग्रंथ या साधनांच्या आधारे) यादव काळ आणि बहामनी काळातील वाङ्मयनिर्मिती १ या कालखंडांची सामाजिक आणि सांस्कृतिक पार्श्वभूमी २ महानुभाव वाङ्मय : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप	१	१५
२	३ महानुभाव वाङ्मय : गद्य ग्रंथ - लीळाचरित्र, स्मृतिस्थळ, दृष्टान्तपाठ. पद्य ग्रंथ - महदंबेचे धवळे, साती ग्रंथ. १. वारकरी वाङ्मय : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप (संत ज्ञानेश्वर, संत नामदेव, संतमेळा, संत एकनाथ, शेख महंमद)	१	१५
३	१. मुकुंदराज, नृसिंहसरस्वती, दासोपंत, फादर स्टीफन्स, ब्रह्मगुणदास : वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप	१	१५
४	संशोधनपर प्रकल्प / क्षेत्र कार्य (घटक १, २ आणि ३)	१	१५

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास - इ.स. १६०० ते इ.स. १८१७ [DSE1 D (3+1)]

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	शिवकाल आणि पेशवेकाळातील वाङ्मयनिर्मिती १. या कालखंडांची सामाजिक आणि सांस्कृतिक पार्श्वभूमी २. संत तुकाराम : वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप ३. संत रामदास : वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप	१	१५
२	पंडित आणि शाहिरांची वाङ्मयनिर्मिती १. पंडिती वाङ्मय : स्वरूप, प्रेरणा, प्रवृत्ती, आणि वैशिष्ट्ये मुक्तेश्वर, वामनपंडित, रघुनाथपंडित, मोरोपंत २. शाहिरी वाङ्मय : स्वरूप, प्रेरणा, प्रवृत्ती आणि वैशिष्ट्ये अनंत फंदी, परशराम, राम जोशी, प्रभाकर, होनाजी बाळा	१	१५
३	बखर आणि गद्य वाङ्मयनिर्मिती १. बखर वाङ्मय : स्वरूप, प्रेरणा, प्रवृत्ती आणि वैशिष्ट्ये सभासदाची बखर, शिवछत्रपतींचे सप्तप्रकरणात्मक चरित्र, शिवदिग्विजय, पानिपतची बखर, भाऊसाहेबांची बखर. २. आज्ञापत्र	१	१५
४	संशोधनपर प्रकल्प / क्षेत्र कार्य (घटक १, २ आणि ३)	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

१. महाराष्ट्र सारस्वत, वि. ल. भावे
२. मराठी भाषेचा व वाङ्मयाचा इतिहास, बा. अ. भिडे
३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड पहिला, ल. रा. पांगारकर
४. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, भाग १, पूर्वार्ध आणि उत्तरार्ध, अ. ना. देशपांडे
५. महाराष्ट्रीयानांचे काव्यपरीक्षण, श्री. व्यं. केतकर
६. मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन, जोग रा. श्री.
७. पाच भक्तीसंप्रदाय, र. रा. गोसावी
८. महाराष्ट्रातील पाच संप्रदाय, पं. रा. मोकाशी
९. नाथ संप्रदाय : उदय व विकास, प्र. न. जोशी
१०. मराठी साहित्याचे आदिबंध, उषा मा. देशमुख
११. यादवकालीन महाराष्ट्र, मु. गो. पानसे
१२. यादवकालीन मराठी, शं. गो. तुळपुळे
१३. महानुभवीय मराठी वाङ्मय, य. खु. देशपांडे
१४. महानुभाव पंथ आणि त्यांचे वाङ्मय, शं. गो. तुळपुळे
१५. श्रीचक्रधर : चरित्र, वि. भि. कोलते

१६. चक्रपाणि : आद्य मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, रा. चिं. ढेरे
१७. श्रीविठ्ठल : एक महासमन्वय, रा. चिं. ढेरे
१८. वारकरी पंथाचा इतिहास , शं. वा. दांडेकर
१९. वारकरी पंथ : उदय व विकास, भा. पं. बहिरट
२०. संतवाङ्मयाची सांस्कृतिक फलश्रुती, गं. बा. सरदार
२१. पाच संतकवी, शं. गो. तुळपुळे
२२. ज्ञानदेव आणि नामदेव, शं. दा. पेंडसे
२३. प्राचीन मराठी गद्य : प्रेरणा आणि प्रवृत्ती, श्री. रं. कुलकर्णी
२४. संत साहित्य : काही अनुबंध, अशोक कामत
२५. ओवी ते लावणी, श्री. रं. कुलकर्णी
२६. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय : एक पुनर्विचार, श्री. रं. कुलकर्णी
२७. मराठी भाषेचे मूळ, विश्वनाथ खैरे
२८. श्रीसमर्थ विरचित स्तोत्रवाङ्मय, र. रा. गोसावी
२९. रामदासांची काव्यदृष्टी : एक अभ्यास, रा. वि. चिटणीस
३०. पुन्हा तुकाराम, दिलीप चित्रे
३१. आनंदाचा डोह, रा. ग. जाधव
३२. दासबोध : वाङ्मयीन समीक्षा, रमेश तेंडुलकर
३३. टीकास्वयंवर, भालचंद्र नेमाडे
३४. तुकाराम : अंतर्बाह्य संघर्षाची अनुभवरूपे, म. सु. पाटील
३५. धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय, र. बा. मंचरकर
३६. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, ह. श्री. शेणोलीकर
३७. मराठी संतवाणीचे मंत्राक्षरत्व, ह. श्री. शेणोलीकर
३८. मध्ययुगीन मराठी नाथसंप्रदायिक साहित्य संशोधनाच्या काही दिशा, र. रा. गोसावी
३९. तुकारामविषयक अभ्यासाचा मागोवा, मा. ना. आचार्य
४०. संत एकनाथांचा वारसा, रा. ग. जाधव
४१. संतसाहित्य : अभ्यासाच्या काही दिशा, कल्याण काळे व रा. शं. नगरकर
४२. मध्ययुगीन मराठी साहित्य : एक पुनर्विचार, श्री. रं. कुलकर्णी
४३. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना, द. दि. पुंडे
४४. शिवकालीन राजनीती आणि रणनीती, श्री. रं. कुलकर्णी
४५. संतसाहित्याचे समाजशास्त्रीय दृष्टिक्षेप, सदानंद मोरे
४६. तुकारामदर्शन, सदानंद मोरे
४७. महानुभाव साहित्य : शोध संचार, अविनाश आवलगावकर
४८. श्रीगोविंदप्रभुविषयक साहित्य : शोध आणि समीक्षा, अविनाश आवलगावकर
४९. लीळाचरित्र : संशोधन आणि समीक्षा, अविनाश आवलगावकर
५०. महानुभाव साहित्य : शोध आणि चिकित्सा, अविनाश आवलगावकर.
५१. प्राचीन मराठी भक्तीवाङ्मयाची स्वातंत्र्योत्तर समीक्षा, सतीश बडवे
५२. संतसाहित्याचा वाङ्मयीन अभ्यास, सुहासिनी इर्लेकर
५३. शुद्ध ऐसे ब्रह्मज्ञान, उल्हास कृष्णराव पाटील

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास : प्रारंभ ते इ.स. १६०० [DSE 1 C (3+1)]
- मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास - इ.स. १६०१ ते इ.स. १८१७ [DSE1 D (3+1)]

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १, २, ३)	१०
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक ३)	२०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा (घटक १, २ आणि ३)		२०
संशोधनपर प्रकल्प / क्षेत्रकार्य (घटक १, २ आणि ३)		१०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

तृतीय वर्ष कला (T. Y. B. A.)

नियमित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग १ [DSE 2 C (3)+1]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १ भाषा स्वरूप, वैशिष्ट्ये व कार्ये समजावून घेणे.
- २ भाषा अभ्यासाची आवश्यकता स्पष्ट करणे.
- ३ भाषा अभ्यासाच्या शाखा आणि विविध पद्धतींचा थोडक्यात परिचय करून घेणे.
- ४ वागिन्द्रियाची रचना, कार्ये आणि स्वननिर्मितीची प्रक्रिया समजावून घेणे.
- ५ स्वनविज्ञान, स्वनिमविचार आणि मराठीची स्वनिमव्यवस्था समजावून घेणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	<p>भाषा : स्वरूप व संकल्पना</p> <p>१ भाषा : स्वरूप, वैशिष्ट्ये व कार्ये</p> <p>२ संदेशन : मानव व मानवेतर संदेशन</p> <p>३ भाषाभ्यासाच्या शाखा (ध्वनिविचार – व्याकरणविचार – अर्थविचार – शब्दसंग्रह - स्थूल परिचय)</p> <p>४ भाषेच्या अभ्यासाचे महत्त्व व भाषाभ्यासाच्या पद्धती (ऐतिहासिक, वर्णनात्मक, सामाजिक, तुलनात्मक – स्थूल परिचय)</p>	१	१५
२	<p>स्वनविचार</p> <p>१ स्वनविज्ञान : स्वरूप व संकल्पना (उच्चारणकेंद्री - संचारणकेंद्री – श्रवणकेंद्री)</p> <p>२ वागिन्द्रिय : रचना व कार्ये स्वनांची निर्मितिप्रक्रिया</p> <p>३ स्वनांचे वर्गीकरण व वर्गीकरणाची तत्त्वे (उच्चारण स्थान, उच्चारण अवयव, प्रयत्न)</p>	१	१५
३	<p>स्वनिमविचार</p> <p>१ स्वन -स्वनिम-स्वनांतर (परस्पर संबंध व प्रकार)</p> <p>२ स्वनिमनिश्चितीची तत्त्वे</p> <p>३ विनियोग संकल्पना (व्यवच्छेदक विनियोग- पूरक विनियोग - मुक्त परिवर्तन) मराठीची स्वनिमव्यवस्था (स्वरस्वनिम - अर्धस्वरस्वनिम - व्यंजन स्वनिम – खंडित व खंडाधिष्ठीत स्वनिम -बलाघात, सुरावली – नासिक्यरंजन - सीमासंधी)</p>	१	१५
४	संशोधनपर प्रकल्प / क्षेत्रकार्य (घटक १, २ आणि ३)	१	१५

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग २ - ४ [DSE 2 D (3)+1]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. रूपविन्यास आणि मराठीची रूपव्यवस्था समजावून घेणे
२. वाक्यविन्यास आणि वाक्यव्यवस्थेचा मराठी भाषेच्यासंदर्भात परिचय करून देणे
३. अर्थविन्यास या संकल्पनेचा भाषावैज्ञानिक अंगाने परिचय करून देणे

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	रूपिमविचार १ रूपविन्यास (संकल्पना) २ रूपिका - रूपिम - रूपिकांतर : स्वरूप व प्रकार ३ रूपिम निश्चितीची तत्त्वे ४ विनियोग संकल्पना ५ प्रकृती आणि प्रत्यय यांचे वर्गीकरण	१	१५
२	वाक्यविचार १ वाक्यविन्यास (संकल्पना परिचय) २ घटक आणि रचना : परस्पर संबंध ३ वाक्याचे घटक (उद्देश्य, विधेय) ४ प्रथमोपस्थित संघटक संकल्पना व वाक्यविश्लेषण (शब्द - शब्दबंध - उपवाक्य - वाक्य) ५ वाक्यांचे प्रकार	१	१५
३	अर्थविचार १ अर्थ : स्वरूप व संकल्पना २ अर्थविन्यास (संकल्पना परिचय) ३ अर्थाचे वर्गीकरण (प्रकार: सांकल्पनिक अर्थ - साहचर्यपर अर्थ- शैलीगत अर्थ- भावपर अर्थ- परावर्तीत अर्थ - विषय अर्थ) ४ अर्थविन्यासाची व्यापकता (समानार्थी शब्द, अनेकार्थी शब्द - सरूपता - अर्थसमावेश - अर्थविरोध)	१	१५
४	संशोधनपर प्रकल्प / क्षेत्रकार्य (घटक १, २ आणि ३)	१	१५

संदर्भ ग्रंथ :

१. वैखरी, अशोक केळकर
२. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक, मिलिंद मालशे, लोकवाड.मय प्रकाशन,मुंबई.
३. मराठीचा भाषिक अभ्यास, मु.श्री.कानडे
४. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान :स्वरूप आणि पद्धती, संपा.कल्याण काळे,डॉ.सोमण
५. आधुनिक भाषाविज्ञान, संपा. कल्याण काळे
६. अभिनव भाषाविज्ञान, डॉ.गं.ना.जोगळेकर
७. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान, डॉ.लीला गोविलकर
८. भाषाशास्त्रविचार, डॉ. र. बा.मंचरकर
९. ध्वनिविचार, ना.गो.कालेलकर, डॉ.प्रभाकर जोशी
१०. सुलभ भाषाविज्ञान, दत्तात्रय पुंडे
११. भाषाविज्ञान परिचय, स.गं.मालशे
१२. सुबोध भाषाविज्ञान, प्र.न. जोशी
१३. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत,उपयोजन, मिलिंद मालशे
१४. आधुनिक भाषाविज्ञान, डॉ.मिलिंद सं. मालशे
१५. भाषाशास्त्र प्रदीप, संपा. स. गं. मालशे, द. दि. पुंडे, अंजली सोमण
१६. भाषा आणि भाषाविज्ञान, रमेश धोंगडे
१७. मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान, डॉ. महेंद्र कदम, स्नेहवर्धन प्रकाशन,पुणे
१८. भाषाविज्ञान परिचय, संपा. डॉ. वसंत शेकडे, संजय नगरकर व इतर, नवनरेन्द्र प्रकाशन .
१९. भाषाविज्ञान : संकल्पना व स्वरूप, डॉ.आरती कुलकर्णी

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग १ [DSE 2 C (3)+1]
- वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग २ [DSE 2 D (3)+1]

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : ३ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : ७०
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १,२, ३)	१०
प्रश्न २ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक १)	२०
प्रश्न ३ रा	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक २)	२०
प्रश्न ४ था	३ पैकी २ प्रश्नांची उत्तरे २०० शब्दांपर्यंत लिहा. (घटक ३)	२०
सत्र परीक्षा एकूण गुण		७०
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा (घटक १, २ आणि ३)		२०
संशोधनपर प्रकल्प / क्षेत्र कार्य (घटक १, २ आणि ३)		१०
सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण		१००
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

तृतीय वर्ष कला (T. Y. B. A.)

नियमित अभ्यासक्रम

पहिले सत्र

विषयाचे नाव

कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग -१ [SEC 2 C (2)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

१. कार्यक्रमांचे स्वरूप आणि प्रकार समजून घेणे.
२. कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये प्राप्त करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	कार्यक्रमांचे स्वरूप आणि प्रकार १. कार्यक्रमांचे स्वरूप आणि प्रकार : भाषणे, चर्चासत्रे, परिषदा, गटचर्चा, बैठक, मेळावे, कला – सांस्कृतिक कार्यक्रम, जाहिरात, विपणनविषयक, आभासी २. कार्यक्रम संयोजनातील विविध घटक (आयोजक, प्रायोजक, जाहिरात, निवेदक) आणि त्यांचे कार्य	१	१५
२	कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये १. पूर्वतयारी २. कार्यक्रम संयोजनातील भाषेचे महत्त्व ३. कार्यक्रमाची योजना, आखणी आणि रूपरेषा १. कार्यक्रमपूर्व नियोजन २. कार्यक्रमातील विविध घटक ३. भाषेचा वापर : निवेदन, प्रास्ताविक, परिचय, स्वागत, मनोगत, आभार, सूत्रसंचालन. ४. कार्यक्रमपश्चात कामे	१	१५

दुसरे सत्र
विषयाचे नाव

कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग २ [SEC 2 D (2)]

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :

- १ कार्यक्रम संयोजनातील लेखन कौशल्ये संपादन करणे.
- २ कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये प्राप्त करणे.
- ३ आभासी कार्यक्रमांचे भाषिक कौशल्ये संयोजन करणे.

घटक	तपशील	श्रेयांक	तासिका
१	कार्यक्रम संयोजनातील लेखन कौशल्ये १ निमंत्रणपत्र व निमंत्रणपत्रिका लेखन २ कार्यक्रमपत्रिका लेखन ३ मानपत्र लेखन ४ बातमी लेखन ५ कार्यक्रम अहवाल लेखन	१	१५
२	कार्यक्रम संयोजन १ कविसंमेलन २ वाचन प्रेरणा दिन ३ मराठी भाषा पंधरवाडा ४ मराठी भाषा दिन ५ व्याख्यानमाला ६ पुस्तक प्रदर्शन आभासी कार्यक्रम संयोजन १ झूम / गुगल मिट वरील व्याख्यान २ फेसबुक व यूट्यूब वरील कार्यक्रम live करणे वा अपलोड करणे.	१	१५

संदर्भग्रंथ :

- १ व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन.
- २ मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये, य. च. म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
- ३ व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी संभाषण व लेखन कौशल्ये, संपा. डॉ. पृथ्वीराज तौर, डॉ. शैलेन्द्र लेंडे, डॉ. वंदना महाजन.
- ४ व्यावहारिक व उपयोजित मराठी, संपादक संदीप सांगळे, डायमंड प्रकाशन.
- ५ कार्यक्रमाचे प्रभावी संयोजन आणि सूत्रसंचालन, जयप्रकाश बगदे, साकेत प्रकाशन
- ६ व्यावहारिक मराठी, ल रा. नासिराबादकर, फडके प्रकाशन

- ७ प्रसारमाध्यमे आणि मराठी भाषा, संपादक डॉ. भास्कर शेळके, कर्मवीर प्रकाशन पुणे
 ८ व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर
 ९ व्यावहारिक मराठी, डॉ. कल्याण काळे, डॉ. दत्तात्रय पुंडे, निराली प्रकाशन

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

- कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग १ [SEC 2 C (2)]
- कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग २ [SEC 2 D (2)]

विद्यापीठ सत्र परीक्षा		
वेळ : २ तास	घटकनिहाय प्रश्न तपशील	गुण : २५
प्रश्न क्रमांक		गुण
प्रश्न १ ला	दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक १)	१०
प्रश्न २ रा	दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक २)	१०
प्रश्न ३ रा	दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (घटक १ आणि २)	५
एकूण गुण		२५
अंतर्गत मूल्यमापन		
लेखी परीक्षा, गृहपाठ, चर्चासत्र, सादरीकरण, समूह चर्चा, प्रकल्प कार्य, अभ्यास भेट यापैकी कोणत्याही दोन प्रकारांतून अंतर्गत मूल्यमापन करावे. (१५+१०)		२५
एकूण गुण		५०
विशेष सूचना :		
<ul style="list-style-type: none"> ● अंतर्गत मूल्यमापनाचे नियोजन महाविद्यालयाने करावे. ● विद्यार्थ्यांचे अंतर्गत मूल्यमापनविषयक लेखन / तपशील विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार, विहित कालावधीपर्यंत महाविद्यालयाकडे जमा असणे आवश्यक आहे. ● विद्यापीठाच्या निर्देशानुसार विहित मुदतीत गुण विद्यापीठाकडे पाठवावे. 		

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

M. A. भाग – १

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०१९ पासून

Choice Based Credit System [CBCS]

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे
मानवविज्ञान विद्याशाखा
M. A. मराठी

जून २०१९ पासून निवड आधारित श्रेयांक पद्धतीच्या (Choice Based Credit System) [CBCS] एम. ए. मराठी विषयाच्या पुनर्रचित अभ्यासक्रमाची रचना :

सत्र	Core Courses (CC) (मुख्य अभ्यासक्रम)		Credit (श्रेयांक)	Choice Based Optional Paper (निवड आधारित वैकल्पिक)		Credit (श्रेयांक)	Total Credit
1	CC - 1	भाषाव्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये - भाग १	4	CBOP - 4	ग्रामीण साहित्य	4	16
	CC - 2	मराठी साहित्याचा इतिहास (इ.स.१८१८ ते इ.स.१९२०)	4		मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (प्रारंभ ते १८१८)		
	CC - 3	ऐतिहासिक भाषाविज्ञान	4		तौलनिक साहित्याभ्यास - भाग १		
					वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या - भाग १		
			मराठी व्याकरण - भाग १				
2	CC - 5	भाषाव्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये - भाग २	4	CBOP - 8	दलित साहित्य	4	16
	CC - 6	मराठी साहित्याचा इतिहास (इ. स.१९२० ते इ. स. २०१०)	4		मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी (इ.स. १८१८ ते १९६०)		
	CC - 7	समाजभाषाविज्ञान	4		तौलनिक साहित्याभ्यास भाग - २		
					वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या -भाग २		
			मराठी व्याकरण - भाग २				
			24			08	32

M. A. मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०१९ पासून

१. Title of the course: M. A. (मराठी)

२. Preamble of the syllabus: पदव्युत्तर शिक्षणासाठी, M. A. मराठीसाठी प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांने पदवीस्तरावरील अभ्यासक्रम विशेषस्तरावर पूर्ण केला आहे. अशा विद्यार्थ्यांना पदव्युत्तर स्तरावर मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे खालीलप्रकारची ठेवण्यात आली आहे.

हा अभ्यासक्रम तयार करित असताना काही आधारभूत तत्त्वे स्वीकारली आहेत. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची उद्दिष्टे प्रत्यक्षात आणताना, विद्यार्थीकेंद्री, आंतर्विद्याशाखीय, रोजगाराभिमुख, कौशल्याधिष्ठीत असे भाषा व साहित्याचे अभ्यासक्रम अनुसरणे, निर्माण करणे आवश्यक आहे. तसेच जीवन कौशल्य विकासासाठी भाषा, साहित्य, कला ही माध्यमे अधिक परिणामकारकतेने समजावून घेणे आवश्यक झाले आहे. याचबरोबर साहित्यिकक्षमता, भाषिकक्षमता वाढीसाठी, जीवनाच्या आकलनासाठी आणि प्रगल्भतेसाठी विद्यार्थी सिद्ध करणे; ही आजची गरज बनली आहे. त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे सखोल ज्ञान व्हावे. संशोधनाची वृत्ती वाढावी, आंतर्विद्याशाखीय ज्ञान व्हावे; असे अनेक हेतू समोर ठेऊन M.A.मराठीचा अभ्यासक्रम तयार केला आहे. अशा या अभ्यासक्रमासाठी काही उद्दिष्टे ठेवली आहेत.

१. पदव्युत्तर पातळीवरील विद्यार्थ्यांच्या वाङ्मयीन आणि जीवनविषयक जाणिवा समृद्ध करणे.
२. साहित्यकृतींच्या चिकित्सक अभ्यासाची प्रवृत्ती वृद्धिंगत करणे.
३. भाषिक जाणिवा विकसित करून कौशल्यात्मक उपयोजनासाठी सिद्ध करणे.
४. विविध जीवनक्षेत्रातील भाषाविषयक कौशल्य ग्रहणानंतर रोजगारक्षमतांची आणि प्रावीण्यांची निर्मिती करणे.
५. वाङ्मयीनमूल्यांचे आणि जीवनमूल्यांचे संस्कार करणे.
६. विशिष्ट कालखंडातील साहित्यनिर्मितीच्या प्रेरणा व प्रवृत्ती लक्षात घेऊन साहित्याचे नेमके आकलन करणे.
७. लेखकाच्या समग्र अभ्यासातून लेखकाच्या साहित्यकृती, आशयसूत्रे, भाषिक प्रयोग, जीवनदृष्टी इत्यादींचे वाङ्मयीन प्रवाहातील मूल्यमापन व स्थान निर्धारण करणे.
८. तौलनिक अभ्यास, भाषांतर मीमांसा, प्रभाव अभ्यास, आंतर्विद्याशाखीय दृष्टी, परभाषेतील समकालीन साहित्यकृती, वाङ्मयेतिहास, संस्कृती अभ्यास, भाषिक अभ्यास याद्वारे साहित्याच्या अभ्यासाला परिपूर्णता आणून देण्याचा प्रयत्न करणे.
९. पौर्वात्य व पाश्चात्य साहित्यविचार, साहित्यसिद्धांत, समीक्षा, साहित्यविमर्श, विविध वाङ्मयीन संप्रदाय, वेळोवेळी उद्भवणाऱ्या जीवनविषयक व वाङ्मयीन चर्चा, संकल्पना यांचा पैस विद्यार्थ्यांना परिचित होणे.
१०. वाचन, आस्वादन, विश्लेषण, वर्गीकरण, मूल्यनिर्णयन या प्रक्रियेतून विद्यार्थ्यांची वाङ्मय आकलनाची क्षमता वृद्धिंगत करणे .

११. साहित्य कला व इतर कला यांच्या वाचनातून अभिरुची वृद्धिंगत करणे .
१२. साहित्य आणि संस्कृती यांचा परस्पराश्रयी संबंध जागतिक परिप्रेक्ष्यात लक्षात घेण्याची क्षमता व कौशल्ये निर्माण करणे.

M.A.मराठी विषयाचा अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना खालील क्रमाने करण्यात येणार आहे.

१. First Year M.A.2019-20.
२. Second Year M.A.2020-21.

M.A. मराठी हा पुनर्रचित अभ्यासक्रम दोन वर्षांचा आणि चार सत्रांत विभागलेला निवड आधारित श्रेयांक पद्धतीचा (Choice Based Credit System) [CBCS] आहे. हा अभ्यासक्रम प्रथम M.A. भाग १ (सत्र १ आणि सत्र २), M.A. (सत्र ३ आणि सत्र ४) अशा ६४ श्रेयांकांचा आहे.

३. Pattern: निवड आधारित श्रेयांक पद्धत (Choice Based Credit System) [CBCS]
४. Eligibility: कोणत्याही विद्याशाखेतील पदवी. (SPPU Circular No. 100 of 2017, p.55)
५. Examination:

१. Pattern of examination:

१. Semester
२. Pattern of the question paper:

विद्यापीठ सत्र परीक्षा	५० गुण
अंतर्गत मूल्यमापन	५० गुण
एकूण	१०० गुण

२. Standard of passing: उत्तीर्ण होण्यासाठी विद्यापीठ सत्र परीक्षा आणि अंतर्गत मूल्यमापनामध्ये ५० पैकी २० गुण अनिवार्य.

३. Award of class:

1.Percentage to Grades and Grade Points

The following formula may be used to convert marks (%) into letter grades.

Let $\bar{x}$ = mean of % age marks of all student appeared in the paper.

σ = Standard deviation

m = % of marks obtained

Letter grade	Numerical grade	Formula
O (outstanding)	10	$m \geq \bar{x} + 2.5 \sigma$
A+ (Excellent)	9	$\bar{x} + 2.0 \sigma \leq m < \bar{x} + 2.5 \sigma$
A (Very Good)	8	$\bar{x} + 1.5 \sigma \leq m < \bar{x} + 2.0 \sigma$
B+ (Good)	7	$\bar{x} + 1.0 \sigma \leq m < \bar{x} + 1.5 \sigma$
B (Above average)	6	$\bar{x} \leq m < \bar{x} + \sigma$
C (Average)	5	$\bar{x} - 0.5 \sigma \leq m < \bar{x}$
D (Pass)	4	$\bar{x} - \sigma \leq m < \bar{x} - 0.5 \sigma$
F (Fail)	0	$m < \bar{x} - \sigma$
Ab (Absent)	0	

* Minor variations may be adjusted by the individual institution.

४. Setting of Question paper / Pattern of Question paper :

प्रश्नपत्रिका आराखडा		
वेळ : ३ तास	सत्रांत परीक्षा	गुण : ५०
१	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
२	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
३	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
४	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
५	टिपा लिहा चार पैकी दोन	१०
एकूण		५०
अंतर्गत मूल्यमापन		
१.	लेखी चाचणी / मध्यकालीन चाचणी (एक घ्यावी.)	१५
२.	शोध निबंध	५
३.	ग्रंथालयीन कार्य	५
४.	सादरीकरण	५
५.	लघू प्रश्नमंजुषा	५
६.	गृहपाठ	५
७.	विस्तार कार्य	१०
८.	संशोधन प्रकल्प / खुले पुस्तक परीक्षा	१०
अंतर्गत मूल्यमापनासाठी वरील पर्याय निवडावे. त्यांचे एकूण गुण पन्नास असावे.		५०

५. Structure of Course:

Semester	Core Courses (CC)	Choice Based Optional Paper	Total Credit
I	CC – 1 (4)	CBOP 4 (4)	16
	CC – 2 (4)		
	CC – 3 (4)		
II	CC – 5 (4)	CBOP 8 (4)	16
	CC – 6 (4)		
	CC – 7 (4)		
III	CC – 9 (4)	CBOP 12 (4)	16
	CC – 10 (4)		
	CC – 11 (4)		
IV	CC – 13 (4)	CBOP 16 (4)	16
	CC – 14 (4)		
	CC – 15 (4)		
	48	16	64

६. Work Load:

१. श्रेयांक तास १५ :
२. १ तास मिनिट ६० :
३. १ सत्र :४ श्रेयांक

७. Subject wise Detail Syllabus & Recommended books:

M.A. मराठी – भाग १

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत (Choice Based Credit System) जून २०१९ पासून

विषयाचे नाव : भाषाव्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये भाग १ (CC-1)

पहिले सत्र

घटक १.

मराठीच्या प्रमाणभाषेचे लेखन व मुद्रितशोधन

- १.१ प्रमाणभाषा : संकल्पना, स्वरूप आणि आवश्यकता
- १.२ प्रमाणभाषाविषयक लेखननियम : परिचय
- १.३ प्रमाणभाषाविषयक लेखननियमांचे उपयोजन (उताऱ्याचे लेखननियमांनुसार लेखन)
- १.४ मुद्रितशोधन : संकल्पना, स्वरूप आणि आवश्यकता
- १.५ मुद्रितशोधनाच्या खुणा, चिन्हे
- १.६ मुद्रितशोधन : उपयोजन (उताऱ्याचे मुद्रित शोधन)

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २.

वाङ्मयीन व्यवहार व प्रकाशन व्यवसाय

- २.१ विविध साहित्यसंस्था व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य
- २.२ साहित्यसंस्था व त्यांची मुखपत्रे
- २.३ साहित्यसंस्थांकडून आयोजित केली जाणारी साहित्यसंमेलने
- २.४ वाङ्मयीन नियतकालिके व अनियतकालिके.
- २.५ दिवाळी अंक, विशेषांक, स्मरणिका, संशोधनपत्रिका इ. चे संपादन. मांडणी, जाहिरात आणि ISSN विषयक माहिती.
- २.६ प्रकाशन व्यवसाय, प्रकाशन संस्था, पुस्तक प्रकाशन
- २.७ ग्रंथ संहिता निवड, ग्रंथमांडणी व सजावट, मुखपृष्ठ, मलपृष्ठ, बांधणी, जाहिरात, वितरण आणि ISBN विषयक माहिती.

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३.

मुलाखत : स्वरूप, तंत्र व कौशल्ये

- ३.१ मुलाखतीचे प्रयोजन व स्वरूप
- ३.२ मुलाखतीचे प्रकार
- ३.३ मुलाखतीची पूर्वतयारी

- ३.४ मुलाखतीसाठीची प्रश्नसूची
- ३.५ माध्यमनिहाय मुलाखती
- ३.६ प्रासंगिक मुलाखती
- ३.७ मुलाखत लेखन

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४.

अर्जलेखन व पत्रलेखन

- ४.१ अर्जाचे स्वरूप व प्रकार
- ४.२ पत्रलेखनाचे विविध प्रकार
- ४.३ संगणकीय पत्रव्यवहाराचे तंत्र
- ४.४ प्रशासनिक पत्रव्यवहार
- ४.५ प्रशासनिक परिभाषा

१५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : भाषाव्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये भाग-२ (CC-5)

घटक १.

भाषांतर व अनुवाद लेखन

- १.१ भाषांतराचे स्वरूप
- १.२ भाषांतराची आवश्यकता व महत्त्व
- १.३ भाषांतराचे विविध प्रकार
- १.४ भाषांतर, अनुवाद, भवानुवाद आणि रूपांतर यातील साम्य-भेद
- १.५ इंग्लिश उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करणे
- १.६ हिंदी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करणे.

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २

निवेदन कौशल्ये

- २.१ निवेदनाची आवश्यकता व स्वरूप
- २.२ निवेदनाची तंत्रे, निवेदनाची शैली
- २.३ विविध कार्यक्रमांचे नियोजन-आयोजन
- २.४ विविध कार्यक्रमांचे निवेदन आणि सूत्रसंचालन (सांस्कृतिक कार्यक्रम, जाहीर कार्यक्रम आकाशवाणी व दूरदर्शनवरील कार्यक्रम)
- २.५ प्रभावी निवेदनाचे गुणविशेष

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३

जनसंपर्क : संकल्पना व स्वरूप

- ३.१ जनसंपर्काचे स्वरूप व आवश्यकता
- ३.२ जनसंपर्क कौशल्याची तंत्रे, जनसंपर्क कौशल्याची भाषा
- ३.३ माहिती व जनसंपर्क अधिकारी
- ३.४ शासन, विद्यापीठे, शैक्षणिक संस्था, बँका, कंपन्यांसाठी जनसंपर्काचे महत्त्व व आवश्यकता

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ प्रकल्पलेखन : स्वरूपचर्चा

- ४.१ वाङ्मयीन प्रकल्पलेखनाचे स्वरूप
- ४.२ प्रकल्पलेखनातील घटक
- ४.३ प्रकल्पलेखनाची भाषा
- ४.४ प्रकल्पलेखनातील संदर्भ नोंदी
- ४.५ प्रत्यक्ष प्रकल्पलेखन (प्रकल्पलेखनास १० गुण असतील)
- ४.६ प्रकल्पलेखनासाठी काही विषयक्षेत्रे (नमुना सूची)

आकाशवाणीवरील प्रमुख कार्यक्रम, दूरचित्रवाणीचे सांस्कृतिक क्षेत्रातील कार्य.

आकाशवाणी / दूरचित्रवाणी / नियतकालिकासाठी प्रत्यक्ष मुलाखत घेणे, शैक्षणिक सहल आयोजित करणे, प्रसारमाध्यमांचे कार्यालय, प्रकाशन संस्था यांना भेटी देणे, लेखनातील संगणकाचा वापर इत्यादी.

१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भ ग्रंथ

१. व्यावहारिक मराठी	पुणे विद्यापीठ प्रकाशन
२. व्यावहारिक मराठी	डॉ.कल्याण काळे, डॉ.दत्तात्रय पुंडे
३. व्यावहारिक मराठी	संपादक डॉ .स्नेहल तावरे
४. व्यावहारिक मराठी	डॉ. लीला गोविलकर, डॉ.जयश्री पाटणकर
५. व्यावहारिक मराठी	डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, प्रा. रंजना नेमाडे,
६. व्यावहारिक मराठी	ल. रा. नसिराबादकर
७. व्यावहारिक मराठी विशेषांक	नवभारत ,ऑ.-सप्टेंबर १९८२, प्राज्ञ पाठशाळा, वाई
८. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप	मो.रा.वाळंबे, जुनी आवृत्ती, नितीन प्रकाशन, पुणे-३०
९. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप	मो.रा.वाळंबे, संपा. अरुण फडके,पुणे-३०
१०.मराठी लेखन मार्गदर्शिका	राज्य मराठी विकास संस्था ,यास्मिन शेख
११.मराठी शब्दलेखनकोश	यास्मिन शेख, हर्मीस प्रकाशन, पुणे.
१२.पॉप्युलर रीतिपुस्तक	रामदास भटकळ, मृदुला जोशी, पॉप्युलर प्रकाशन
१३.शुद्धलेखन विवेक	डॉ. द.न.गोखले,सोहम प्रकाशन, पुणे-३०
१४.भाषांतरमीमांसा	डॉ अंजली सोमण.डॉ ,कल्याण काळे .
१५.भाषांतर	सदा क-हाडे, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई.
१६.भाषांतर शास्त्र की कला	म. वि. फाटक, रजनी ठकार, वरदा प्रकाशन
१७.भाषांतर आणि भाषा	विलास सारंग, मौज प्रकाशन
१८.अनुवादमीमांसा	संपादक केशव तुपे, साक्षात, औरंगाबाद
१९. मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक;पुस्तक क्र.१ते ८
२०. प्रसार माध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
२१. संपादन: स्वरूप व कौशल्ये)MCJ-305)	य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
२२. प्रशासनिक मराठी भाषेचा विकास	गीता भागवत,राज्य मराठी विकास संस्था,प्रशासन, मुंबई
२३. मुद्रित शोधन	वाय.ए.धायगुडे,दि.पूना प्रेस ओनर्स असोसिएशन
२४. मराठी लेखनकोश	अरुण फडके,ढवळे प्रकाशन, मुंबई

२५. भाषांतर मीमांसा
२६. भाषा: स्वरूप, सामर्थ्य व सौंदर्य
२७. अनुवाद: स्वरूप और विवेचन
२८. साहित्य संवाद
२९. संवाद शास्त्र
३०. माध्यम चित्रवाणी
३१. सुगम मराठी व्याकरण लेखन
३२. महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका
(साहित्यसंस्था विशेषांक)
३३. महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका
३४. महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका
३५. माहितीमय समाजाचे समाजशास्त्र
३६. मराठी नियतकालिकांचा वाङ्मयीन अभ्यास
३७. साहित्याची भूमी
३८. भाषा : अंतःसूत्र आणि व्यवहार
३९. भाषांतर विद्या: स्वरूप आणि समस्या
४०. भाषा: मातृभाषा आणि परभाषा
४१. संमेलनस्मृती
४२. शासन व्यवहारात मराठी भाषा
४३. महाराष्ट्र साहित्य परिषद
४४. साहित्याची भाषा
४५. साहित्य संमेलनाचे महाभारत
४६. शतकाची विचारशैली : खंड १, २, ३
४७. संवाद
४८. दलितांची नियतकालिके
४९. मराठी साहित्य काही लेखनबंध
५०. व्यासपीठ
५१. व्यावहारिक, उपयोजित मराठी आणि
प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली
- संपा.डॉ.कल्याण काळे,डॉ. अंजली सोमण
डॉ. वा. के. लेले,राजहंस प्रकाशन, पुणे-३०
य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
प्रा.वि.शं.चौधुले,प्रतिमा प्रकाशन, पुणे-३०
श्रीपाद जोशी,संभव प्रकाशन, नागपूर
आकाशानंद,ग्रंथकार प्रकाशन, मुंबई
मो.रा.वाळंबे,नितीन प्रकाशन, पुणे
एप्रिल-मे-जून १९८६ अंक २३७
- शताब्दी महोत्सव १९०६-२००६, एप्रिल-सप्टेंबर २००६,
अंक ३१७,३१८.
एप्रिल-मे-जून २००५
य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
डॉ.उषा मा. देशमुख,अभ्यासखंड १ ते ३., पुणे.
श्री.पु.भागवत,ग्रंथाली प्रकाशन,दादर,मुंबई- २८
संपा.मु.ग.पानसे
डॉ. रमेश वरखेडे.
रा.सो. सराफ
संपा. डॉ. व्ही .बी. गायकवाड, डॉ.बाळासाहेब गुंजाळ,
डॉ. वेदश्री थिंगळे, डॉ.दिलीप पवार , किरण चव्हाण.
संचालनालय, महाराष्ट्र शासन
म. श्री.दीक्षित,राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई
डॉ. भालचंद्र नेमाडे
डॉ. भीमराव कुलकर्णी,सुपर्ण प्रकाशन, पुणे
डॉ.रमेश धोंगडे,दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
संपा. अरुण शेवते,मुळा एज्युकेशन सोसायटी, सोनई
हरिश्चंद्र निर्मळे,सुगावा प्रकाशन, पुणे
डॉ.सुधाकर शेलार
डॉ. महादेव वाळुंज
डॉ. संदीप सांगळे

विषयाचे नाव : मराठी साहित्याचा इतिहास- इ. स. १८१८ ते इ. स. १९२० (CC-2)

पहिले सत्र

घटक. १ साहित्येतिहास : स्वरूपमीमांसा

- १.१ साहित्येतिहासाची संकल्पना
- १.२ कालखंड संकल्पना
- १.३ साहित्यनिर्मिती आणि कालखंड यांचा सहसंबंध
- १.४ साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा व प्रवृत्तींचा कालिक संदर्भ

१५ तास १ श्रेयांक

घटक. २ अव्वल इंग्रजी कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- २.१ अर्वाचीन कालखंडाची सामाजिक, धार्मिक, राजकीय, सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन पार्श्वभूमी
- २.२ मुद्रणकला व ग्रंथव्यवहार
- २.३ सरकारी पातळीवरील पाठ्यपुस्तके, व्याकरण व कोशनिर्मितीचे प्रयत्न
- २.४ भाषांतरयुग

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ इ.स.१८१८ ते १८७४ कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- ३.१ या कालखंडातील सुधारणाविषयक विचारांची वाटचाल
- ३.२ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय सुधारणा व साहित्य : सहसंबंध
- ३.३ या कालखंडातील साहित्यप्रकार (निबंध, कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक) : स्वरूप व वाटचाल
- ३.४ या कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती, विषय व आशय यासंदर्भातील निरीक्षणे

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ - इ.स.१८७४ ते १९२० कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- ४.१ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय विचारांची वाटचाल
- ४.२ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय सुधारणा व साहित्य : परस्पर प्रभाव
- ४.३ या कालखंडातील साहित्यप्रकार (निबंध, कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक) : स्वरूप व वाटचाल
- ४.४ या कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती, विषय व आशय यासंदर्भातील निरीक्षणे

१५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : मराठी साहित्याचा इतिहास- इ. स. १९२० ते इ.स. २०१० (CC-6)

घटक १ - इ.स.१९२० ते १९४५ कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- १.१ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय विचारप्रवाह व साहित्य : सहसंबंध
(सत्यशोधकीय विचार, गांधीवाद, समाजवाद, मार्क्सवाद, कलावाद, जीवनवाद इ.)

- १.२ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय परिस्थिती व साहित्य : परस्परसंबंध
 १.३ या कालखंडातील साहित्यप्रकार (कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक) : स्वरूप व वाटचाल
 १.४ या कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती, विषय व आशय या संदर्भातील निरीक्षणे
१५ तास १ श्रेयांक

घटक २ - इ.स.१९४५ ते १९६० कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- २.१ या कालखंडातील सामाजिक, धार्मिक, राजकीय स्थित्यंतरे व साहित्य : परस्परसंबंध
 (स्वातंत्र्य, महायुद्ध आदी घटनांचे साहित्यावरील परिणाम)
 २.२ या कालखंडातील नवसाहित्य व नवसमीक्षा
 २.३ या कालखंडातील साहित्यप्रकार (कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक) : स्वरूप व वाटचाल
 २.४ या कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती, विषय व आशय या संदर्भातील निरीक्षणे
१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३- इ.स.१९६०ते १९९० कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- ३.१ इ.स.१९६० ते १९९० या कालखंडातील शैक्षणिक, सामाजिक, धार्मिक, राजकीय
 स्थित्यंतरे व साहित्य : परस्परसंबंध
 ३.२ साठोत्तरी साहित्यप्रवाह आणि साहित्य चळवळी : सहसंबंध
 ३.३ या कालखंडातील साहित्यप्रकार (कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक) : स्वरूप व वाटचाल
 ३.४ या कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती, विषय व आशय या संदर्भातील निरीक्षणे
१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४- इ.स. १९९० ते २०१०कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती व स्वरूप

- ४.१ इ.स.१९९० ते २०१० या कालखंडातील वाङ्मयाची सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
 ४.२ खासगीकरण, उदारीकरण व जागतिकीकरणाच्या धोरण स्वीकाराचा साहित्यावरील परिणाम
 ४.३ या कालखंडातील साहित्यप्रकार (कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक) : स्वरूप व वाटचाल
 ४.४ या कालखंडातील साहित्य : प्रेरणा, प्रवृत्ती, विषय व आशय या संदर्भातील निरीक्षणे
१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भ ग्रंथ

१.	महाराष्ट्र सारस्वत	वि.ल.भावे, शं.गो.तुळपुळे
२.	मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ४,५,६	महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
३.	मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास अर्वाचीन कालखंड	डॉ. प्र.न. जोशी
४.	महाराष्ट्र जीवन खंड १ व २	गं. बा. सरदार
५.	प्रदक्षिणा खंड १ व २ (सा.वा.नाशिक)	कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन, पुणे
६.	अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका	गं. बा. सरदार
७.	साहित्य समाज आणि संस्कृती	दिगंबर पाध्ये
८.	महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास	शं. दा. पेंडसे
९.	मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार	द. वा. पोतदार
१०.	मराठी वाङ्मयाची सद्यस्थिती	संपादक डॉ.विद्यागौरी टिळक, डॉ. द. दि.पुंडे
११.	मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी	गो. म. कुलकर्णी
१२.	अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी	सदा कऱ्हाडे

१३.	मराठी कादंबरी आशय आणि आविष्कार	दत्ता घोलेप
१४.	आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ व २	डॉ. अ. ना. देशपांडे
१५.	मराठी कादंबरी पहिले शतक	कुसुमावती देशपांडे
१६.	मराठी कथा उदगम आणि विकास	इंदुमती शेवडे
१७.	धार आणि काठ	नरहर कुरुंदकर
१८.	मराठी साहित्य प्रेरणा आणि स्वरूप	गो. मा. पवार व म.द.हातकणंगलेकर
१९.	टीकास्वयंवर	भालचंद्र नेमाडे
२०.	मराठी कादंबरीचा इतिहास	चंद्रकांत बांदिवडेकर
२१.	कादंबरी आणि मराठी कादंबरी	उषा हस्तक
२२.	आधुनिक मराठी कविता	रा. श्री. जोग
२३.	कामगार कवितेतील सामाजिक जाणिवा	दिलीप पी. पवार
२४.	वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना	द. दि. पुंडे
२५.	मराठी नाटक आणि रंगभूमी	वि. भा. देशपांडे
२६.	मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री खंड १, २ व ३	मकरंद साठे
२७.	मराठी कथा रूप आणि परिसर	म. द. हातकणंगलेकर
२८.	एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्र	य. दि. फडके
२९.	विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र	य. दि. फडके
३०.	आधुनिक मराठी काव्य : उद्गम, विकास आणि भवितव्य	दि. के. बेडेकर
३१.	मराठी कविता एक दृष्टिक्षेप	नागनाथ कोत्तापल्ले
३२.	मराठी कविता १९४५ ते १९६०	रा. श्री. जोग
३३.	मराठी कादंबरी प्रेरणा व स्वरूप	कुसुमावती देशपांडे
३४.	खडक आणि पाणी	गंगाधर गाडगीळ
३५.	मराठी प्रादेशिक कादंबरी	मदन कुलकर्णी
३६.	महाराष्ट्राच्या सामाजिक सांस्कृतिक स्थित्यंतराचा इतिहास खंड एक (१८०१ते१९००)	रमेश नारायण वरखेडे
३७.	कादंबरी : स्वरूप व समीक्षा	द. भि. कुलकर्णी
३८.	राजवाडेलेखसंग्रह	संपादक तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी
३९.	निवडक मराठी समीक्षा	संपादक गो. मा. पवार
४०.	मराठी गद्याचे पूर्वरंग	संपादक भीमराव कुलकर्णी
४१.	सत्याशोधकीय साहित्याचा इतिहास	श्रीराम गुंदेकर
४२.	विचारकिरण	उमेश बगाडे
४३.	कादंबरी : एक साहित्यप्रकार	हरिशंकर थोरात
४४.	मराठी कादंबरी : त्रेसष्ट ते तेरा	हरिशंकर थोरात
४५.	एकोणिसावे शतक : सुधारणावाद व मराठी साहित्य	सुधाकर शेलार
४६.	मराठीतील चरित्रात्मक कादंबरी	शिरीष लांडगे
४७.	कवितेचा अंतःस्वर	देवानंद सोनटक्के
४८.	महाराष्ट्रातील विस्थापित आणि मराठी कादंबरी	संजय नगरकर
४९.	वारकरी संत चरित्रात्मक कादंबरी	राजेंद्र थोरात

विषयाचे नाव : ऐतिहासिक भाषाविज्ञान (CC-3)

पहिले सत्र

घटक १ भाषा : स्वरूप, कार्य आणि भाषाभ्यासाच्या विविध पद्धती

- १.१ भाषाभ्यासाची आवश्यकता
  - १.२ भाषाभ्यासाच्या विविधपद्धती : परिचय
  - १.३ ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धती : स्वरूप व भूमिका
  - १.४ ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धती : महत्त्व व मर्यादा
- १५ तास १ श्रेयांक

घटक २ भाषा : उद्गम व विस्तार

- २.१ भाषा उत्पत्तीविषयक विविध उपपत्ती
  - २.२ मराठीची पूर्वपीठिका - मराठी भाषेचा उगम
  - २.३ मराठीचा निर्मितीकाल (कोरीव लेख आणि ग्रंथिक पुरावे)
  - २.४ मराठी भाषाविकासाचे कालिक टप्पे (आदिकाल-मध्यकाल-अर्वाचीन काल)
- १५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ भाषाकुल : संकल्पना व स्वरूप

- ३.१ भाषांचे पुनर्रचन आणि भाषांचे वर्गीकरण
  - ३.२ जागतिक भाषाकुले
  - ३.३ इंडो-युरोपियन भाषाकुल
  - ३.४ आर्य-भारतीय भाषाकुल आणि मराठी भाषा
- १५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ भाषिक परिवर्तन : संकल्पना, स्वरूप व कारणे

- ४.१ स्वन परिवर्तन
  - ४.२ अर्थ परिवर्तन
  - ४.३ सादृश्यमूलक परिवर्तन
  - ४.४ आदान प्रक्रिया
- १५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : समाजभाषाविज्ञान (CC-7)

घटक १ समाजभाषाविज्ञान : स्वरूप व भूमिका

- १.१ समाजभाषाविज्ञान : पार्श्वभूमी व संकल्पना स्पष्टीकरण
- १.२ समाजभाषाविज्ञान : स्वरूप, व्याप्ती व विशेष

- १.३ भाषिकसापेक्षतावादाचा सिद्धांत
१.४ भाषा, बोली आणि समाज यांचा परस्परसंबंध

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २ भाषाउपयोजनातील वैविध्य : स्वरूप व मागोवा

- २.१ समाजातील भाषा उपयोजनातील विविधता
२.२ भाषा आणि विविध व्यवसायक्षेत्रे : परस्परसंबंध
२.३ भाषा आणि आर्थिक वर्गव्यवस्था : परस्परसंबंध
२.४ भाषा, भाषिक भांडार आणि लघुक्षेत्रे : विशिष्ट भाषारूपे

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ भाषा आणि संस्कृती : परस्परसंबंध

- ३.१ भाषेचे संस्कृतीसापेक्षत्व : स्वरूप चर्चा
३.२ भाषा आणि सांस्कृतिकव्यवस्था, सांस्कृतिक परंपरा : परस्परसंबंध
३.३ विविध सामाजिक स्तर आणि भाषा : सहसंबंध
३.४ भाषेचा लिंगसापेक्षविचार : स्त्रियांची भाषा आणि पुरुषांची भाषा

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ विविध नवव्यवस्था : बदलती भाषारूपे

- ४.१ समाजांतर्गत निर्माण झालेल्या नवव्यवस्था : स्थूल परिचय
४.२ समाजांतर्गत नवव्यवस्था : आविष्कारपद्धती व भाषारूपे
४.३ प्रमाण भाषा आणि परभाषा संपर्क पिजिन(Pidgin)आणि क्रिऑल (Creol) भाषांच्या निर्मितीच्या संदर्भातील सिद्धांतन.
४.४ समाजांतर्गत विशिष्ट नवव्यवस्था आणि परिभाषेचा वापर

१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भ ग्रंथ

१.	ध्वनिविचार	डॉ. ना.गो. कालेलकर
२.	भाषा: इतिहास आणि भूगोल	डॉ. ना.गो. कालेलकर
३.	भाषा आणि संस्कृती	डॉ. ना.गो. कालेलकर
४.	भाषा आणि भाषाशास्त्र	डॉ.श्री.न.गजेंद्रगडकर
५.	मराठीचा भाषिक अभ्यास	संपादक डॉ. मु.श्री.कानडे
६.	विज्ञान: वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक	संपादक मालशे, डॉ. इनामदार, डॉ.सोमण
७.	वर्णनात्मक भाषाविज्ञान:स्वरूप आणि पद्धती	संपादक डॉ. काळे, डॉ. सोमण
८.	मराठीच्या प्रमाणभाषेचे स्वरूप	डॉ.सुहासिनी लददू
९.	अर्वाचीन मराठी	डॉ.रमेश धोंगडे
१०.	अभिनव भाषाविज्ञान	डॉ.गं.ना.जोगळेकर
११.	भाषाविज्ञान परिचय	डॉ.मालशे, डॉ.पुंडे, डॉ.सोमण
१२.	मराठी भाषाव्यवस्था आणि अध्यापन	डॉ.चंद्रकांत इंदापूरकर
१३.	समाज भाषाविज्ञान:प्रमुख संकल्पना	रमेश वरखेडे
१४.	सामाजिक भाषाविज्ञान:एक नवे अभ्यासक्षेत्र मराठी संशोधनपत्रिका,मार्च1978	

१५.	सामाजिक भाषाविज्ञान	डॉ.प्रभाकर जोशी, प्रा.चारुता गोखले
१६.	वैखरी: भाषा आणि भाषाव्यवहार	डॉ. अशोक रा.केळकर
१७.	मध्यमा	डॉ.अशोक रा. केळकर
१८.	आधुनिक भाषाविज्ञान: सिद्धांतन आणि उपयोजन	डॉ. मिलिंद मालशे
१९.	आत्मलक्षी समीक्षा	डॉ. रमेश धोंगडे
२०.	दलितांची आत्मचरित्रे	डॉ.रमेश धोंगडे
२१.	Sociolinguistics : An introduction	Peter Trudgill
२२.	The Course in General Linguistics	F.Sassure
२३.	Sociolinguistics Patterns	William Labov
२४.	Language in Sociocultural Change	J.A. Fishman
२५.	Sociolinguistics : Selected Reddings	Edited By J.B.Pride & J.Homes
२६.	An Introduction to pidgin & Creol	John A. Holm
२७.	Pidginication & Cradlization of Language	Edited by Dell Hymes
२८.	Sociolinguistics	R.A. Hudson
२९.	Language in Society an introduction to Sociolinguistics -	Suzanne Romaine
३०.	मराठी भाषेचा आर्थिक संसार	डॉ. अशोक रा.केळकर
३१.	ऐतिहासिक भाषाशास्त्र	डॉ. र.रा.गोसावी
३२.	सुबोध भाषाशास्त्र	डॉ. प्र.न.जोशी
३३.	सुलभ भाषा विज्ञान	डॉ. दत्तात्रय पुंडे
३४.	यादवकालीन मराठी भाषा	डॉ. शं.गो.तुळपुळे
३५.	सुलभ मराठी व्याकरण	मो.रा.वाळिंबे
३६.	आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी व सामान्य)	डॉ.कल्याण काळे, डॉ.सोमण
३७.	मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान	डॉ. महेंद्र कदम
३८.	सामाजिक भाषाविज्ञान	संपा. डॉ. जयश्री पाटणकर.
३९.	सामाजिक भाषाविज्ञान आणि बोली	डॉ. शशीकला कांबळे.
४०.	बोलू कौतुके	डॉ.एकनाथ पगार
४१.	शैलीमीमांसा	डॉ.दिलीप धोंडगे

विषयाचे नाव : ग्रामीण साहित्य (CBOP 4)

पहिले सत्र

उद्दिष्टे:

१. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्या कालखंडात ग्रामीण साहित्याच्या निर्मितीची कारणपरंपरा समजावून घेणे.
२. ग्रामीण साहित्याचे स्वरूप व कार्य यांची चिकित्सा करणे.
३. ग्रामीण साहित्यातील विविध वाङ्मयप्रकारांचा विकास कसा होत गेला याचे मूल्यमापन करणे.
४. ग्रामीण साहित्याने दिलेले योगदान, त्याच्या विकासाची गती, दिशा यांची मीमांसा करणे.

- घटक १ साठोत्तरी मराठी साहित्याचे स्वरूप आणि ग्रामीण साहित्य**
- १.१ साठोत्तरी कालखंडात मराठी साहित्यात उदयाला आलेले विविध साहित्यप्रवाह
 १.२ ग्रामीण साहित्यप्रवाह : निर्मितीची कारणे
 १.३ 'ग्रामीण' व 'ग्रामीण साहित्य' : संज्ञा स्पष्टीकरण
 १.४ ग्रामीण साहित्य : प्रेरणा-प्रवृत्ती
 १.५ ग्रामीण साहित्याचे देशीपण व वेगळेपण.
१५ तास १ श्रेयांक
- घटक २. ग्रामीण साहित्य आणि समाज : सहसंबंध**
- २.१ गावगाड्याची जडणघडण: परिवर्तने
 २.२ ग्रामीण समाज : जातवास्तव आणि आर्थिक - सामाजिक सहसंबंध,
 २.३ ग्रामीण समाज : स्थित्यंतरे - कृषी औद्योगिक अवस्थांतर, आधुनिकता, शैक्षणिक विकास, जाणीवजागृती आणि ग्रामीण साहित्य.
 २.४ ग्रामीण साहित्य : सामाजिक व सांस्कृतिक अनुबंध
१५ तास १ श्रेयांक
- घटक ३ ग्रामीण साहित्याची वाटचाल : स्थूल आढावा (स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर कालखंड)**
- ३.१ ग्रामीण कविता, कथा, कादंबरी आणि नाटक
 ३.२ ग्रामीण साहित्यचळवळ आणि ग्रामीण साहित्य : सहसंबंध
 ३.३ ग्रामीण साहित्य आणि सामाजिक बांधिलकी
 ३.४ ग्रामीण साहित्याची समीक्षा
१५ तास १ श्रेयांक
- घटक ४ ग्रामीण साहित्य : स्वरूपचिकित्सा**
- ४.१ ग्रामीण साहित्याचे विषय
 ४.२ ग्रामीण साहित्याचे आशयविश्व
 ४.३ ग्रामीण साहित्य : भाषिक आविष्काररूपे (बोलीचे निवेदनातील स्थान)
 ४.४ ग्रामीण साहित्याचे योगदान
१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भ ग्रंथ

१)	ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या	डॉ. आनंद यादव
२)	ग्रामीणता : साहित्य आणि वास्तव	डॉ. आनंद यादव
३)	मराठी साहित्य : समाज आणि संस्कृती	डॉ. आनंद यादव
४)	ग्रामीण साहित्य : एक चिंतन	डॉ. द.ता. भोसले
५)	ग्रामीण कथा	डॉ.वासुदेव मुलाटे
६)	ग्रामीण साहित्य : प्रेरणा आणि प्रयोजन	डॉ. श्रीराम गुंदेकर
७)	ग्रामीण साहित्य	डॉ. रा.रं.बोराडे
८)	मराठी कादंबरीतील प्रादेशिकता	डॉ.भास्कर शेळके

९)	ग्रामसंस्कृती	डॉ. आनंद यादव
१०)	ग्रामीण कादंबरी	डॉ. रवींद्र ठाकूर
११)	ग्रामीण साहित्याची चळवळ	डॉ. कीर्ती मुळीक
१२)	ग्रामीण साहित्य आणि वास्तव	संपा. डॉ. कृष्णा इंगोले
१३)	ग्रामीण साहित्यातील स्त्री-चित्रण	डॉ. बाबुराव उपाध्ये
१४)	ग्रामीण साहित्य चळवळीचे सामाजिक व सांस्कृतिक योगदान	डॉ. सुधाकर शेलार
१५)	ग्रामीण साहित्य प्रवाह आणि परिस्थिती	डॉ. वामन जाधव
१६)	आनंद यादव एक साहित्यिक प्रवास	संपादक डॉ. कीर्ती मुळीक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : दलित साहित्य (CBOP 8)

उद्दिष्टे:

- स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्या कालखंडात दलित साहित्याच्या निर्मितीची कारणे, परंपरा आणि या साहित्याने दिलेल्या आव्हानांचा अभ्यास करणे.
- दलित साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या वेदनांचे व विद्रोहाचे स्वरूप जाणून घेणे.
- दलित साहित्याने निर्माण केलेल्या विविध साहित्यप्रकारांच्या विकासांचे मूल्यमापन करणे.

घटक १ साठोत्तरी मराठी साहित्याचे स्वरूप आणि दलित साहित्य

- १.१ दलित साहित्यप्रवाह : निर्मितीची कारणे
- १.२ 'दलित' व 'दलित साहित्य' : संज्ञा स्पष्टीकरण
- १.३ दलित साहित्य : प्रेरणा-प्रवृत्ती,
- १.४ दलित साहित्याचे वेगळेपण.

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २. दलित साहित्य आणि समाज : सहसंबंध

- २.१ भारतीय समाज : जातवास्तव
- २.२ भारतीय समाज : दलितांचे स्थान, आर्थिक-सामाजिक स्थितीगती
- २.३ दलित समाज : स्थित्यंतरे - शैक्षणिक विकास, जाणीवजागृती आणि दलित साहित्य.
- २.४ दलित साहित्य : सामाजिक व सांस्कृतिक अनुबंध

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ दलित साहित्याची वाटचाल : स्थूल आढावा (स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर कालखंड)

- ३.१ दलित कविता-शाहिरी, आत्मकथने, कथा, कादंबरी आणि नाटक
- ३.२ दलित साहित्यचळवळ आणि दलित साहित्य : सहसंबंध
- ३.३ दलित साहित्य आणि सामाजिक बांधिलकी
- ३.४ दलित साहित्याची समीक्षा

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ दलित साहित्य : स्वरूपचिकित्सा

- ४.१ दलित साहित्याचे विषय
- ४.२ दलित साहित्याचे आशयविश्व (वेदना, विद्रोह आणि नकार)
- ४.३ दलित साहित्य : भाषिक आविष्काररूपे (बोलीचे निवेदनातील स्थान)
- ४.४ दलित साहित्याचे योगदान

१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भग्रंथ

१.	दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह	डॉ.भालचंद्र फडके
२.	दलित साहित्य : सिध्दांत आणि स्वरूप	यशवंत मनोहर
३.	जातिप्रथेचे विध्वंसन	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर
४.	दलित साहित्य : एक चिंतन	अर्जुन डांगळे
५.	दलित साहित्य : एक क्रांती विज्ञान	बाबूराव बागुल
६.	दलित साहित्य : आस्वाद आणि शोध	यशवंत मनोहर
७.	दलित साहित्य	वामन निंबाळकर
८.	दलित साहित्य : दिशा आणि दिशांतर	दत्ता भगत
९.	दलित साहित्यातील स्पंदने	गो.म.कुलकर्णी
१०.	दलित नाटक, प्रेरणा आणि विकास	प्रा.शैलेश त्रिभुवन
११.	दलित चळवळ आणि साहित्य	डॉ.कृष्णा किरवले
१२.	दलित साहित्याचे निराळेपण	डॉ. प्रभाकर मांडे
१३.	अण्णाभाऊ साठे	विलास गिते, प्रा.बजरंग कोरडे,
१४.	दलित कविता	डॉ.म.सु.पाटील
१५.	दलित आत्मकथने	डॉ.वासुदेव मुलाटे
१६.	दलित रंगभूमी	डॉ.भालचंद्र फडके
१७.	निळी पहाट	प्रा. रा.ग. जाधव
१८.	दलित वाङ्मय : प्रेरणा व प्रवृत्ती	डॉ. शंकरराव खरात
१९.	दलित साहित्य: एक अभ्यास	अर्जुन डांगळे
२०.	विद्रोहाचे पाणी पेटले आहे.	डॉ.गंगाधर पानतावणे
२१.	मूल्यवेध	डॉ.गंगाधर पानतावणे
२२.	दलितांचे विद्रोही वाङ्मय	म.ना.वानखेडे
२३.	दलित साहित्य : एक आकलन	प्रा.बाळकृष्ण कवठेकर
२४.	गांधी आणि आंबेडकर	प्रा. गं.बा.सरदार
२५.	दलित साहित्य : प्रवाह आणि प्रतिक्रिया	गो.म.कुलकर्णी
२६.	मार्क्सवाद व दलित साहित्य	प्रा.वि.स.जोग
२७.	दलित स्त्रियांची आत्मकथने : स्वरूप आणि चिकित्सा	डॉ.मनोहर जाधव
२८.	दलित साहित्य : विचार आणि वैभव	डॉ.अनिल गजभिषे
२९.	दलित व दलितेतरांची कथा : एक अभ्यास	डॉ. श्रीराम गडकर

पहिले सत्र

उद्दिष्टे:

१. वाङ्मयाभ्यासाच्या संदर्भात वाङ्मय आणि संस्कृती यांच्यातील अनुबंधाचा शोध घेणे.
२. संस्कृतीची विविध अंगे आणि वाङ्मय निर्मितीच्या प्रेरणा, वाङ्मयातील प्रवाह, प्रवृत्ती यांचा परस्परसंबंध जाणून घेणे.
३. मराठी वाङ्मय व महाराष्ट्र संस्कृती यातील अनुबंध जाणून घेणे.
४. महाराष्ट्रातील धर्मसंप्रदाय व मराठी वाङ्मय - नाथ, महानुभाव, वारकरी, दत्त, समर्थ संप्रदाय यांचा व मराठी वाङ्मयाचा परस्परसंबंध अभ्यासणे
५. महाराष्ट्रातील राजवटी आणि मराठी वाङ्मयनिर्मिती - यादवकालीन वाङ्मयनिर्मिती, बहामनीकालीन वाङ्मयनिर्मिती, शिवकालीन वाङ्मयनिर्मिती, पेशवेकालीन वाङ्मयनिर्मिती यांचा परस्परसंबंध अभ्यासणे.
६. वाङ्मयप्रसाराची मध्ययुगीन माध्यमे, पुराण, प्रवचन, कीर्तन, भारूड, तमाशा, लावणी, रंगभूमी इ.चे स्वरूप अभ्यासणे.
७. अर्वाचीन कालखंडातील साहित्यप्रकारांचे स्वरूप व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी अभ्यासणे.
८. लोकसाहित्याचा मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयावरील प्रभाव अभ्यासणे.

घटक १

संस्कृती आणि साहित्य : सहसंबंध

- १.१ संस्कृती : स्वरूपमीमांसा
  - १.२ मानवी जीवनातील स्थित्यंतरे व संस्कृती विकास
  - १.३ संस्कृती आणि साहित्य : परस्परसंबंध
  - १.४ साहित्याच्या संस्कृतीलक्ष्यी अभ्यासाची आवश्यकता
- १५ तास १ श्रेयांक

घटक २

महाराष्ट्र संस्कृती आणि मराठी वाङ्मय : सहसंबंध

- २.१ महाराष्ट्र नामाभिधान व मराठी भाषेचा उगम - विस्तार
  - २.२ महाराष्ट्रातील धर्मसंप्रदाय आणि त्यांचे वाङ्मय
  - २.३ महाराष्ट्रातील राजकीय स्थित्यंतरांचा वाङ्मयावरील परिणाम
  - २.४ मध्ययुगीन कालखंडाचा युगधर्म आणि साहित्य : परस्परसंबंध
- १५ तास १ श्रेयांक

घटक ३

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय आणि संप्रदाय

- ३.१ मध्ययुगीन कालखंडातील वाङ्मयप्रकार आणि त्या प्रकारांच्या निर्मितीमागील प्रेरणा
  - ३.२ मध्ययुगीन कालखंडातील वाङ्मय : संप्रदाय आणि तत्त्वज्ञान
  - ३.३ मध्ययुगीन कालखंडातील वाङ्मय : विषय आणि आशय
  - ३.४ मध्ययुगीन कालखंडातील वाङ्मयातून प्रकटणारे समाजवास्तव
- १५ तास १ श्रेयांक

घटक ४

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय : सांस्कृतिक योगदान

- ४.१ वाङ्मयप्रसाराची मध्ययुगीन माध्यमे व त्यांची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : भजन, कथा, कीर्तन, प्रवचन, भारूड, गवळणी, पोवाडे, लावण्या इ. संदर्भात
- ४.२ मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय आणि लोकसाहित्य यांचे अनुबंध
- ४.३ मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय आणि भाषिक आविष्काररूपे
- ४.४ मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय आणि मराठी विचारविश्वाची जडणघडण

१५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : इ. स. १८१८ ते १९६० (CBOP- 8)

घटक १

एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्रीय जीवनातील स्थित्यंतरे

- १.१ इंग्रजी सत्तेचा उदय : महाराष्ट्रीय जीवनावरील परिणाम व प्रभाव
- १.२ मुद्रणकला व नियतकालिकांचा उदय : निबंध साहित्यप्रकाराचा उदय
- १.३ औपचारिक शिक्षणव्यवस्था : पाठ्यपुस्तकनिर्मिती, व्याकरणांची रचना व कोशनिर्मिती
- १.४ भाषांतर युग व अन्य साहित्यनिर्मिती : नवे साहित्यप्रकार

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २

एकोणिसाव्या शतकातील सांस्कृतिक चळवळी

- २.१ एकोणिसाव्या शतकाचा बदललेला युगधर्म
- २.२ धर्मविषयक प्रश्न आणि सुधारणा चळवळी
- २.३ समाज सुधारणाविषयक चिंतन आणि सुधारणा चळवळी
- २.४ एकोणिसाव्या शतकात उदयाला आलेला सुधारणावाद व तत्कालीन साहित्य : सहसंबंध

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३

एकोणिसाव्या शतकाचा उत्तरार्ध : महाराष्ट्राचे बदलते विचारविश्व

- ३.१ स्वभाषा, स्वधर्म, राष्ट्रप्रेम, देशोन्नती या संदर्भातील जागरण
- ३.२ स्वातंत्र्यविषयक चळवळी व साहित्य : सहसंबंध
- ३.३ विसाव्या शतकातील राजकीय, सामाजिक चळवळी
- ३.४ विसाव्या शतकात उदयाला आलेले नवे विचारव्यूह व सांस्कृतिक बदल

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४

स्वातंत्र्य चळवळ आणि मराठी साहित्य

- ४.१ स्वातंत्र्यलढा आणि मराठी साहित्य
- ४.२ स्वातंत्र्योत्तर मराठी साहित्य : महायुद्धाचे परिणाम व नवसाहित्याचा उदय
- ४.३ विसाव्या शतकातील साहित्य आणि बदलती अभिरूची
- ४.४ अर्वाचीन साहित्याचे सांस्कृतिक योगदान

१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भग्रंथ

१. साहित्य व संस्कृती
२. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती
३. मराठी संतमंडळाचे ऐतिहासिक कार्य
४. महाराष्ट्रीयानांचे काव्यपरीक्षण
५. मराठी वाङ्मयाभिरूचीचे विहंगमावलोकन
६. महाराष्ट्र जीवन, खंड १ व २
७. महाराष्ट्राच्या सामाजिक जीवनातील स्थित्यंतरे
८. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
९. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाटयसृष्टी
१०. भारतीय प्रबोधन
११. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १ ते ६
१२. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
१३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ व २
१४. १९व्या शतकातील महाराष्ट्राची सामाजिक पुनर्घटना
१५. वाटा आणि वळणे
१६. युरोपियनांचा मराठीचा अभ्यास व सेवा
१७. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास
१८. यादवकालीन महाराष्ट्र
१९. पेशवेकालीन महाराष्ट्र : भाग १ व २
२०. महाराष्ट्र संस्कृती
२१. महाराष्ट्र संस्कृती : घडण व विकास
२२. पाच भक्तीसंप्रदाय
२३. अर्वाचीन मराठी गद्याची उत्क्रांती
२४. वि.कृ.चिपळूणकर : काल आणि कर्तृत्व
२५. मराठी ग्रंथनिर्मितीची वाटचाल
२६. संशोधनाची क्षितिजे
२७. ज्ञानेश्वरांचे श्रोतृसंवाद
२८. संशोधन शलाका
२९. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना
३०. मराठी लोकांची संस्कृती
३१. महाराष्ट्र संस्कृती
३२. मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास
३३. मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास अर्वाचीन कालखंड
३४. आधुनिक वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
३५. एकोणिसावे शतक : सुधारणावाद व मराठी साहित्य
३६. महाराष्ट्राच्या सामाजिक, सांस्कृतिक स्थित्यंतराचा इतिहास

- दु. का. संत
गं. बा. सरदार
बा. र. सुंठणकर
श्री. व्यं. केतकर
रा. श्री. जोग
संपादक गं. बा. सरदार
भ. श्री. पंडित
सदा क-हाडे
श्रीधर शनवारे
संपादक मे.पु.रेगे,(भा.शं.भणगे गौरवग्रंथ)
म.सा.परिषद,पुणे प्रकाशन.
डॉ.गं.ना.जोगळेकर, प्रा.गो.म.कुलकर्णी
ल.रा.पांगारकर,
रा.शं. वाळिंबे
प्रा. गो.म.कुलकर्णी
श्री.म. पिंगे
अ.ना.देशपांडे
मु.ग.पानसे
वा.कृ.भावे
पु. ग. सहस्रबुद्धे
प्रा. शेणोलीकर
र.रा. गोसावी
कृ.भि.कुलकर्णी
ग.त्र्यं.माडखोलकर
शं.गो.तुळपुळे
संपा. भा.ल.भोळे
द.भि.कुलकर्णी
सुरेश म.डोळके
द.दि.पुंडे
इरावती कर्वे
पु.ग.सहस्रबुद्धे
प्र. न. जोशी
प्र. न. जोशी
गो. म. कुलकर्णी
सुधाकर शेलार
रमेश नारायण वरखेडे

विषयाचे नाव : तौलनिक साहित्याभ्यास भाग १ (CBOP 4)

पहिले सत्र

उद्दिष्टे:

१. तौलनिक साहित्याभ्यासाची संकल्पना व स्वरूप समजून घेणे.
२. तौलनिक साहित्याभ्यासाची पार्श्वभूमी समजून घेणे.
३. तौलनिक साहित्याभ्यासाची व्याप्ती समजून घेणे.
४. तौलनिक साहित्याभ्यासाची भारतीय पार्श्वभूमी आणि विकासक्रम समजून घेणे.
५. विश्वसाहित्य, राष्ट्रीय साहित्य, भारतीय साहित्य व इतर संकल्पना समजून घेणे.
६. तौलनिक साहित्याभ्यासाचा इतर ज्ञानक्षेत्रांशी असणारा संबंध समजून घेणे.
७. तौलनिक साहित्याभ्यासाच्या व्यावसायिक संधींचा विचार करणे.

घटक १ तौलनिक साहित्याभ्यास : संकल्पना व स्वरूप

१. तौलनिक साहित्याभ्यास : व्याख्या आणि व्याप्ती
२. तौलनिक साहित्याभ्यासाची तत्त्वे, तुलना-संकल्पना
३. तौलनिक साहित्यमीमांसा

१५ तास १ श्रेयांक

घटक - २ तुलनापद्धतीचे स्वरूप व कार्य

- १) केंद्रवर्ती तुलनापद्धती
- २) केंद्रोत्सारी तुलनापद्धती
- ३) एकाकालिक तुलनापद्धती
- ४) भिन्नकालीन तुलनापद्धती (ऐतिहासिक)
- ५) दोन देशीभाषांतील साहित्यकृतींची तुलना
- ६) दोन परकीय भाषांतील साहित्यकृतींची तुलना

१५ तास १ श्रेयांक

घटक- ३. तौलनिक साहित्याभ्यासाची पार्श्वभूमी व विविध संप्रदाय

- १) फ्रेंच संप्रदाय, अमेरिकन संप्रदाय, जर्मन संप्रदाय, रशियन संप्रदाय
- २) भारतातील बहुभाषिकत्व आणि बहुसांस्कृतिकतेची पार्श्वभूमी
- ३) तौलनिक साहित्याभ्यास : भारतीय संप्रदाय
- ४) तौलनिक साहित्याभ्यास : मराठीतील अभ्यासक व अभ्यासाच्या दिशा

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४. तौलनिक साहित्याभ्यास आणि साहित्यमीमांसा

- १) द्वैभाषिक साहित्यकृतीचा अभ्यास
- २) वाङ्मयीन प्रवाह व चळवळींचा अभ्यास
- ३) तौलनिक साहित्य व सामाजिक चळवळी
- ४) वाङ्मयीन कालखंडांचा अभ्यास
- ५) वाङ्मय प्रकारांचा अभ्यास

१५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : तौलनिक साहित्याभ्यास भाग २ (CBOP 8)

घटक १ प्रभव आणि प्रभाव

- १.१ प्रभव संकल्पना
- १.२ प्रभाव संकल्पना
- १.३ आदानप्रदान
- १.४ वाङ्मयचौर्य

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २. तौलनिक साहित्याभ्यास - प्रमुख संकल्पना

- २.१ विश्वसाहित्य
- २.२ राष्ट्रीय साहित्य
- २.३ भारतीय साहित्य
- २.४ आंतरभारती संकल्पना (सानेगुरुजी)

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ तौलनिक साहित्याभ्यास आणि इतर ज्ञानशाखा परस्परसंबंध –

- ३.१ तौलनिक साहित्य आणि संस्कृती अभ्यास
- ३.२ तौलनिक साहित्य आणि तत्त्वज्ञान
- ३.३ तौलनिक साहित्य आणि मानववंशशास्त्र
- ३.४ तौलनिक साहित्य आणि भाषांतरविद्या
- ३.५ तौलनिक साहित्याभ्यास आणि जागतिकीकरण

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ तुलनात्मक अभ्यासासाठी नेमलेल्या साहित्यकृती

४.१ 'कोसला' लेखक भालचंद्र नेमाडे, पॉप्युलर प्रकाशन व 'द कॅचर इन द राय' (The Catcher in the Rai) लेखक जे. डी. सालींजर, अनुवादक संजय भास्कर जोशी, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.

किंवा

‘जिणं आमचं’, लेखिका बेबी कांबळे, सुगावा प्रकाशन, पुणे व ‘जूठन’ खंड १ लेखक ओमप्रकाश वाल्मीक, राधाकृष्ण प्रकाशन, दिल्ली.

संदर्भ ग्रंथ

१. तौलनिक साहित्याभ्यास : तत्त्वे आणि दिशा	संपा. चंद्रशेखर जहागिरदार
२. तौलनिक साहित्याभ्यास	वसंत बापट, मौज प्रकाशन मुंबई,
३. तुलनात्मक साहित्याभ्यास	डॉ आनंद पाटील, मेहता प्रकाशन
४. भाषांतर मीमांसा	डॉ. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण
५. तौलनिक साहित्य आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय	डॉ. र. बा. मंचरकर
६. तौलनिक साहित्य	डॉ. निशिकांत मिरजकर

विषयाचे नाव : वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या भाग १ (CBOP 4)

पहिले सत्र

उद्दिष्टे:

१. विद्यार्थ्यांमध्ये वाङ्मयाचा इतिहाससापेक्ष अभ्यास करण्याची क्षमता निर्माण करणे.
२. विद्यार्थ्यांमध्ये वाङ्मयाच्या इतिहासाविषयी जिज्ञासा निर्माण करणे
३. विद्यार्थ्यांना वाङ्मयाच्या इतिहासाचे पुनरावलोकन करण्यास प्रवृत्त करणे
४. विद्यार्थ्यांना वाङ्मयाच्या इतिहासाचे लेखन करण्यास प्रवृत्त करणे
५. वाङ्मयीन प्रेरणा आणि वाङ्मयाचा प्रवाह यांचे स्वरूप स्पष्ट करणे .
- ६ . वाङ्मयातील परंपरा आणि नवता यांची तत्त्वे आणि सूत्रे निश्चित करण्यास शिकविणे आणि त्यानुसार वाङ्मयकृतीचा, लेखकाचा, वाङ्मयप्रकाराचा विशिष्ट कालखंडाचा अभ्यास करण्याच्या रिती विद्यार्थ्यांना शिकवणे .
७. वाङ्मयेतिहासविद्या (Literary Histonography) या नव्यानेच उदयास आलेल्या ज्ञानशाखेचा परिचय करून देणे.

घटक १

इतिहास व वाङ्मयेतिहास : परस्परसंबंध

- १.१ इतिहासाचे तत्त्वज्ञान: स्थूल ओळख, संकल्पना.
- १.२ वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना : वाङ्मयेतिहासाच्या व्याख्या, स्वरूप, वाङ्मयेतिहास लेखनासंबंधीच्या उत्पत्ती.
- १.३ इतिहास व वाङ्मयेतिहासातील अनुबंध.
- १.४ वाङ्मयेतिहास व अन्य प्रकारचे इतिहास यातील भेदरेषा.

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २

वाङ्मयेतिहासाच्या संकल्पनेचा उदय

- २.१ पाश्चात्य संकल्पनाविचार- थॉमस वार्टन, एच. ए. तेन, कसमिया, आर. एस. क्रेन, हॅन्स रॉबर्ट, जॉस इआ.

- २.२ भारतीय संकल्पनाविचार - वि. का. राजवाडे, श्री. व्यं. केतकर, दि. के. बेडेकर, डॉ. गो. म. कुलकर्णी, द. दि. पुंडे, डॉ. म. रा. जोशी, सुजित मुखर्जी, श्रीनिवास प्रधान, गणेश देवी, सिसिरकुमार दास इ.

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ .

वाङ्मयेतिहासलेखनाचे प्रकार

३.१ स्वरूपावरून पडणारे प्रकार

- ३.१.१ कालक्रमवाचक वाङ्मयेतिहास
३.१.२ अनुबंधवाचक वाङ्मयेतिहास
३.१.३ रूपलक्ष्यी किंवा सौंदर्यलक्ष्यी वाङ्मयेतिहास
३.१.४ समग्रलक्ष्यी वाङ्मयेतिहास

३.२ लेखनरितीवरून पडणारे प्रकार

- ३.२.१ लेखकानुसारी वाङ्मयेतिहास
३.२.२ वाङ्मयाप्रकारानुसारी वाङ्मयेतिहास
३.२.३ वृत्तिप्रवृत्तिनुसारी वाङ्मयेतिहास

३.३ वाङ्मयेतिहासकारासमोरील उद्दिष्टानुसार पडणारे प्रकार

- ३.३.१ बृहद वाङ्मयेतिहास
३.३.२ संहिता वाङ्मयेतिहास
३.३.३ वाङ्मयप्रकारलक्ष्यी वाङ्मयेतिहास
३.३.४ प्रदेशनिष्ठ किंवा भूगोलनिष्ठ वाङ्मयेतिहास
३.३.५ दृष्टिकोणनिष्ठ वाङ्मयेतिहास

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४

वाङ्मयेतिहास विचारातील काही नवसंकल्पना :

- ४.१ वाङ्मयेतिहासाची सामग्री
४.२ वाङ्मयाचा भूगोल
४.३ वाङ्मयीन घटना
४.४ वाङ्मयेतिहास लेखनाची ध्येये व उद्दिष्टे
४.५ वाङ्मयेतिहास लेखन-स्वभाषकांसाठी व परभाषकांसाठी,
४.६ वाङ्मयेतिहासाचे पुनर्लेखन, कालपट
४.७ वाङ्मयेतिहासाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

१५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या भाग २ (CBOP 8)

घटक १

बहुभाषिक राष्ट्रातील वाङ्मयेतिहासाचे स्वरूप

- १.१ भारतीय वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना, मराठी वाङ्मयाचा भारतक्षेत्रीय अभ्यास व इतिहास

- १.२ वाङ्मयेतिहास लेखनातील तात्त्विक व तांत्रिक समस्या व अडचणी,
 १.३ मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयेतिहास लेखनातील समस्या व अडचणी
 १.४ आधुनिक मराठी वाङ्मयेतिहास लेखनातील समस्या व अडचणी

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २ मध्ययुगीन व अर्वाचीन मराठी वाङ्मय आणि इतिहासलेखन

- २.१ मराठी वाङ्मयेतिहास लेखन : प्रारंभ
 २.२ वि.ल.भावे ते म.सा.परिषद प्रकल्प : समालोचनात्मक आढावा
 २.३ अ.ना.देशपांडे यांच्या वाङ्मयेतिहास लेखनाची मीमांसा
 २.४ मराठी वाङ्मयाचे इंग्लिश, हिंदी व अन्य भाषांमधील वाङ्मयेतिहास लेखन : स्थूलमीमांसा

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ वाङ्मयेतिहासकारांचे कार्य : स्थूल मूल्यमापन

वि. ल. भावे, म. गो. रानडे, वि. का. राजवाडे, वि. सी. सरवटे, ल. रा. पांगारकर, बाळकृष्ण अनंत भिडे, ह. श्री. शेणोलीकर, ल. रा. नसिराबादकर, श्री. म. पिंगे, वि. पां. दांडेकर, अ. ना. देशपांडे, रा. श्री. जोग, प्र. न. जोशी, कुसुमावती देशपांडे, शं. गो. तुळपुळे, गो. म. कुलकर्णी, व. दि. कुलकर्णी, म. ना. अदवंत, गो. चिं. भाटे, श्री. ना. बनहट्टी, प्र. वा. बापट, ना. वा. गोडबोले, गं. ना. जोगळेकर, स. गं. मालशे, दत्तात्रय पुंडे.

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ मराठीतील वाङ्मयेतिहास विचारांची वाटचाल

- ४.१ १९७४ पर्यंतचा मराठी वाङ्मयेतिहासविचार
 ४.२ माटे-बेडेकर वाद -१९४७ ते १९५४
 ४.३ महाराष्ट्र साहित्य परिषदेची वाङ्मयेतिहासलेखनामागील भूमिका
 ४.४ वाङ्मयेतिहासलेखनाची भाषा

१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भ ग्रंथ

अ) मराठी संदर्भ ग्रंथ

१. इतिहासाचे तत्त्वज्ञान	सदाशिव आठवले, प्राज्ञ पाठशाळा, वाई,
२. वाङ्मयेतिहास: सद्यस्थिती आणि अपेक्षा	गो.म.कुलकर्णी व दत्तात्रय पुंडे
३. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना	संपा.दत्तात्रय पुंडे
४. साहित्यचिंतन	संपा.व.दि.कुलकर्णी, मुंबई विद्यापीठ प्रका.
५. मराठी वाङ्मयेतिहासाची प्रस्तावना	डॉ.रा.शं.वाळिंबे
६. इतिहास म्हणजे काय?	इ.एच.कार, अनुवाद वि. गो. लेले
७. वाङ्मयेतिहास लेखन (स्वरूप व समस्या)	डॉ. विद्यागौरी टिळक,
८. मराठी वाङ्मयेतिहासाची सद्यस्थिती	डॉ. दत्तात्रय पुंडे, डॉ. विद्यागौरी टिळक

आ) इंग्लिश संदर्भ ग्रंथ

1. Butterfield Herbert, Man of His Past, Caambridge University Press 1969.
2. Carr E.H., What is History? Penguin Books.
3. Cohen Ralph (Ed.), New Directories in Literary History, Routledge and KaganPual, London, 1974.
4. Collingwood, The Idea of History, Oxford University Press.
5. Eiton G.R. The Practice of History, Fountana Press, London 1987.
6. Tosh John, The Pursuit of History, Longman, London, New York 1984.
7. Walsh W.H., An Introduction to Philosophy of History, Hutchinson & Comm London, 1977.
8. R.S. Crane, Critical & Historical Principles in Literary History, University of Chicago Press, Chicago 1960.
9. Devy G.H. Many Heros, Orient Longman, Hyderabad 1997.
10. Mukhargee Sujit, Some Positions on a Literary History of India, Cenbtral Institute of Indian Languages, Mysore 1981.
11. Mukhargee Sujit, Towards a Literary History of India, Indian Institute of Advanced Study, Simla 1975
12. Therotical Issues in Literary History, Parkins David (Ed) Harwar University Press, Cambridge 1991.
13. Parkins David Is Literary History Possible: The Johns Hapkins University Press, Baltimore in London 1993.

विषयाचे नाव : मराठीचे व्याकरण भाग १ (CBOP 4)

पहिले सत्र

उद्दिष्टे –

१. भाषा आणि लिपी यांच्यातील संबंधांचा अभ्यास करणे.
२. व्याकरणाचे समग्र स्वरूप समजून घेणे.
३. व्याकरणाचे भाषेच्या जडणघडणीतील महत्त्व समजून घेणे.
४. व्याकरणाचे भाषाभ्यासातील महत्त्व स्पष्ट करणे .
५. व्याकरणिक नियमातील बांधणी समजून घेणे.

घटक १ मराठी भाषेचे व्याकरण : स्वरूप आणि संकल्पना

१.१ भाषा आणि लिपी : सहसंबंध
 १.२ देवनागरी लिपी आणि मराठी भाषा
 १.३ मराठी भाषेच्या व्याकरणाचे स्वरूप, संकल्पना आणि वाटचाल
 १.४ मराठी व्याकरणावरील इतर भाषांच्या व्याकरणाचा प्रभाव
१५ तास १ श्रेयांक

घटक २ मराठीचा वर्णविचार

२.१ वर्णमाला : वर्णांचे प्रकार
 २.२ स्वर आणि व्यंजने

- २.३ जोडाक्षरांचे लेखन
२.४ काही विशेष लेखनपद्धती

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ शब्दविचार आणि शब्दसिद्धी

- ३.१ शब्दांची घडण व संधी
३.२ संधीचे प्रकार (व्यंजनसंधी, विसर्गसंधी, विशेषसंधी)
३.३ शब्दसिद्धी : सिद्ध, साधित, उपसर्ग आणि प्रत्यय
३.४ शब्दसाधिते

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ शब्दांच्या जाती व त्यांची कार्ये

- ४.१ शब्दांच्या जाती
४.२ शब्दविकार
४.३ विभक्तीविचार
४.४ विभक्तीचे अर्थ

१५ तास १ श्रेयांक

दुसरे सत्र

विषयाचे नाव : मराठीचे व्याकरण भाग २ (CBOP 8)

घटक १ प्रयोगविचार व समासविचार

- १.१ प्रयोग : संकल्पनाविचार
१.२ प्रयोगाचे प्रकार
१.३ समास : संकल्पनाविचार
१.४ समासाचे प्रकार

१५ तास १ श्रेयांक

घटक २ वाक्यपृथक्करण व संश्लेषण

- २.१ वाक्यपृथक्करण : संकल्पनाविचार
२.२ वाक्यांचे प्रकार व पृथक्करणविचार
२.३ वाक्यसंश्लेषण : संकल्पनाविचार
२.४ वाक्यरूपांतर : केवल वाक्य, संयुक्त वाक्य, मिश्रवाक्य तयार करणे

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ३ मराठीतील वृत्तविचार व छंदविचार

- ३.१ गद्य व पद्य लेखन आणि वृत्त संकल्पना
३.२ वृत्तांचे प्रकार
३.३ छंद संकल्पना
३.४ छंदांचे प्रकार

१५ तास १ श्रेयांक

घटक ४ अलंकार आणि शब्दशक्ती

- ४.१ अलंकार : संकल्पना व आवश्यकता
- ४.२ अलंकारांचे प्रकार
- ४.३ शब्दशक्ती : अभिधा, लक्षणा आणि व्यंजना
- ४.४ वाक्प्रचार व म्हणी, समानार्थी, विरुद्धार्थी शब्द

१५ तास १ श्रेयांक

संदर्भ ग्रंथ

१. शास्त्रीय मराठी व्याकरण	मो. के. दामले
२. मराठी व्याकरणातील निबंध	कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
३. मराठी व्याकरणाची मूलतत्त्वे	ग. ह. केळकर
४. मराठी व्याकरणाचा पुनर्विचार	अरविंद मंगरूळकर
५. मराठीचे व्याकरण	डॉ.लीला गोविलकर
६. मराठीचे व्याकरण: वाद आणि प्रवाद	कृ.श्री.अर्जुनवाडकर
७. मराठी व्याकरणाची कुळकथा	अ.का.प्रियोळकर
८. मराठी भाषेची घटना	रा.भि.जोशी
९. मराठी प्रमाणभाषेचे स्वरूप	सुहासिनी लददू
१०. मराठी व्याकरण विवेक	मा.ना.आचार्य
११. अभिनव मराठी व्याकरण	डॉ. प्र.न जोशी
१२. अर्वाचीन मराठी	रमेश वा. धोंगडे
१३. देवनागरी लिपी : उद्गम, विकास व संभावना	ल. श्री. वाकणकर
१४. मराठी व्याकरण स्वरूप व चिकित्सा	खंडेराव कुलकर्णी

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०२० पासून

M. A. भाग -२

Choice Based Credit System [CBCS]

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

M. A. मराठी भाग - २ : अभ्यासपत्रिकांची नावे आणि संकेतांक :

सत्र	संकेतांक	Core Courses (CC) (मुख्य अभ्यासपत्रिका)	Credit (श्रेयांक)	संकेतांक	Choice Based Optional Paper (वैकल्पिक अभ्यासपत्रिका)	Credit (श्रेयांक)	Total Credit
3	CC -9	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये : भाग १	4	CBOP - 12	लोकसाहित्याची मूलतत्त्वे आणि मराठी लोकसाहित्य : भाग १	4	16
	CC-10	साहित्य समीक्षा	4		सौंदर्यशास्त्र : भाग १		
	CC - 11	नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग १	4		लेखनविद्या आणि निबंध लेखन : भाग १		
		किंवा			मराठीतील वैचारिक साहित्य		
	नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग १		साहित्य : सर्जन व उपयोजन : भाग १				
4	CC - 13	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये : भाग २	4	CBOP -16	लोकसाहित्याची मूलतत्त्वे आणि मराठी लोकसाहित्य : भाग २	4	16
	CC - 14	साहित्य संशोधन	4		सौंदर्यशास्त्र : भाग २		
	CC- 15	नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग २	4		लेखनविद्या आणि निबंध लेखन : भाग २		
		किंवा			साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास		
	नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग २		साहित्य : सर्जन व उपयोजन : भाग २				
			24			08	32

M. A. मराठी भाग - २ : प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

प्रश्नपत्रिका आराखडा		
वेळ : ३ तास	सत्रांत परीक्षा	गुण : ५०
१	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
२	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
३	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
४	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
५	टिपा लिहा चार पैकी दोन	१०
एकूण		५०
अंतर्गत मूल्यमापन		
१.	लेखी चाचणी / मध्यकालीन चाचणी (एक घ्यावी.)	१५
२.	शोध निबंध	५
३.	ग्रंथालयीन कार्य	५
४.	सादरीकरण	५
५.	लघू प्रश्नमंजुषा	५
६.	गृहपाठ	५
७.	विस्तार कार्य	१०
८.	संशोधन प्रकल्प / खुले पुस्तक परीक्षा	१०
अंतर्गत मूल्यमापनासाठी वरील पर्याय निवडावे. त्यांचे एकूण गुण पन्नास असावे.		५०

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ प्रसारमाध्यमांकरिता लेखन कौशल्ये आत्मसात करणे.
- २ प्रसारमाध्यमांचे समाजातील महत्त्व विशद करणे.
- ३ प्रसारमाध्यमांच्या स्वरूपाचे ज्ञान करून देणे.
- ४ दृक्श्राव्य नवमाध्यमांसाठी लेखन करण्याची क्षमता विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

१. प्रसारमाध्यमे आणि भाषाव्यवहार

- १ प्रसारमाध्यमे : संकल्पना, स्वरूप आणि प्रकार
- २ प्रसारमाध्यमातील आशयनिर्मितीचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि भाषाव्यवहार
- ३ मुद्रित माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये
- ४ श्राव्य आणि दृक्श्राव्य माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये

२. मुद्रितमाध्यमांसाठी लेखन

- १ मुद्रितमाध्यम : लेखनप्रकार (बातमी, अग्रलेख, संपादकीयलेख, स्तंभलेख, लेख, जाहिरात.)
- २ लेख : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये
- ३ स्तंभलेख : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये
- ४ जाहिरात : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये

३. नभोवाणीमाध्यमांसाठी लेखन

- १ नभोवाणीवरील विविध कार्यक्रम, लेखनबंध आणि भाषाव्यवहार
- २ सूत्रसंचालन, उद्घोषणा, निवेदन, बातमीपत्र, विशेष कार्यक्रमांचे वृत्तांकन नभोनाट्य, श्रुतिका, रूपक, मुलाखत, चर्चात्मक कार्यक्रम, जाहिरात इ.
- ३ अवलोकनपरलेखन : निवडणूक, साहित्यसंमेलन, विशिष्ट समस्या, सामाजिक प्रश्न, विविध घडामोडी इ. बाबतचे लेखन
- ४ नभोवाणीसाठी जाहिरात लेखन

४. दूरचित्रवाणीमाध्यमांसाठी लेखन

- १ माहितीपर कार्यक्रमांसाठीचे लेखन
- २ संहितालेखन
- ३ उद्घोषक, निवेदन यासाठीचे लेखन
- ४ दूरचित्रवाणीसाठी जाहिरात लेखन

चौथे सत्र

प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये : भाग २ [CC – 13 (4)]

अभ्यासक्रम :

१ माहितीपटासाठी लेखन

- १ माहितीपट व लघुपट : संकल्पना, निर्मिती आणि हेतू
- २ माहितीपट व लघुपटाचे विषय, प्रकार व स्वरूप
- ३ माहितीपटासाठी संशोधन आणि प्रत्यक्ष संहितालेखन
- ४ माहितीपटाचे परीक्षण व आस्वादपरलेखन

२ चित्रपटासाठीचे लेखन

- १ पटकथा : संकल्पना, स्वरूप
- २ पटकथा : रचना व लेखन कौशल्य
- ३ साहित्य आणि पटकथा : परस्परसंबंध
- ४ संवादलेखन
- ५ चित्रपट परीक्षण व आस्वादपरलेखन

३ लिखित स्वरूपाच्या नवसमाजमाध्यमांसाठीचे लेखन

- १ नवसमाजमाध्यमांचे स्वरूप : प्रकार, लेखनबंध, लेखन व भाषा वैशिष्ट्ये (समाजमाध्यमांचे वेगळेपण, बलस्थाने आणि प्रभाव)
- २ फेसबुक, ब्लॉग आणि वेबसाईटसाठीचे लेखन
- ३ प्रतिक्रियात्मक व समीक्षात्मकलेखन : ट्विटर, व्हाटसअप, टेलीग्राम, वी-चाट
- ४ व्यावसायिक संकेतस्थळासाठी आशयलेखन

४ दृकश्राव्य स्वरूपाच्या नवसमाजमाध्यमांसाठीचे लेखन

- १ दृकश्राव्यनवमाध्यम : परिचय व स्वरूप आणि लेखनबंध (समाजमाध्यमांचे वेगळेपण, बलस्थाने आणि प्रभाव)
- २ युट्यूब व्हिडीओसाठी संहितालेखन
- ३ DIY (DO IT YOUR SELF) व्हिडीओसाठी लेखन
- ४ कार्पोरेट व्हिडीओसाठी लेखन (उदा. कॉलेजमाहितीपट, कंपनीमाहितीपट)
- ५ वेबीनार, स्काईप, फेसबुक, लाइव्ह, वेबसेरीज आदी तंत्र साधनांसाठी लेखन

संदर्भ ग्रंथ :

- १ भारतीय रंगभूमी, आद्य रंगाचार्य, नॅशनल बुक ट्रस्ट
- २ अभिनय शास्त्र, स्टानिस्लावस्की, अनुवाद- व.ह.गोळे, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
- ३ नाटककाराची कला, जी.बी.प्रिस्ले
- ४ खेळ नाटकाचा, राजीव नाईक, मौज प्रकाशन

- ५ मराठी साहित्य आणि चित्रपटकथा (शतकी वाटचाल), डॉ. प्रवीण महाजन, माय बुक्स पब्लिकेशन, नागपूर.
- ६ मराठी नाट्यलेखन तंत्राची वाटचाल, अ.वा.कुलकर्णी, व्हीनस, पुणे.
- ७ संवादशास्त्र, श्रीपाद जोशी, विजय प्रकाशन, नागपूर.
- ८ मराठी बोलपटांची सविस्तर सूची, भा.वि.धारप, चित्रशाखा महामंडळ, मुंबई.
- ९ चित्रपट : संपादन स्वरूपआणि कार्य, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- १० बातमीची कार्यक्षेत्रे संपादक, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त संगीत समीक्षा विद्यापीठ, नाशिक
- ११ दूरदर्शनसाठी लेखन, केशव केळकर
- १२ जाहिरातीचे युग, केशव केळकर
- १३ गीतयात्री, माधव मोहोळकर, मौज प्रकाशन
- १४ संगीतशास्त्राचा अभ्यास, बी.आर. देवधर
- १५ थोर संगीतकारांची परंपरा, बी.आर. देवधर
- १६ शब्दप्रधान गायकी, यशवंत देव
- १७ सर्जनात्मक लेखन, आनंद पाटील
- १८ मराठी लेखन मार्गदर्शिका, यास्मिन शेख
- १९ भयंकर सुंदर मराठी भाषा, द.दि.पुंडे
- २० कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ
- २१ कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके
- २२ पत्रकारितेचा स्वभाव, ल.ना.गोखले
- २३ फीचर रायटिंग, प्रसन्नकुमार अकलूजकर
- २४ भाषांतर मीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण
- २५ पत्रकारिता : स्वरूप आणि चिकित्सा, महावीर जोंधळे
- २६ भारतीय रंगभूमीची परंपरा, डॉ.माया सरदेसाई
- २७ भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र (अभिनय केंद्री), डॉ.सरोज देशपांडे
- २८ वैखरी, डॉ. अशोक केळकर
- २९ मराठीचिचे मंदिरी, श्री.ना. चाफेकर
- ३० व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
- ३१ शब्दसखे, वसंत उत्पात

- ३२ जाहिरात शास्त्र, डॉ.वंदना खेडीकर
- ३३ मराठी चित्रपटाची पटकथा, डॉ.अनिल सपकाळ, प्रतिमा प्रकाशन,पुणे
- ३४ मराठी साहित्य: काही लेखनबंध, डॉ.सुधाकर शेलार, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
- ३५ व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक ,डॉसंदीप सांगळे .
- ३६ व्यासपीठ, डॉ.महादेव वाळुंज

साहित्य समीक्षा [CC – 10 (4)]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ साहित्य, समीक्षाव्यवहाराच्या क्षमता विकसित करणे.
- २ समीक्षेची संकल्पना समजावून घेणे.
- ३ समीक्षाव्यवहारातील मूल्यकल्पनांचा परिचय करून घेणे.
- ४ विविध समीक्षापद्धतींमागील विचारव्यूह, दृष्टी समजावून घेणे.
- ५ मराठी साहित्यसमीक्षकांची व संशोधकांची परंपरा समजावून घेणे.
- ६ समीक्षा करण्याची दृष्टी व क्षमता विकसित करणे.
- ७ संशोधनाची संकल्पना, प्रयोजने आणि विविध संशोधन पद्धती समजावून घेणे.
- ८ वाङ्मयीन संशोधनाच्या विविध अभ्यासक्षेत्रांचा परिचय करून घेणे.
- ९ आंतर्विद्याक्षेत्रीय संशोधनाचे स्वरूप आणि महत्त्व लक्षात घेणे.
- १० संशोधन करण्याची दृष्टी व क्षमता विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

१ समीक्षेची संकल्पना :

- १ समीक्षा संकल्पना : स्वरूप आणि प्रयोजन
- २ समीक्षेची प्रक्रिया : वाचन, आस्वाद, विश्लेषण, अर्थनिर्णयन, मूल्यमापन आणि शब्दांकन
- ३ समीक्षेचे उपयोजन : साहित्यकृतीची समीक्षा, लेखकाची समीक्षा, कालखंडाची समीक्षा,
- ४ साहित्यप्रकाराची समीक्षा, साहित्यप्रवाहांची समीक्षा, विचारव्यूहात्मक समीक्षा.
- ५ वाङ्मयीन मूल्ये व जीवनमूल्ये : परस्परसंबंध आणि समीक्षा

२ समीक्षेच्या दृष्टीकोन :

- १ आस्वादक समीक्षा
- २ समाजशास्त्रीय समीक्षा
- ३ चरित्रात्मक समीक्षा
- ४ ऐतिहासिक समीक्षा

३ आधुनिक समीक्षा सिद्धांत : परिचय :

- १ आधुनिकता व उत्तर - आधुनिकता
- २ रूपवाद

- ३ संरचनावाद
- ४ उत्तरसंरचनावाद
- ५ स्त्रीवाद
- ६ नव - इतिहासवाद, उत्तर - वसाहतवाद

४ मराठी समीक्षेची वाटचाल :

- १ इ. स. १८७४ ते इ. स. १९२०
- २ इ. स. १९२१ ते इ. स. १९४५
- ३ इ. स. १९४६ ते इ. स. १९७५
- ४ इ. स. १९७६ ते इ. स. २०००

संदर्भ ग्रंथ :

- १ समीक्षेची नवी रूपे, गंगाधर पाटील
- २ समीक्षामांसा (सिद्धांतन आणि समीक्षण), गंगाधर पाटील
- ३ समीक्षा - सिद्धांत, मिलिंद मालशे आणि अशोक जोशी
- ४ वाङ्मयीन वाद, म. सा. परिषद, प्रकाशन पुणे
- ५ टीकाविवेक, श्री.के.क्षीरसागर
- ६ साहित्यसमीक्षा : स्वरूप आणि विकास, ना. वा. गोडबोले, गं. ना. जोगळेकर
- ७ नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह, संपादक गो.म.कुलकर्णी
- ८ आदिबंधात्मक समीक्षा, म.सु.पाटील
- ९ मानसशास्त्रीय समीक्षा, डॉ. अ. वा. कुलकर्णी
- १० साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया, आनंद यादव
- ११ मराठी समीक्षेची वाटचाल, गो.म.कुलकर्णी
- १२ साहित्य: स्वरूप आणि समीक्षा, वा.ल.कुलकर्णी
- १३ साहित्य: स्वरूपआणि समीक्षा, दि.के.बेडेकर
- १४ साहित्य: समाज व संस्कृती, दिगंबर पाध्ये
- १५ साहित्यशास्त्र : स्वरूप आणि समस्या, वसंत पाटणकर
- १६ आधुनिक समीक्षा-सिद्धान्त, मिलिंद मालशे
- १७ वाङ्मयीन आकलन, रा.ग.जाधव, वाङ्मय सेवा प्रकाशन, नाशिक रोड
- १८ अहिराणी लोकगीते आणि लोकभाषा, म.सु.पगारे, वाङ्मय सेवा प्रकाशन, नाशिक रोड

- १९ स्त्रीवादी समीक्षा: स्वरूपआणि उपयोजन, डॉ.अश्विनी धोंगडे
- २० जनसाहित्याचा दिशेने, या. वा. वडस्कर
- २१ तौलनिक साहित्याभ्यास : मूलतत्त्वे आणि दिशा, वसंत बापट
- २२ टीकाविवेक, श्री. के. क्षीरसागर
- २३ टीका प्रपंच, कमलाकर दीक्षित, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
- २४ प्रदक्षिणा (खंड १, २), काँटिनेंटल प्रकाशन, पुणे)
- २५ टीका आणि टीकाकार, डॉ. वा.भा.पाठक
- २६ मार्क्सवादी साहित्यविचार, के.रं. शिरवाडकर
- २७ साहित्याचे परीघ, डॉ.निशिकांत ठकार
- २८ साहित्य विचार : संपा. द. न.गोखले, भावे, पाध्ये
- २९ वाङ्मयीन वाद : संकल्पना व स्वरूप, संपा. सीताराम रायकर, आनंद यादव
- ३० समीक्षेतील नव्या संकल्पना, संपा.डॉ.मनोहर जाधव
- ३१ सामाजिक शास्त्रे आणि साहित्य, संपा.डॉ.ह.श्री.साने
- ३२ साहित्य आणि संस्कृती, डॉ. दु. का. संत
- ३३ वाङ्मयीन संज्ञा व संकल्पना कोश, संपा. वसंत डहाके व इतर
- ३४ कवितेची शैली, डॉ. महेंद्र कदम
- ३५ कादंबरी : सार आणि विस्तार, डॉ.महेंद्र कदम
- ३६ स्त्रीवादी विचार आणि समीक्षेचा मागोवा, डॉ.शोभा पाटील,
- ३७ समीक्षेतील अवतरणे, रा.ग. जाधव
- ३८ मराठीतील रूपनिष्ठ समीक्षा, डॉ. सिद्धार्थ आगळे

चौथे सत्र

साहित्य संशोधन [CC -14]

अभ्यासक्रम :

१ संशोधन: संकल्पना व स्वरूप :

- १ संशोधन : संकल्पना, स्वरूप, प्रेरणा, प्रयोजन, प्रकार आणि आवश्यकता
- २ संशोधकांच्या अंगी असणारे आवश्यक गुण
- ३ संशोधन प्रक्रियेतील विविध टप्पे
- ४ संशोधनाची साधने : संदर्भ ग्रंथ, नियतकालिके, वृत्तपत्रे, कोशवाङ्मय, सूचिवाङ्मय, हस्तलिखिते, शिलालेख, ताम्रपट इ.

२ साहित्य संशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे

- १ साहित्यकृतीनिष्ठ संशोधन
- २ साहित्यप्रकारनिष्ठ संशोधन
- ३ लेखकाचा अभ्यास
- ४ कालखंडाचा अभ्यास
- ५ विशिष्ट धर्मसंप्रदायाचा अभ्यास
- ६ भाषिक संशोधन
- ७ लोकसाहित्यविषयक संशोधन
- ८ तौलनिक साहित्याभ्यास
- ९ वाङ्मयेतिहासासंबंधी संशोधन
- १० संहिता संपादन व विश्लेषण

३ आंतर्विद्याशाखीय संशोधन

- १ साहित्य आणि तत्त्वज्ञान
- २ साहित्य आणि समाजशास्त्र
- ३ साहित्य आणि मानसशास्त्र
- ४ साहित्य आणि संस्कृती
- ५ साहित्य आणि सौंदर्यशास्त्र
- ६ साहित्य आणि इतिहास
- ७ साहित्य आणि राज्यशास्त्र

८ साहित्य आणि अर्थशास्त्र

४ संशोधन पद्धती, आराखडा आणि संदर्भसाधने

१ संशोधन विषयाची निवड

२ संशोधन पद्धती : विमर्शक पद्धती, शास्त्रीय पद्धती, क्षेत्रीय, सर्वेक्षणात्मक, निष्कर्षात्मक, तुलनात्मक, अवगामी, उदगामी, ऐतिहासिक, समाजशास्त्रीय, विश्लेषणात्मक आदी पद्धती.

३ संशोधन प्रारूप, आराखडा स्वरूप

४ संदर्भसाधने, इंटरनेटवरील साधने

संदर्भ ग्रंथ :

- १ भाषा व साहित्य संशोधन : खंड १,२,३- १९८९, संपा.वसंत स.जोशी, म.ना.अदवंत, गं.ना.जोगळेकर व इतर संपादक, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
- २ शोध निबंधाची लेखनपद्धती, स.गं.मालशे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन मुंबई.
- ३ मराठी साहित्य संशोधन : स्वरूप आणि दिशा, शं.रा.राणे, का.स.वाणी म.प्र.अ.संस्था धुळे.
- ४ मराठी साहित्य संशोधन : नव्या दिशा, संपादक- अविनाश आवलगावकर,प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ५ साहित्याचा अभ्यास- डॉ.र.बा.मंचरकर सद्भाव ग्रंथ, चं.वि.जोशी व इतर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ६ संशोधनाची क्षितिजे- वि.भि.कोलते, गौरव ग्रंथ, भा.ल.भोळे संपादक, अमेय प्रकाशन, नागपूर.
- ७ प्राचीन मराठी हस्तलिखिते: संशोधन आणि संपादन, श्री.रं.कुलकर्णी,का.स.वाणी व.प्र.अ.संस्था, धुळे.
- ८ मराठी प्रबंध सूची, व.वि. कुलकर्णी, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर.
- ९ मराठी साहित्य संशोधन, म.पां.भावे, श्रीहरी भिडे, पद्माकर शिरवाडकर (संपादक), महाराष्ट्र साहित्य परिषद, ठाणे.
- १० शोधविज्ञान कोश, दु. का.संत, पुणे विद्यार्थिगृह प्रकाशन, पुणे.
- ११ मराठी संशोधनविद्या, डॉ.उषा देशमुख, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- १२ साहित्य शोधणी, डॉ.उषा देशमुख, नीहारा प्रकाशन, पुणे .
- १३ साहित्यसमीक्षा आणि पारिभाषिक संज्ञा, वसंत दावतर, म.रा.सा.सं.मंडळ, मुंबई,
- १४ संशोधन पद्धती : प्रक्रिया आणि अंतरंग, डॉ.दु.का.संत, अनाथ विद्यार्थिगृह प्रकाशन, पुणे
- १५ संशोधन : स्वरूपआणि पद्धती, संपादक: डॉ.सु.रा.चुनेकर, रंगनाथ पठारे, शि.प्र. संस्था, संगमनेर.
- १६ लोकसाहित्य शोध व समीक्षा, रा.चिं.ढेरे.
- १७ संशोधन : सिद्धांत व पद्धती,सदा कऱ्हाडे
- १८ साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ.सुधाकर शेलार,अक्षरवाङ्मय प्रकाशन,पुणे.

- १९ लोकसाहित्य मीमांसा, भाग १, २, डॉ.विश्वनाथ शिंदे
- २० लोकसाहित्य स्वरूपव विवेचन, कालभूत
- २१ वाङ्मयीन विद्वता, डॉ.दु.का.संत.
- २२ लोकसाहित्याचे स्वरूप, डॉ. तारा भवाळकर
- २३ लोकगीतांचे माझे स्मरण, डॉ.य.ग. शिंदे
- २४ लोकमानसातील पारंपरिक कोळीगीते, शेट्टे, जगदीश संसारे, रामचंद्र वरड
- २५ लोकसाहित्य दर्शन, (संपा.)डॉ.रमेश देवरे
- २६ लोकसाहित्याच्या अभ्यास दिशा, डॉ. तारा भवाळकर
- २७ लोकसाहित्यातील कुटुंब चित्रण, डॉ.लता महाजन
- २८ लोकसाहित्यातील स्त्रीजीवन, डॉ.भारती रेवडकर
- २९ साहित्यसंशोधन : वाटा आणि वळणे - डॉ.सुधाकर शेलार.
- ३० संशोधनप्रदीप, डॉ.वेदश्री थिगळे
- ३१ ज्ञानेश्वरी अध्याय ९, डॉ. विद्यासागर पाटंगणकर, डॉ. अशोक देशमाने
- ३२ साहित्य : संशोधन व समीक्षा, राजेंद्र सलालकर

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 11]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे:

- १ मध्ययुगीन कालखंडातील साहित्यप्रकार, संकल्पना व स्वरूप लक्षात घेणे.
- २ साहित्यकृतींची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ३ साहित्यकृतींतील वाङ्मयीनमूल्ये आणि जीवनमूल्ये जाणून घेणे.
- ४ कालखंड आणि साहित्यकृतीच्या निर्मितीचा अनुबंध शोधणे.

अभ्यासक्रम :

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृती

- १ संत ज्ञानदेवांचे हरिपाठाचे अभंग
- २ स्मृतिस्थळ
- ३ दमयंती स्वयंवर, रघुनाथ पंडित

चौथे सत्र

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 15]

अभ्यासक्रम :

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृती

- १ संत तुकारामांचे निवडक अभंग
२ श्लोक केकावली, मोरोपंत
३ आज्ञापत्र, रामचंद्रपंत अमात्य

संत तुकारामांचे निवडक अभंग यामध्ये खालील अभंगांचा समावेश करण्यात आला आहे.					
अ.न.	अभंग अंक	अभंग	अ.न.	अभंग अंक	अभंग
१	२	सुंदर तें ध्यान उभें विटेवरी ।	१६	२००६	माझिये जातीचें मज भेटो कोणी ।
२	४६	विष्णुमय जग वैष्णवांचा धर्म ।	१७	२११४	भाग्यवंत म्हणों तयां ।
३	८७	कानडीनें केला मन्हाटा भ्रतार ।	१८	२३०६	हें चि दान देगा देवा ।
४	८८	सुख पाहता जवापाडें ।	१९	२३८०	मुंगीचिया घरा कोण जाय मूळ ।
५	२६६	कन्या सासुरासि जाये ।	२०	२४८१	वृक्षवल्ली आम्हां सोयरीं वनचरें ।
६	२८९	न लगे चंदना सांगावा परिमळ ।	२१	२६६९	आपुलें मरण पाहिलें म्यां डोळां ।
७	३२०	बरे देवा कुणबी केलों ।	२२	२८२१	भेटीलागीं जीवा लागलीसे आस ।
८	३४७	जें कां रंजलें गांजलें ।	२३	२८६४	जोडोनियां धन उत्तम वेव्हारें ।
९	९२३	कोणाच्या आधारे करूं मी विचार ।	२४	२८९२	मुंगी होउनि साकर खावी ।
१०	९८७	मऊ मेणाहून आम्ही विष्णुदास ।	२५	२९५०	आपुलिया बळें नाहीं मी बोलत ।
११	९९३	अणुरणीयां थोकडा ।	२६	३२५०	फोडिलें भांडारें ।
१२	१३२०	नामदेवें केलें स्वप्नामाजी जागें ।	२७	३२५१	आनंदाचे डोहीं आनंदतरंग ।
१३	१३३५	बरें जालें देवा निघालें दिवाळे ।	२८	३३९६	आम्हां घरीं धन शब्दचीं च रत्नें ।
१४	१५९२	आपुल्या माहेरा जाईन मी आतां ।	२९	४३३२	काय बा करिशी सोवळें ओवळें ।
१५	२०००	जेथें जातों तेथें तूं माझा सांगाती ।	३०	४४७१	आम्ही जातों आपुल्या गावां ।

संदर्भ ग्रंथ :

- १ श्रीज्ञानेश्वरदर्शन, संपा. न.ब.देशमुख
२ स्मृतिस्थळ, संपा.डॉ. रमेश आवलगावकर, चंद्रकला प्रकाशन,पुणे
३ स्मृतिस्थळ, संपा.डॉ. यू. म.पठाण, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
४ दमयंती स्वयंवर, संपा.डॉ.सतीश बडवे,चिन्मय प्रकाशन,औरंगाबाद
५ दमयंती स्वयंवर, संपा. शकुंतला पुंडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
६ मोरोपंतांची श्लोककेकावली - संपा.सतीश बडवे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, अहमदनगर.
७ आज्ञापत्र,संपादक, विलास खोले, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
८ महाराष्ट्र सारस्वत, वि.ल.भावे, शं.गो.तुळपुळे

- ९ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १, २, ३ महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
- १० प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, अ.ना.देशपांडे
- ११ प्राचीन मराठी गद्य : प्रेरणा आणि परंपरा, श्री.रं.कुलकर्णी
- १२ राजवाडेलेखसंग्रह, संपा. तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी
- १३ मराठी गद्याचे पूर्वरंग, संपादक भीमराव कुलकर्णी
- १४ मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास अर्वाचीन कालखंड, डॉ. प्र.न. जोशी
- १५ महाराष्ट्र जीवन खंड १ व २, गं. बा. सरदार
- १६ महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास, शं. दा. पेंडसे
- १७ वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना. द. दि. पुंडे
- १८ महानुभाव संशोधन खंड-१. वि.भि.कोलते
- १९ महानुभावीय पंथ आणि त्याचे वाङ्मय, शं.गो.तुळपुळे
- २० यादवकालीन मराठी भाषा, शं.गो.तुळपुळे
- २१ संत वाङ्मयाची सामाजिक पार्श्वभूमी, गं. बा. सरदार
- २२ महानुभाव संत, वसंत स.जोशी
- २३ चक्रधर चरित्र, वि.भि.कोलते
- २४ मराठी भाषेचा व वाङ्मयाचा इतिहास, बा.अ.भिडे
- २५ प्राचीन मराठी कविता खंड -१ ते ६, संपा. ज. शा.देशपांडे, कृष्णदास महानुभाव
- २६ महाराष्ट्रीयानांचे काव्यपरीक्षण, श्री.व्यं.केतकर
- २७ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड पहिला, ल.रा.पांगारकर
- २८ मराठी वाङ्मयाभिरूचीचे विहंगावलोकन, रा.श्री.जोग
- २९ महाराष्ट्रातील पाच संप्रदाय, पं.रा.मोकाशी
- ३० पाच संतकवी, शं.गो.तुळपुळे
- ३१ वारकरी पंथ : उदय व विकास, भा.पं. बहिरट
- ३२ ज्ञानदेव आणि नामदेव, शं.दा. पेंडसे
- ३३ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, स.गं.मालशे
- ३४ मराठी लावणी वाङ्मय, गंगाधर मोरजे
- ३५ पंडिती काव्य, के.ना.वाटवे, कुसुम कुलकर्णी
- ३६ पंडित कवी, के.ना.वाटवे
- ३७ मराठी आख्यान कविता: एक अभ्यास, गं.बा.ग्रामोपाध्ये
- ३८ प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, ह.श्री.शेणोलीकर
- ३९ मन्हाटी लावणी, म.वा.धोंड
- ४० मराठी शाहिरीची परंपरा, म.वा.धोंड
- ४१ मराठी शाहिरी वाङ्मय, म.न.सहस्रबुद्धे

- ४२ तंत्रकवी तथा शाहीर, य.न.केळकर
- ४३ ऐतिहासिक पोवाडे खंड -१ ते ३, य.न.केळकर
- ४४ बखर वाङ्मय, र.वि. हेरवाडकर
- ४५ महानुभाव साहित्य : शोधसंचार, डॉ. अविनाश आवलगावकर
- ४६ संतसाहित्य आकलन आणि अध्यापन, वसंत आबाजी डहाके आणि इतर, महाराष्ट्र राज्य माध्य. व उच्च माध्य. शिक्षण मंडळ, पुणे.
- ४७ तुका म्हणे, दिलीप चित्रे
- ४८ तुकाराम, भालचंद्र नेमाडे
- ४९ त्रयोदशी, सदानंद मोरे
- ५० चार भावंडे, सदानंद मोरे
- ५१ तुकारामदर्शन, सदानंद मोरे
- ५२ नाचू कीर्तनाच्या रंगी, यशवंत पाठक
- ५३ तुका म्हणे भाग १, भाग २, डॉ. दिलीप धोंडगे
- ५४ भगवद् – गीता, साहेबराव बन्सी आवारे
- ५५ मध्ययुगीन साहित्याविषयी, डॉ.सतीश बडवे, मीरा बुक्स पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
- ५६ संत साहित्य समीक्षेचे बीजप्रवाह, डॉ.सतीश बडवे, गुरुकुल प्रतिष्ठान,पुणे.
- ५७ साहित्याची सामाजिकता, डॉ.सतीश बडवे,शब्दालय प्रकाशन,श्रीरामपूर,अहमदनगर.
- ५८ मराठी संत कवयित्रींचा इतिहास, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
- ५९ वारकरी संप्रदाय : साहित्य व तत्त्वज्ञान, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
- ६० मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
- ६१ संतसाहित्यातील सामाजिकता, डॉ. तानाजी पाटील
- ६२ महानुभाव आणि वारकरी साहित्य, सुग्राम पुल्ले
- ६३ महानुभाव आणि वारकरी साहित्याचे अंतरंग, सुग्राम पुल्ले
- ६४ ज्ञानदेवांचा लोकतत्त्वीय अभ्यास, डॉ. प्रमोद पडवळ, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- ६५ संतसाहित्य मीमांसा, संपादक डॉ. ताहेर पठाण, डॉ. न.ब.कदम
- ६६ दीप चैतन्याचा, डॉ. अशोक लिंगेकर
- ६७ वारी एक आनंद सोहळा, दीपक बिचे
- ६८ पसायदान, दीपक बिचे
- ६९ संत साहित्य : स्वरूप आणि शोध, डॉ. बाबुराव उपाध्ये
- ७० संतांचे भक्ती आंदोलन, डॉ. संदीप तापकीर
- ७१ संत तुकाराम गाथेतील लोकमानस, डॉ.दत्तात्रेय फलके, सुप्रभा प्रकाशन, नाशिक.प्रथमावृत्ती २०१५.
- ७२ <https://www.youtube.com/watch?v= PhGAp2QnwM>

नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 11]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ अर्वाचीन कालखंडातील साहित्यप्रकार, संकल्पना व स्वरूप लक्षात घेणे.
- २ साहित्यकृतींची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ३ साहित्यकृतींतील वाङ्मयीनमूल्ये आणि जीवनमूल्ये जाणून घेणे.
- ४ अर्वाचीन साहित्यप्रकारांची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ५ कालखंड आणि साहित्यकृतीच्या निर्मितीचा अनुबंध शोधणे.

अभ्यासक्रम :

- १ स्त्रीपुरुष तुलना – ताराबाई शिंदे
- २ शेटजी प्रताप – मुकुंदराव पाटील
- ३ शोभा यात्रा – शफाअत खान

चौथे सत्र

नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 15]

अभ्यासक्रम :

- १ अमेरिका - अनिल अवचट
- २ दिवे गेलेले दिवस – रंगनाथ पठारे
- ३ वाट तुडवताना - उत्तम कांबळे

संदर्भ ग्रंथ :

- १ ताराबाई शिंदे-लिखित स्त्री पुरुष तुलना, संपा.विलास खोले
- २ स्त्री-पुरुष तुलना- संपा. नागनाथ कोत्तापले
- ३ शेटजी प्रताप, संपा. प्रा. जी.ए. उगले, दीनमित्रकार मुकुंदराव पाटील स्मारक समिती, तरवडी, ता. नेवासे जि. अ. नगर, द्वितीय आवृत्ती, २००३.
- ४ सत्यशोधक मुकुंदराव पाटील, एरंडे अशोक, स्फूर्ती प्रकाशन, अ. नगर, प्रथमावृत्ती, १९९६.
- ५ अर्वाचीन मराठीतील खंडकाव्ये (१८५०-१९५०), तोडमल ह. कि., काँटिनेंटल, पुणे, आ. पहिली, १९६३.
- ६ सत्यशोधक साहित्याचा इतिहास(खंड पहिला), श्रीराम गुंदेकर, मुक्तरंग प्रकाशन, लातूर, प्रथमावृत्ती, १ मे २०१०.

- ७ सत्यशोधक चळवळ : वाटचाल आणि चिकित्सा, संभाजी खराट, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ८ सत्यशोधकीय नियतकालिके, डॉ. अरुण शिंदे, कृष्णा संशोधन व विकास अकादमी, मंगळवेढा, सोलापूर, द्वितीय आवृत्ती, २८ नोव्हेंबर २०१९.
- ९ माझ्या लिखाणाची गोष्ट, अनिल अवचट, समकालीन प्रकाशन
- १० समकालीन कादंबरीकार : भालचंद्र नेमाडे आणि रंगनाथ पठारे, राम वाघमारे, शब्दालय प्रकाशन
- ११ प्रत्यय आणि व्यत्यय एक संवाद, दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे आणि रंगनाथ पठारे, शब्दालय प्रकाशन
- १२ रंगनाथ पठारे यांच्या साहित्यातील स्त्री-दर्शन, राजेंद्र सलालकर, शब्दालय प्रकाशन
- १३ तिरकसपणातील सरळता, संपा. राजन गवस, शब्दालय प्रकाशन आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ व २, डॉ. अ. ना. देशपांडे
- १४ साहित्य : आशय आणि आविष्कार, सतीश कामत
- १५ डॉ. रंगनाथ पठारे साहित्य विशेषांक, सक्षम समीक्षा, संपा. डॉ. शैलेश त्रिभुवन, ऑक्टो- नोव्हें- डिसेंबर २०१९.
- १६ निवडक उत्तम कांबळे - संपा. प्रल्हाद लुलेकर, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
- १७ साहित्यिक उत्तम कांबळे, डॉ. सिंधू जयवंत आवळे, निर्मिती संवाद प्रकाशन, कोल्हापूर.
- १८ उत्तम कांबळे यांची आत्मकथने, संपा. डॉ. शैलेश त्रिभुवन, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे.
- १९ उत्तम कांबळे यांच्या गाजलेल्या प्रस्तावना, संपा. मिलिंद कसबे, सुगावा प्रकाशन, पुणे
- २० उत्तम कांबळे अव्यक्त माणसांच्या कथा, संपा. राजन गवस, मनोविकास प्रकाशन, पुणे.
- २१ वाट तुडवतानाच्या शोधात, संपा. आशुतोष पाटील, शब्दालय प्रकाशन,
- २२ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ४, ५, ६, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
- २३ प्रदक्षिणा खंड १ व २ (सा.वा.नाशिक), कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन, पुणे
- २४ मराठी वाङ्मयाचा विवेक इतिहास अर्वाचीन कालखंड, डॉ. प्र.न. जोशी
- २५ अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका, गं. बा. सरदार
- २६ मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार, द. वा. पोतदार
- २७ महाराष्ट्र जीवन खंड १ व २, गं. बा. सरदार
- २८ साहित्य समाज आणि संस्कृती, दिगंबर पाध्ये
- २९ मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, गो. म. कुलकर्णी
- ३० अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, सदा कऱ्हाडे
- ३१ एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्र, य. दि. फडके
- ३२ विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र, य. दि. फडके

- ३३ मराठी साहित्य प्रेरणा आणि स्वरूप, गो. मा. पवार व म. द. हातकणंगलेकर
- ३४ मराठी वाङ्मयाची सद्यस्थिती, संपादक डॉ.विद्यागौरी टिळक, डॉ. द. दि. पुंडे
- ३५ मराठी कथा रूप आणि परिसर, म. द. हातकणंगलेकर
- ३६ मराठी कथा उदगम आणि विकास, इंदुमती शेवडे
- ३७ धार आणि काठ, नरहर कुरुंदकर
- ३८ टीकास्वयंवर, भालचंद्र नेमाडे
- ३९ खडक आणि पाणी, गंगाधर गाडगीळ
- ४० आधुनिक मराठी कविता, रा. श्री. जोग
- ४१ कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ
- ४२ मराठी कविता, वा.ल. कुलकर्णी
- ४३ कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके
- ४४ मराठी नाटक आणि रंगभूमी, वि. भा. देशपांडे
- ४५ नाटक वाङ्मयप्रकार, दत्ता भगत, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- ४६ नाटक : आशय आणि आकलन, अनिल सपकाळ
- ४७ मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री खंड १, २ व ३, मकरंद साठे
- ४८ रंगविमर्श, नरहर कुरुंदकर
- ४९ शोकनाट्याचे साहित्यरूप, सदा कन्हाडे
- ५० मराठी नाट्यकला आणि नाट्यवाङ्मय, श्री.ना.बनहट्टी
- ५१ नाटक एक चिंतन, वसंत कानेटकर
- ५२ दलित रंगभूमी, भालचंद्र फडके
- ५३ आधुनिक मराठी काव्य : उद्गम, विकास आणि भवितव्य, दि. के. बेडेकर
- ५४ मराठी कविता एक दृष्टिक्षेप, नागनाथ कोत्तापल्ले
- ५५ मराठी कविता १९४५ ते १९६०, रा. श्री. जोग
- ५६ कामगार कवितेतील सामाजिक जाणिवा, दिलीप पी. पवार
- ५७ कवितेचा अंतःस्वर, देवानंद सोनटक्के
- ५८ मराठी कादंबरीचा इतिहास, चंद्रकांत बांदिवडेकर
- ५९ मराठी कादंबरी पहिले शतक, कुसुमावती देशपांडे
- ६० कादंबरी आणि मराठी कादंबरी, उषा हस्तक

- ६१ मराठी कादंबरी प्रेरणा व स्वरूप, कुसुमावती देशपांडे
- ६२ मराठी प्रादेशिक कादंबरी, मदन कुलकर्णी
- ६३ कादंबरी : स्वरूप व समीक्षा, द. भि. कुलकर्णी
- ६४ निवडक मराठी समीक्षा, संपादक गो. मा. पवार
- ६५ कादंबरी : एक साहित्यप्रकार, हरिश्चंद्र थोरात
- ६६ मराठी कादंबरी : त्रेसष्ट ते तेरा, हरिश्चंद्र थोरात
- ६७ साहित्यकृतीचा अभ्यास, हरिश्चंद्र थोरात
- ६८ आत्मचरित्र मीमांसा, आनंद यादवचरित्र - आत्मचरित्र, अ. म. जोशी
- ६९ चरित्र - आत्मचरित्र, सदा कऱ्हाडे
- ७० दलितांची आत्मकथने : संकल्पना व स्वरूप, डॉ. वासुदेव मुलाटे
- ७१ दलित आत्मचरित्रे : साहित्य आणि समाज - डॉ. रमेश धोंडगे
- ७२ मराठी प्रवासवर्णनाची वाटचाल, नीला पांढरे
- ७३ मराठीतील आत्मचरित्रपर लेखन, उषा हस्तक
- ७४ मराठी वाङ्मय कोश, खंड ४, संपादक, विजया राजाध्यक्ष
- ७५ आत्मचरित्र, मराठी विश्वकोश, खंड २
- ७६ विसाव्या शतकातील मराठी आत्मचरित्र, उषा हस्तक
- ७७ मराठीतील चरित्रात्मक कादंबरी, शिरीष लांडगे
- ७८ मराठी कादंबरी आशय आणि आविष्कार, दत्ता घोलप
- ७९ महाराष्ट्रातील विस्थापित आणि मराठी कादंबरी, संजय नगरकर
- ८० एकोणिसावे शतक : सुधारणावाद व मराठी साहित्य, सुधाकर शेलार, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
- ८१ मराठी साहित्य : काही लेखनबंध, डॉ. सुधाकर शेलार, स्वरूपप्रकाशन, औरंगाबाद
- ८२ मराठी कादंबरी : परंपरा आणि चिकित्सा, राजेंद्र सलालकर
- ८३ कामगार कवितेतील सामाजिक जाणिवा, डॉ. दिलीप पवार, सुगावा प्रकाशन, पुणे
- ८४ मराठी ग्रामीण लेखिकांची कथा, जया कदम, शब्दवैभव प्रकाशन, पुणे.
- ८५ ग्रामीण लेखिकांचे साहित्य: स्वरूप, विकास आणि दिशा, संपादक- डॉ. जया कदम, डॉ. प्रवीण ताटे देशमुख, प्रा. राणी शेंडकर, शब्दवैभव प्रकाशन, पुणे.
- ८६ साहित्यातील स्त्रीवाद, संपादक महादेव वाळुंज, प्रज्ञा लामतुरे
- ८७ ग्रामीण बोलीभाषेचे वैभव, प्रज्ञा लामतुरे

- ८८ आधुनिक मराठी कविता : वेदना आणि विद्रोह, महादेव कांबळे
- ८९ मराठी साहित्याचे समकालीन संदर्भ, विनायक येवले
- ९० स्त्रीभान : स्त्रियांच्या साहित्याची समीक्षा, संपादक कविता घोंगडे
- ९१ कादंबरीनिर्मिती विशेषांक, संपादक बाळासाहेब घोंगडे
- ९२ तीन नाटके, नागनाथ बळते

लोकसाहित्याची मूलतत्त्वे आणि मराठी लोकसाहित्य [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ लोकसाहित्याच्या मूलतत्त्वांची ओळख करून देणे.
- २ मराठीतील लोकसाहित्याच्या संकलन, संशोधन व मूल्यनास चालना देणे.
- ३ लोकसाहित्याचे स्वरूप, व्यापकता व सर्वसमावेशकता लक्षात आणून देणे.
- ४ लोकसाहित्यातील विविध प्रकार, स्वरूप व विशेष समजावून घेणे.
- ५ लोकसाहित्यातील सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक जाणिवा स्पष्ट करणे.
- ६ लोकसाहित्याच्या अभ्यासक्षेत्राची व्याप्ती समजावून घेणे.
- ७ लोकसाहित्याचे कलात्मक सौंदर्य व कलाविष्काराचे स्वरूप जाणून घेणे.
- ८ लोकसाहित्याच्या अभ्यासकांचे लोकसाहित्यातील योगदान अभ्यासणे.

अभ्यासक्रम :

१ लोकसाहित्य :स्वरूप व व्याप्ती

- १ लोकसाहित्याच्या भारतीय व पाश्चात्य अभ्यासकांच्या व्याख्या.
- २ लोक'व 'साहित्य'या पदाचे स्पष्टीकरण
- ३ लोकसाहित्याची प्रयोजने
- ४ लोकसाहित्याच्याउत्पत्तीविषयक विविध उपपत्ती
- ५ लोकसाहित्याचे सामाजिक, राष्ट्रीय व सांस्कृतिक जीवनाशी असलेले अनुबंध
- ६ लोकसाहित्याचे इतिहास, पुरातत्त्व, मानवंशशास्त्र, भाषाशास्त्र, मानसशास्त्र, धर्मशास्त्र, दैवतकथाशास्त्र इ. शास्त्रांशी असलेले अनुबंध.

२ लोकसाहित्याचा अभ्यास

- १ लोकसाहित्याचे जागतिक अभ्यासक्षेत्र
- २ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाच्या विविध संप्रदाय व त्यांचे वेगळेपण

३ लोकसाहित्य व लोकजीवन

- १ लोकसाहित्य आणि लोकजीवनप्रवाह अनुबंध
- २ लोकसाहित्याचानिसर्ग, तत्त्वज्ञान, मानवी जीवन, शास्त्रे, समाज, संस्कृती, धर्म, व्यवहार इ.
- ३ क्षेत्रांशी असलेल्या अनुबंधाचेस्वरूप

- ४ लोकसाहित्यातील परिवर्तन, पर्याय आणि चिरंतनत्व
- ४ लोकसाहित्य व ग्रांथिक साहित्य संबंध
- १ लोकसाहित्य आणि महाकाव्य यांचा अनुबंध
  - २ लोकसाहित्य व संतकवीची कविता (अभंग, ओवी, पदे गौळणी, आरत्या भारूडे इ.)
  - ३ लोकसाहित्य व अर्वाचीन साहित्य यांचा अनुबंध
  - ४ लोकसाहित्यातील लोकतत्त्व, आदिबंध आणि लोकबंध
  - ५ लोकसाहित्यातील लोकसमजुती, रूढी-परंपरा, विधी-विधाने, मंत्र-तंत्र, लोकभ्रम, लोककला, सामाजिक व भाषिक संकेत,वाक्प्रचार, म्हणी, कोडी, उखाणे इ.
  - ६ लोकसाहित्याचे प्रादेशिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक विशेष

चौथे सत्र

लोकसाहित्याची मूलतत्वे आणि मराठी लोकसाहित्य [CBOP -16]

अभ्यासक्रम :

१ मराठीतील लोकसाहित्याचे स्वरूप

- १ मराठीतील लोकसाहित्याचा आशय, भाषा, रचना, प्रदेश यांचे विशेष
- २ मराठी लोकगीते: प्रेरणा व स्वरूप व विशेष : अ) १. स्त्रीगीते २. पुरुषगीते ३. सणोत्सवाची गाणी, ४. विधिगीते (जत्रा-यात्रा-प्रसंगी) ५. भलरीगीते ६. श्रमगीते ७. संस्कारगीते (लग्न, पाचवी, बारसे इ.) ८. बडबडगीते ९. साखळीगीते आ) कथा गीते,लोकगीते व लौकिकगीते यांतील भेद इ) लोकगीते व आधुनिक गेय कविता (भावगीते, पदे व इतर कविता, नाट्यगीते, सिनेगीते)

२ मराठी लोककथा: प्रेरणा,स्वरूप व विशेष

- १ लोककथांचे प्रकार : १) दैवतकथा, उत्पत्तीकथा, व्रतकथा इ. २) अद्भुत कथा, परिकथा ३) दंत कथा-स्थानिक व भटकी दंतकथा ४) प्राणीकथा, बोधकथा ५) हस्तकथा ६) मालाकथा ७) लोककथा, कल्पनाबंध विचार,

३ मराठी लोकसाहित्याचे विविध कलाविष्कार आणि कलात्मक सौंदर्य

१. मराठी लोकनाट्य व लोककला: घटक स्वरूप, परंपरा व विशेष अ) रंजननाट्य - तमाशा आ) धार्मिक उपासना नाट्ये, कीर्तन, लळीत, गोंधळ व जागरण २.महाराष्ट्र लोकसंस्कृती उपासकाचे आविष्कार-वासुदेव, पिंगळा, चित्रकथी, भुत्ये, गोंधळी,वाघे,मरीआई, नंदीबैलवाले, माकडवाले, दरवेशी, कोल्हाटी, मांग गारूडी इ.
- २ मराठी लोकसाहित्याचे कलात्मक सौंदर्य : १ मराठी लोकसाहित्याचे कलात्मक सौंदर्य : स्वरूप व विशेष २ लोककला सादरीकरण: अभिजात, आधुनिक कला व साहित्याशी अनुबंध ३ साहित्यसमीक्षेचा लोकसाहित्य शास्त्रीय (लोकतत्त्वीय किंवा लोकबंधात्मक) दृष्टिकोन ४ लोकसाहित्याचे सादरीकरण, जाणवा आणि आस्वाद्यता

४ मराठी लोकसाहित्य अभ्यासकांची परंपरा आणि विविध संस्था

- १ मराठी लोकसाहित्याच्या अभ्यासकांचा परिचय
- २ साने गुरुजी, सरोजिनी बाबर, दुर्गा भागवत, रा.चिं. ढेरे, प्रभाकर मांडे, गं.ना.मोरजे आदी.
- ३ लोकसाहित्याच्या अभ्यासात साहाय्य करणाऱ्या संस्थांचा परिचय : अ) महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्य समिती, पुणे आ) लोकसाहित्य संशोधन मंडळ, औरंगाबाद

संदर्भ ग्रंथ :

- १ Standard Dictionary of Foklore Mythology & Legend, Ed.Maria ' Leanch, UISIR
- २ The Science of Foklore Alexander & Karappe

- ३ Introducing Folklore Kenneth & Mary Clarke
- ४ लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह, डॉ. प्रभाकर मांडे
- ५ लोकसाहित्याचे स्वरूप- डॉ. प्रभाकर मांडे
- ६ लोकसाहित्याचे लेणे- डॉ. मालती देशपांडे
- ७ अपौरुषेय वाङ्मय- डॉ.कमलाबाई देशपांडे
- ८ साहित्याचे मूळ धन- द.बा.कालेकर व वा.कृ.चोरघडे
- ९ लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत
- १० धर्म आणि लकिसाहित्य - दुर्गा भागवत
- ११ मराठीतील स्त्रीधन-डॉ.सरोजिनी बाबर
- १२ मराठी लोकगीते- डॉ.सरोजिनी बाबर
- १३ मराठी लोककथा- डॉ. सरोजिनी बाबर
- १४ महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्यमाला पुष्प ११- संपादन - डॉ. सरोजिनी बाबर
- १५ मराठी तमाशा- नामदेव व्हटकर
- १६ मराठी लोकसंस्कृतीचे उपासक- डॉ. रा.चिं.ढेरे
- १७ लोकसाहित्याचे स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र- डॉ. गं. ना. मोरजे
- १८ लोकसाहित्य कलाविचार- डॉ.गं. ना. मोरजे
- १९ लोकसाहित्य विचार- डॉ.अनिल सहस्रबुद्धे
- २० नाचू कीर्तनाचे रंगी- डॉ. यशवंत पाठक
- २१ भारतीय मिथ्यांचा मागोवा- विश्वनाथ खैरे
- २२ लोकबंध- डॉ.अनिल सहस्रबुद्धे
- २३ आदिवासी कलाविश्व- गोविंद गारे
- २४ लोकनाट्याची परंपरा- वि.कृ. जोशी
- २५ लोकसंचित- डॉ.तारा भवाळकर
- २६ लोकसाहित्य : उद्गम व विकास -डॉ. शरद व्यवहारे
- २७ लोकसाहित्य : शोध व समीक्षा- डॉ.रा. चिं. ढेरे
- २८ संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य- डॉ.रा. चिं.ढेरे
- २९ लोकधाटी- द.ग.गोडसे
- ३० मराठी लोककथा : स्वरूपमीमांसा- सौ. वैदेही कोळेकर

- ३१ लोकसाहित्य संशोधनपद्धती- डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ३२ लोकसाहित्याची मीमांसा भाग-१ व २- डॉ. विश्वनाथ शिंदे
- ३३ लोकसाहित्य : रंग आणि रेखा- डॉ. शरद व्यवहारे
- ३४ मराठी स्त्रीगीते- डॉ. शरद व्यवहारे
- ३५ भिल्लांची गाणी- डॉ. सुदाम जाधव
- ३६ लोककथा आणि मीमांसा- डॉ. कुलकर्णी
- ३७ लोकसाहित्य आणि इतिहास- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ३८ लोकसाहित्याचा क्षेत्रीय अभ्यास- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ३९ लोकनाट्य : उद्गम आणि विकास- डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत
- ४० रंगबाजी- रुस्तुम अचलखांब
- ४१ लोकवाङ्मय स्वरूप- डॉ. शरद व्यवहारे
- ४२ महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्य समितीची सर्व प्रकाशने
- ४३ कूटकथेची कूळकथा- डॉ. गं. ना. मोरजे
- ४४ प्राणी लोककथा- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ४५ जिप्सी लोककथा- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ४६ लोकवाङ्मयशास्त्र- पद्मगंधा प्रकाशन
- ४७ लोकसाहित्य आणि लोकसंस्कृती- डॉ. विद्या व्यवहारे
- ४८ लोकगीताची सामाजिक पार्श्वभूमी- डॉ. विद्या व्यवहारे
- ४९ लोकरंजनाची पारंपरिक माध्यमे- डॉ. शरद व्यवहारे
- ५० मराठी लोककथागीत- डॉ. दिनकरराव कुलकर्णी
- ५१ लोकसाहित्याचे स्वरूप- डॉ. तारा भवाळकर
- ५२ स्त्रीधन- डॉ. उषा रावसाहेब शिंदे
- ५३ लोकसाहित्य दर्शन- (संपा.) डॉ. रमेश देवरे
- ५४ लोकसाहित्याच्या अभ्यासदिशा- डॉ. तारा भवाळकर
- ५५ लोकबंधात्मक चिकित्सा- डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ५६ लोककला - डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ५७ लोकसंस्कृती आणि लोकसाहित्य - डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ५८ तमाशा एक रांगडी कला, संदेश भंडारी

- ५९ शाहिरीचे लोकरंग, अंबादास तावरे
६० तमाशा लोकरंगभूमी, रुस्तुम अचलखांब
६१ मराठी लोककथा, सरोजिनी बाबर
६२ रंगबाजी, रुस्तुम अचलखांब
६३ म्हणी : अनुभवाच्या खाणी - डॉ. बाळासाहेब गुंजाळ
६४ ज्ञानेश्वरांचा लोकतत्त्वीय अभ्यास -डॉ.प्रमोद पडवळ
६५ शाहिरांचे शाहीर : भाऊ फक्कड – प्रा.पांडुरंग ऐवळे
६६ तमाशा : कला आणि जीवन - डॉ.सुनील चंदनशिवे
६७ लोकसाहित्यातील स्त्रीजीवन -डॉ.भारती रेवडकर
६८ भलरी - डॉ. सुभाष शेकडे
६९ आतमधे कीर्तन - डॉ. सुभाष शेकडे
७० दळण दळिते दळिते - डॉ.सुभाष शेकडे
७१ सुखदुःखाचे सगे सोयरे- डॉ.सुभाष शेकडे
७२ विरंगुळ्याची गाणी- डॉ.सुभाष शेकडे
७३ सातारी बोलीचा सांस्कृतिक आविष्कार, डॉ. जया कदम

किंवा

सौंदर्यशास्त्र [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ सौंदर्यशास्त्राचा परिचय करून घेणे.
- २ सौंदर्यशास्त्र आणि विज्ञान, मनोविज्ञान, तत्त्वज्ञान इतर शास्त्रे यातील परस्पर संबंध समजावून घेणे.
- ३ सौंदर्यविषयक प्रमुख सिद्धांतांचा परिचय करून घेणे.
- ४ सौंदर्यानुभव ही संकल्पना आणि त्यामागील घटक समजावून घेणे.
- ५ सौंदर्यवाचक विधानांचे स्वरूप आणि त्यामागील दृष्टीकोण समजावून घेणे.
- ६ कलाकृतीचे रूप ही संकल्पना समजावून घेणे.
- ७ साहित्यविचार, समीक्षाविचार आणि सौंदर्यशास्त्र यातील अनुबंध स्पष्ट करणे.
- ८ सौंदर्यतत्त्वांची आकलनक्षमता विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

१ सौंदर्यशास्त्राचे स्वरूप

- १ सौंदर्यशास्त्र व विज्ञान, मनोविज्ञान आणि तत्त्वज्ञान संबंध
- २ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षासंकल्पना
- ३ निसर्गातील सौंदर्य व निसर्गाबाहेरील सौंदर्य
- ४ सौंदर्यशास्त्र आणि नवे शोध

२ सौंदर्यवाचक विधानांचे स्वरूप

- १ सौंदर्यविधान आणि तार्किकता
- २ सौंदर्यविधान : सार्वत्रिक की व्यक्तिनिष्ठ?
- ३ सौंदर्यविधान आणि अनन्यसाधारणत्व
- ४ सौंदर्यविधान आणि नीतिविधान
- ५ सौंदर्यविधान आणि मूल्यविधान
- ६ सौंदर्यविधान आणि द्विध्रुवात्मकता

३ सौंदर्यसिद्धांत

- १ आविष्कारवाद
  - २ क्रीडासिद्धांत
  - ३ सुखवादाचा सिद्धांत
  - ४ भावनिष्ठतेचा सिद्धांत
  - ५ सह-अनुभूतीचा सिद्धांत
  - ६ लयसिद्धांत
- ४ सौंदर्यानुभव
- १ सौंदर्यानुभव आणि व्यावहारिक अनुभव
  - २ सौंदर्यानुभव आणि तार्किक अनुभव
  - ३ सौंदर्यानुभवाची विविधता व स्वायत्तता
  - ४ सौंदर्यानुभवातील तटस्थता
  - ५ सौंदर्यानुभवाची भावना
  - ६ सौंदर्यानुभवातील ज्ञानशक्तीचे मुक्तमेलन
  - ७ सौंदर्यानुभवातील वैश्विकता

चौथे सत्र
सौंदर्यशास्त्र [CBOP – 16]

अभ्यासक्रम :

१ सौंदर्यभावना : दृष्टिकोन

- १ सौंदर्यभावनेचे स्वरूप
- २ मानवी भावनांतील एक भावना : सौंदर्यभावना
- ३ सौंदर्यभावना : दृष्टिकोन
- ४ सौंदर्यभावनेचे कार्य

२ कला आणि रूप

- १ रूप (Significant Form) म्हणजे काय?
- २ ऑरिस्टॉटलची रूपविषयक कल्पना
- ३ कलाकृतीची सेंद्रिय एकात्मता
- ४ कलाकृतीचे अर्थपूर्ण रूप

३ कलेचे परिणाम

- १ कलेच्या परिणामाचे स्वरूप
- २ भावनांचे विरेचन अथवा विशुद्धीकरण
- ३ भावनात्मक समाधानता
- ४ परिणामकारक संदेशन

४ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षा

- १ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षेचे स्वरूप
- २ सौंदर्यशास्त्र आणि साहित्यविचार
- ३ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षाविचार
- ४ सौंदर्यशास्त्राभ्यास आणि समीक्षकता

संदर्भ ग्रंथ :

- १ सौंदर्यमीमांसा- रा.भा.पाटणकर

- २ कांटची सौंदर्यमीमांसा- रा.भा. पाटणकर
- ३ क्रोचेचे सौंदर्यशास्त्र- रा.भा.पाटणकर
- ४ अरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र- गो.वि.करंदीकर
- ५ सौंदर्यविचार- मुंबई मराठी साहित्य संघ
- ६ सौंदर्यानुभव- प्रभाकर पाध्ये
- ७ सौंदर्य आणि साहित्य- बा. सी. मर्ढेकर
- ८ मर्ढेकरांचे सौंदर्यशास्त्र : पुनर्विचार- संपा.- कमलाकर दीक्षित
- ९ सृष्टी, सौंदर्य व साहित्यमूल्य- शरच्चंद्र मुक्तिबोध
- १० मर्ढेकरांचे सौंदर्यशास्त्र: पुनःस्थापना-डॉ.द.भि.कुलकर्णी
- ११ Principles of Art R.D.Collingwood
- १२ The Theory of Beauty E.F.Carrit
- १३ Aesthetics Harold Osborne
- १४ History of Aesthetics Befond Bosen Quet
- १५ The Traditional Theory of Literature Ray Livigstonl

किंवा

लेखनविद्या आणि निबंध लेखन [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ जीवनव्यवहारामध्ये लेखनविद्येचे स्वरूप, महत्त्व, गरज व वेगळेपण समजावून घेणे.
- २ संवादाची भाषा व लेखनाची भाषा यातील साम्यभेद समजावून घेणे.
- ३ सामाजिक, सांस्कृतिक, शासकीय, न्यायालयीन, आर्थिक आदी क्षेत्रात मराठी भाषेचे उपयोजन समजावून घेणे.
- ४ आधुनिक प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये समजावून घेणे.
- ५ निबंधलेखनाचे स्वरूप, विविधता, गरज समजावून घेणे.

अभ्यासक्रम :

१ भाषा : स्वरूप व कार्य

- १ जीनवव्यवहारातील भाषेचे महत्त्व
- २ भाषेचे प्रकार, स्वरूप
- ३ भाषिकसंवाद : स्वरूप, उद्दिष्टे, गरज
- ४ भाषेचेकार्य, भाषा एक सामाजिक संस्था

२ लेखनाची गरज व महत्त्व

- १ लिपीची गरज व महत्त्व
- २ बोलीभाषा व लिखितभाषा
- ३ लिखित भाषेचे महत्त्व व व्याप्ती
- ४ लेखन एकसंवाद : व्यक्तीगत पातळीवरील, सामाजिक पातळीवरील

३ लेखनाचे प्रकार ललित व ललितेतर लेखन :

- १ ललित लेखन : कथा, कादंबरी, नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र व कविता यांचे लेखन
- २ ललित लेखनाची शैलीवैशिष्ट्ये
- ३ ललितेतर लेखन : शास्त्रीय लेखन, कार्यालयीन लेखन, वैचारिक लेखन
- ४ ललितेतर लेखनाची शैलीवैशिष्ट्ये

४ निबंधलेखन

- १ निबंधाचे स्वरूप, हेतू गरज
- २ निबंधाचे प्रकार
- ३ निबंधलेखनासाठी आवश्यक कौशल्ये
- ४ निबंधाची शैली व भाषा

लेखनविद्या आणि निबंध लेखन [CBOP - 16]

चौथे सत्र

अभ्यासक्रम :

- १ वृत्तपत्रीय लेखनविद्या
  - १ बातमी : लेखनकौशल्य व भाषावैशिष्ट्ये
  - २ अग्रलेख, स्फुटलेख, वृत्तलेखाचे लेखनकौशल्य
  - ३ जाहिरातलेखन
  - ४ जाहिरातीच्या भाषेची वैशिष्ट्ये
- २ नभोवाणीसाठी संहितालेखन
  - १ नभोवाणीसाठी बातमीलेखन कौशल्य
  - २ नभोवाणीवरील भाषणलेखन कौशल्य
  - ३ नभोवाणीसाठी जाहिरातसंहितालेखन कौशल्य
  - ४ नभोवाणीवरील विविध वाहिण्यांच्या भाषेतील वेगळेपण
- ३ चित्रवाणीमाध्यमासाठी लेखनविद्या
  - १ बातमी संहिता लेखनकौशल्य
  - २ मालिका संहिता लेखनकौशल्य
  - ३ जाहिरात संहिता लेखनकौशल्य
  - ४ माहितीप्रधान कार्यक्रम संहितालेखन कौशल्य
- ४ कार्यालयीन कामकाजासाठी लेखनविद्या
  - १ प्रमाणभाषेचे स्वरूप, गरज व महत्व
  - २ परिभाषा व कार्यालयीन परिभाषा , पारिभाषिक संज्ञा
  - ३ शासकीय परिपत्रके, पत्रे, इतिवृत्त, टिप्पणी यासाठीचे लेखनकौशल्य
  - ४ निवेदन युनिकोड व संगणकाचा वापर : अर्जमसुदा निर्मिती , माहितीपत्रक ,

संदर्भ ग्रंथ :

- १ व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन
- २ व्यावहारिक मराठी, डॉ. काळे, डॉ. पुंडे
- ३ परिभाषाविषयक शासकीय पुस्तके (शासनव्यवहारात मराठी, पदनामकोश, आकाशवाणी, परिभाषाकोश इ.)
- ४ भाषा, मातृभाषा व परिभाषा, डॉ. रा. सो. सराफ
- ५ Marathi Structural Patten, डॉ. मॅक्सिन बर्नसन, जाई निमकर

- ६ An Intensive Course in Marathi, डॉ. विजया चिटणीस
- ७ Learning Marathi, डॉ. कल्याण काळे
- ८ वैखरी, डॉ. अशोक केळकर
- ९ भाषांतर : शास्त्र की कला ?, म. वि. फाटक
- १० जनसंपर्क:संकल्पना आणि सिद्धान्त, सुरेश पुरी
- ११ व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर
- १२ दूरदर्शन, आकाशानंद
- १३ दूरदर्शनसाठी लेखन, केशव केळकर
- १४ व्यावहारिक मराठी भाषा, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ प्रकाशन
- १५ संवादाची मूलतत्त्वे, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ प्रकाशन
- १६ संवादशास्त्र, श्रीपाद जोशी, संभव प्रकाशन
- १७ साहित्याची भाषा, भालचंद्र नेमाडे
- १८ लोकसंबंधविज्ञान, डॉ.गं. ना. मोरजे, गोपाळराव मिरीकर
- १९ Mass Communication in India, Kewal Kumarl
- २० व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
- २१ व्यावहारिक मराठी, (संपा।) डॉ. स्नेहल तावरे
- २२ व्यावहारिक मराठी, डॉ.सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे
- २३ व्यावहारिक मराठी, डॉ.गोविलकर, डॉ. पाटणकर
- २४ व्यावहारिक मराठी, डॉ.स्नेहल तावरे
- २५ व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ.मनोहर रोकडे
- २६ व्यावहारिक मराठी, प्रकाश परब
- २७ साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ.सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे.
- २८ मराठी साहित्य : काही लेखनबंध, डॉ.सुधाकर शेलार, स्वरूपप्रकाशन, औरंगाबाद
- २९ जाहिरातविश्व, संपादक, नंदन दीक्षित, शब्द मल्हार प्रकाशन, प्रथम आवृत्ती, २०१९
- ३० अक्षरनिष्ठांची मांदियाळी, (ग्रंथ-शोध आणि वाचन-बोध), अरुण टिकेकर, रोहन प्रकाशन, २०१२.
- ३१ विक्रत्यांचे अंतरंग, कि. मो. फडके, प्रथमावृत्ती, त्रिदल प्रकाशन, १९९७
- ३२ मुलाखतीचा मंत्र व नोकरीची हमी, भाऊसाहेब निमगिरीकर, श्रीविद्या प्रकाशन, २०१३.
- ३३ मुद्रणपर्व, दीपक घारे

- ३४ शब्दस्पर्श, दीपावली, २०१५
- ३५ पुस्तकांची मुखपृष्ठे आणि मांडणी, संपादक, अस्मिता मराठ
- ३६ शब्दस्पर्श, वार्षिक विशेषांक २०१७
- ३७ पुस्तकविक्रीच्या शटरमागे, संपादक, अस्मिता साठे
- ३८ मराठी ग्रंथप्रकाशनाची २०० वर्षे, शरद गोगटे, राजहंस प्रकाशन, २००८
- ३९ लेखनकला आणि लेखनव्यवसाय, वा. गो. आपटे, आनंद कार्यालय, पुणे, १९२६
- ४० बखर एका प्रकाशकाची, कुलकर्णी पं. अ. , मेनका प्रकाशन, पुणे १९९२
- ४१ प्रकाशक रा. ज. देशमुख, प्रकाशक, सदानंद भटकळ, संपा. सदानंद भटकळ, मुकुंदराव किल्लोस्कर आणि जया दडकर
- ४२ जाहिरातीचं जग, यशोदा भागवत, मौज प्रकाशन, तिसरी आवृत्ती, २०१७
- ४३ दशक्रियेची चित्रकथा, संजय कृष्णाजी पाटील, साकेत प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१९
- ४४ अलका तू असं लिही, सौ. मालती दांडेकर, वरदा बुक्स, दुसरी आवृत्ती, १९९५
- ४५ प्रकाशनातील भावे प्रयोग आणि पतंगाची दोरी, ह. अ. भावे, मंदाकिनी भावे, वरदा बुक्स, पहिली आवृत्ती, २०१४
- ४६ डॉ. आनंदीबाई जोशी, एका लघुपटाची रोजनिशी, अंजली किर्तने, शब्द प्रकाशन, प्रथमावृत्ती मे २००१
- ४७ स्वातंत्र्यवीर सावरकर चित्रपटकथा व संवाद, भाग पहिला, विश्राम बेडेकर, पॉप्युलर प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, १९९१
- ४८ पत्रकारितेची मूलतत्त्वे, प्रभाकर पाध्ये, अनु. प्र. ना. परांजपे, वसुधा परांजपे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुनर्मुद्रण, २०१४
- ४९ वृत्तपत्र व्यवसाय काल आणि आज, डॉ. सुधाकर पवार, प्रकाशक, प्रमोद पवार, प्रथमावृत्ती, मार्च १९८६
- ५० गाथा कर्नाटक प्रिंटिंग प्रेसची, सदानंद भटकळ, मूळ गंथः द कर्नाटक प्रेस सागा, अनु. उषा टाकळकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१०.
- ५१ ग्रंथालय संघटन, डॉ. रामेश्वर पवार, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि, प्रथमावृत्ती २०१५.
- ५२ ग्रंथ महोत्सव, दिनकर पाटील, संस्कृती प्रकाशन, प्रथमावृत्ती २०११.
- ५३ वाचन कौशल्य, कृती, गती, आणि प्रगती, मेघमाला राजगुरू, उन्मेष प्रकाश, तृतीय आवृत्ती, मार्च २०१०.
- ५४ वाटा आणि मुक्काम (आशा बगे, भारत सासणे, सानिया, मिलिंद बोकील), मौज प्रकाशन, पहिली आवृत्ती २००९.
- ५५ वाचनसमृद्धीचे संदर्भ, नीलिमा भावे, परम मित्र पब्लिकेशन्स, आवृत्ती पहिली जून २०१९.
- ५६ एका ग्रंथपालाची प्रयोगशाळा, नरेंद्र लांजेवार, साकेत प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१२.

- ५७ वाचन का व कसे? प्रा. वा. शि. आपटे, सरिता प्रकाशन, चतुर्थ आवृत्ती जाने. २००१.
- ५८ साहित्यसूची, स्तंभलेखन विशेषांक, संपा. मोरेश्वर द. नादुरकर, १९९६.
- ५९ जनसंवाद आणि जनमाध्यम : सैद्धांतिक संकल्पन, श्रीपाद भालचंद्र जोशी, श्रीमंगेश प्रकाशन, २०००.
- ६० राजहंस ग्रंथवेध, निमित्त विस्ताराचा रौप्यमहोत्सव, , संपा. विनया खडपेकर, जून २०१८
- ६१ व्यक्तिमत्त्व विकास आणि भाषा, डॉ. मधुकर मोकाशी
- ६२ व्यावहारिक आणि व्यावसायिक लेखन प्रणाली, डॉ. मधुकर मोकाशी

किंवा

मराठीतील वैचारिक साहित्य [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ वैचारिक साहित्याचे स्वरूप, संकल्पना समजावून देणे.
- २ वैचारिक साहित्यामागील सामाजिक, राजकीय, धार्मिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक आदी पार्श्वभूमी समजावून देणे.
- ३ आधुनिक मराठी साहित्यातील वैचारिक साहित्याची परंपरा समजावून देणे.

अभ्यासक्रम :

१ वैचारिक साहित्य: स्वरूप व संकल्पना

- १ साहित्य : स्वरूप व संकल्पना
- २ साहित्य प्रकार : ललित व ललितेतर साहित्य
- ३ वैचारिक साहित्य : स्वरूप व प्रयोजन
- ४ वैचारिक साहित्य : शैलीवैशिष्ट्ये

२ वैचारिक साहित्य: आशय आणि अभिव्यक्ती

- १ वैचारिक साहित्य : विषय आणि व्याप्ती
- २ वैचारिक साहित्य : तत्त्वचिकित्सा व आशय प्रतिपादन
- ३ वैचारिक साहित्य : अभिव्यक्ती वैशिष्ट्ये
- ४ वैचारिक साहित्य : सर्जनशीलता व नवनिर्मिती

३ मराठी वैचारिक साहित्य : पार्श्वभूमी व परंपरा

- १ मराठी वैचारिक साहित्य : मध्ययुगीन कालखंड
- २ मराठी वैचारिक साहित्य : गद्यलेखन परंपरा व नवता
- ३ मराठी वैचारिक साहित्य : अर्वाचीन कालखंड
- ४ मराठी वैचारिक साहित्य : नियतकालिकांचे योगदान

४ मराठीतील वैचारिक साहित्याची वाटचाल आणि त्यातील प्रमुख विचारवंत

- १ इ. स. १८१८ ते इ. स. १८७५
- २ इ. स. १८७५ ते इ. स. १९२०

३ इ. स. १९२१ ते इ. स. १९४५

४ इ. स. १९४६ ते इ. स. १९६०

चौथे सत्र

साहित्याचा सामाजिकदृष्टीने अभ्यास [CBOP - 16]

अभ्यासक्रम :

१ साहित्य आणि समाज : सहसंबंध

- १ साहित्य आणि समाज : परस्परसंबंध
- २ समाज, संस्कृती आणि साहित्यपरंपरा
- ३ समाजाचे साहित्यातील प्रतिबिंब
- ४ सामाजिक वृत्ती-प्रवृत्ती, युगधर्म आणि साहित्यातील आशय व अभिव्यक्ती

२ साहित्याच्या सामाजिक अभ्यासाचे स्वरूप

- १ साहित्याच्या अभ्यासाचे स्वरूप : विविध दृष्टिकोन
- २ साहित्याच्या सामाजिक अभ्यासाचे स्वरूप : समाजशास्त्रीय भूमिका
- ३ साहित्याचा सामाजिक अभ्यास : भूमिका व व्याप्ती
- ४ साहित्याचा सामाजिक अभ्यास : जीवनमूल्ये आणि कलामूल्ये यांचे संबंध

३ समाज आणि लेखक : सहसंबंध

- १ समाज आणि लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व
- २ साहित्य निर्मिती आणि लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व
- ३ साहित्य निर्मितीवरील वाङ्मयीन, राजकीय, सामाजिक, चळवळींचा प्रभाव
- ४ लेखकाची मातृभाषा आणि भाषिक क्षमता

४ साहित्य आणि वाचक

- १ साहित्यवाचन : मध्ययुगीन परंपरा
- २ साहित्यवाचन : अर्वाचीन काळातील बदलती वाङ्मयीन अभिरूची
- ३ सामाजिक वाटचालीचे साहित्यावरील परिणाम
- ४ साहित्याचे समाजावरील परिणाम

संदर्भ ग्रंथ

- १ मराठी साहित्यातील स्पंदने, गो.म.कुलकर्णी, सुवर्ण प्रकाशन, पुणे १९८५
- २ साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ, रा.ग.जाधव, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे १९७५

- ३ साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे १०८९
- ४ साहित्य आणि समाज, सुनंदा गोसावी, विलास खोले, प्रा.गोखले, एज्युकेशन सोसायटी, नाशिक १९९१
- ५ साहित्य: समीक्षा आणि संवाद, रवींद्र ठाकूर, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
- ६ कथा सृजनाची, प्रभाकर अत्रे, सोमय्या पब्लिकेशन, मुंबई १९७०
- ७ मराठी सामाजिक नाटक आणि समस्या, कल्पना परांजपे
- ८ नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह गो.म.कुलकर्णी, मेहता पब्लिशिंग हाउस,
- ९ मराठी साहित्य, समाज व संस्कृती, आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाउस, पुणे १९८५
- १० समाज आणि साहित्य, अविनाश सहस्रबुद्धे, लोकवाङ्मय गृह प्रा.लि.मुंबई १९८०
- ११ समीक्षेतील अवतरणे, रा.ग.जाधव
- १२ सांस्कृतिक मूल्यवेध, रा.ग.जाधव
- १३ मूल्यविवेक, मोतीराम कटारे
- १४ साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ.सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे.
- १५ संतसाहित्यातील सामाजिकता, डॉ. तानाजी पाटील
- १६ विष्णुशास्त्री चिपळूणकर कार्य आणि कर्तृत्व, डॉ. प्रभाकर कुलकर्णी, संपा. डॉ. तानाजी पाटील

किंवा

साहित्य : सर्जन व उपयोजन [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ साहित्य सर्जनाचे स्वरूप समजावून देणे.
- २ विविध साहित्यप्रकारांचे साम्य भेद लक्षात घेऊन त्यांची वैशिष्ट्ये समजावून देणे.
- ३ साहित्य सर्जनामध्ये समाज, भाषा, परिस्थिती, प्रसार-माध्यमे, कालतत्त्व आदींचे स्थान समजावून देणे.
- ४ विविध साहित्यप्रकारांच्या माध्यमातून साहित्यसर्जनाचे उपयोजन करणे

अभ्यासक्रम :

१ साहित्याच्या सर्जन प्रक्रियेसंबंधी तात्त्विक मीमांसा

- १ साहित्य : स्वरूप व निर्मितीप्रक्रिया
- २ साहित्य आणि प्रतिभा
- ३ साहित्य : अभिव्यक्ती पद्धती व साहित्यप्रकार
- ४ साहित्य आणि भाषा

२ भारतीय व पाश्चात्य विचारवंतांची लेखकांची मते

- १ साहित्यनिर्मितीविषयक भारतीय मीमांसा
- २ साहित्यनिर्मितीविषयक पाश्चात्य मीमांसा
- ३ साहित्यविषयक भारतीय सिद्धांत
- ४ साहित्यविषयक पाश्चात्य सिद्धांत

३ सर्जनप्रक्रिया व समकालीन परिस्थिती

- १ सर्जनप्रक्रिया व युगधर्म
- २ सर्जनप्रक्रिया व उपलब्ध साहित्यप्रकार
- ३ सर्जनप्रक्रिया व समकालीन प्रसारमाध्यमांतील लेखनप्रकार
- ४ सर्जनशीलता : एक अर्जित कौशल्य

४ साहित्यनिर्मिती : आवश्यक कौशल्ये

- १ साहित्याच्या पूर्वपरंपरेचे ज्ञान
- २ समकालीन साहित्याचे वाचन

- ३ संवेदनक्षमता व समकालाचे सजग भान
- ४ अभिव्यक्त होण्याची इच्छाशक्ती

चौथे सत्र

साहित्य : सर्जन व उपयोजन [CBOP - 16]

अभ्यासक्रम :

१ सर्जनप्रक्रियेच्या उपयोजनातील समस्या

- १ सर्जनप्रक्रियेच्या उपयोजनातील समस्या : भारतीय विचार
- २ सर्जनप्रक्रियेच्या उपयोजनातील समस्या : पाश्चात्य विचार
- ३ साहित्य निर्मिती आणि साहित्यप्रकारांच्या कक्षा
- ४ साहित्य निर्मिती आणि सामाजिक निर्बंध

२ साहित्यनिर्मितीच्या प्रक्रियेमध्ये समाज, भाषा इ. चे स्थान

- १ साहित्याचे उपयोजन : साहित्य प्रकारांचा अभ्यास
- २ साहित्यप्रकार : मध्ययुगीन, अर्वाचीन.
- ३ साहित्यप्रकार : अभिव्यक्ती वैशिष्ट्ये
- ४ साहित्यकृती आणि भाषा

३ साहित्यसर्जनाच्या प्रक्रियेमधील प्रसार माध्यमे, कालतत्त्व इ. चे स्थान

- १ साहित्यप्रसार : आधुनिक साधने
- २ आधुनिक साधने आणि बदलते लेखन प्रकार (विषय, आशय व अभिव्यक्ती दृष्ट्या)
- ३ समाजाची बदलती अभिरुची
- ४ साहित्याचे इतर कलांसाठी उपयोजन

४ स्वाध्याय- प्रकल्प

- १ विद्यार्थ्यांनी सैद्धांतिक विवेचन अथवा कोणत्याही साहित्यप्रकारातील (सर्जनशील) ललित साहित्यकृतीचे लेखन करून सादर करणे अपेक्षित आहे.

संदर्भ ग्रंथ :

- १ सौंदर्यमीमांसा, रा.भा. पाटणकर
- २ काव्यशास्त्रप्रदीप, स.रा.गाडगीळ
- ३ कविता फुलते अशी, वा.रा.ढवळे

- ४ एका पिढीचे आत्मकथन, वा.रा.ढवळे
- ५ कथाकल्प, पु.भा.भावे
- ६ संवाद, विजया राजाध्यक्ष
- ७ मुलाखती साहित्यिकांच्या, नंदनवार
- ८ गप्पा : सहा साहित्यिकांशी, वीणा देव
- ९ कहाणीमागची कहाणी, वीणा देव
- १० साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया, आनंद यादव
- ११ मध्यमा : भाषा आणि भाषा व्यवहार, अशोक केळकर
- १२ वैखरी: भाषा आणि भाषा व्यवहार, अशोक केळकर
- १३ प्रतिभा साधन, ना.सी.फडके
- १४ लघुकथा : तंत्र आणि मंत्र, ना.सी.फडके
- १५ अनुष्ठुभ २००२ दिवाळी २००४ डिसेंबर, जानेवारी २००५
- १६ शैलसंवाद, शैलेश त्रिभुवन.